

STATISTIČNI PREGLED DESETLETNEGA RAZVOJA LR SLOVENIJE

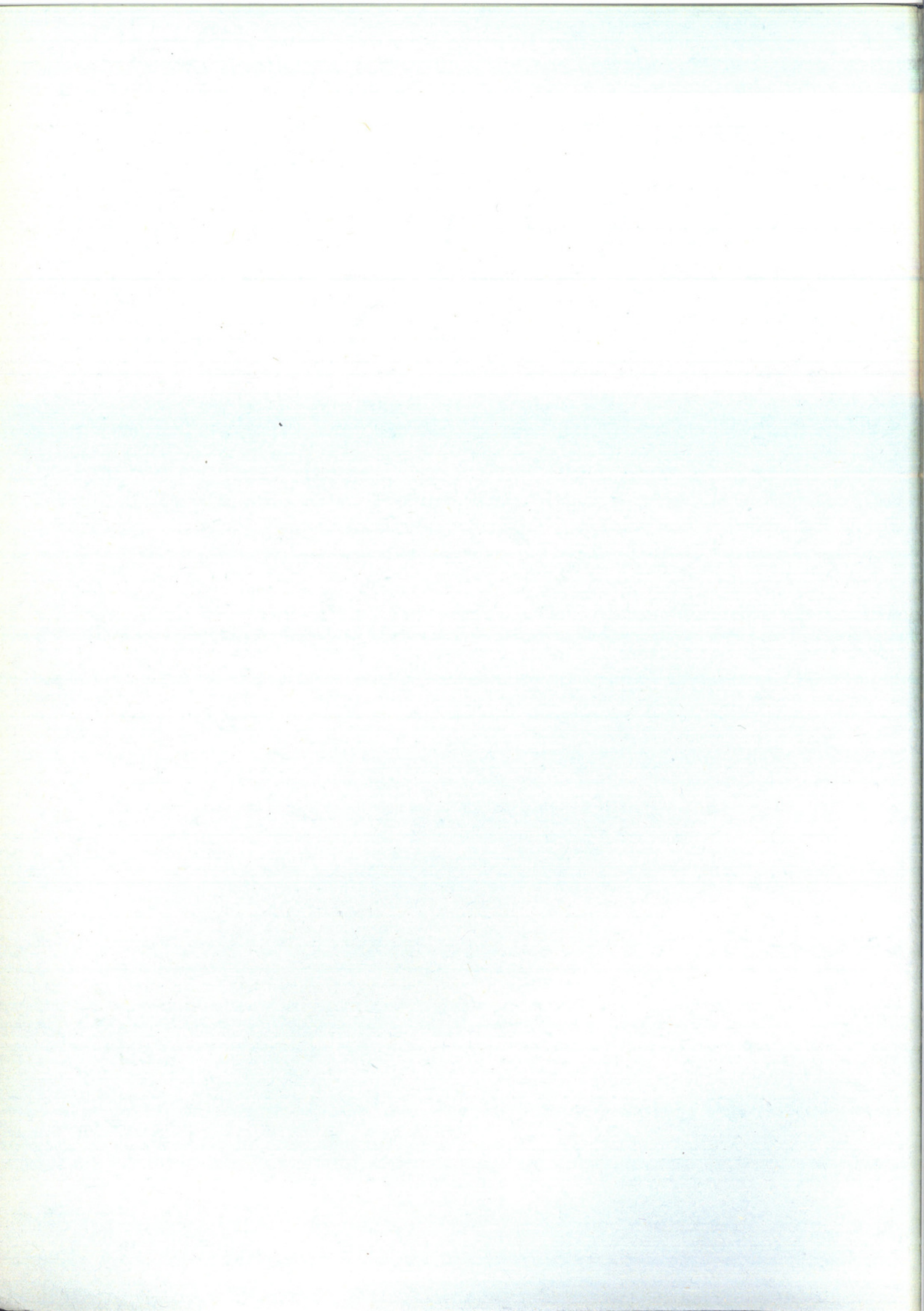
KULTURNO - PROSVETNA DEJAVNOST

1945 - 1955

Samo za uradno uporabo!

ZAVOD ZA STATISTIKO IN EVIDENCO LR SLOVENIJE DOKUMENTACIJSKI ARHIV	
Inventarna številka:	D 3293 a
Arhivska oznaka:	2542

LJUBLJANA, MARCA 1957

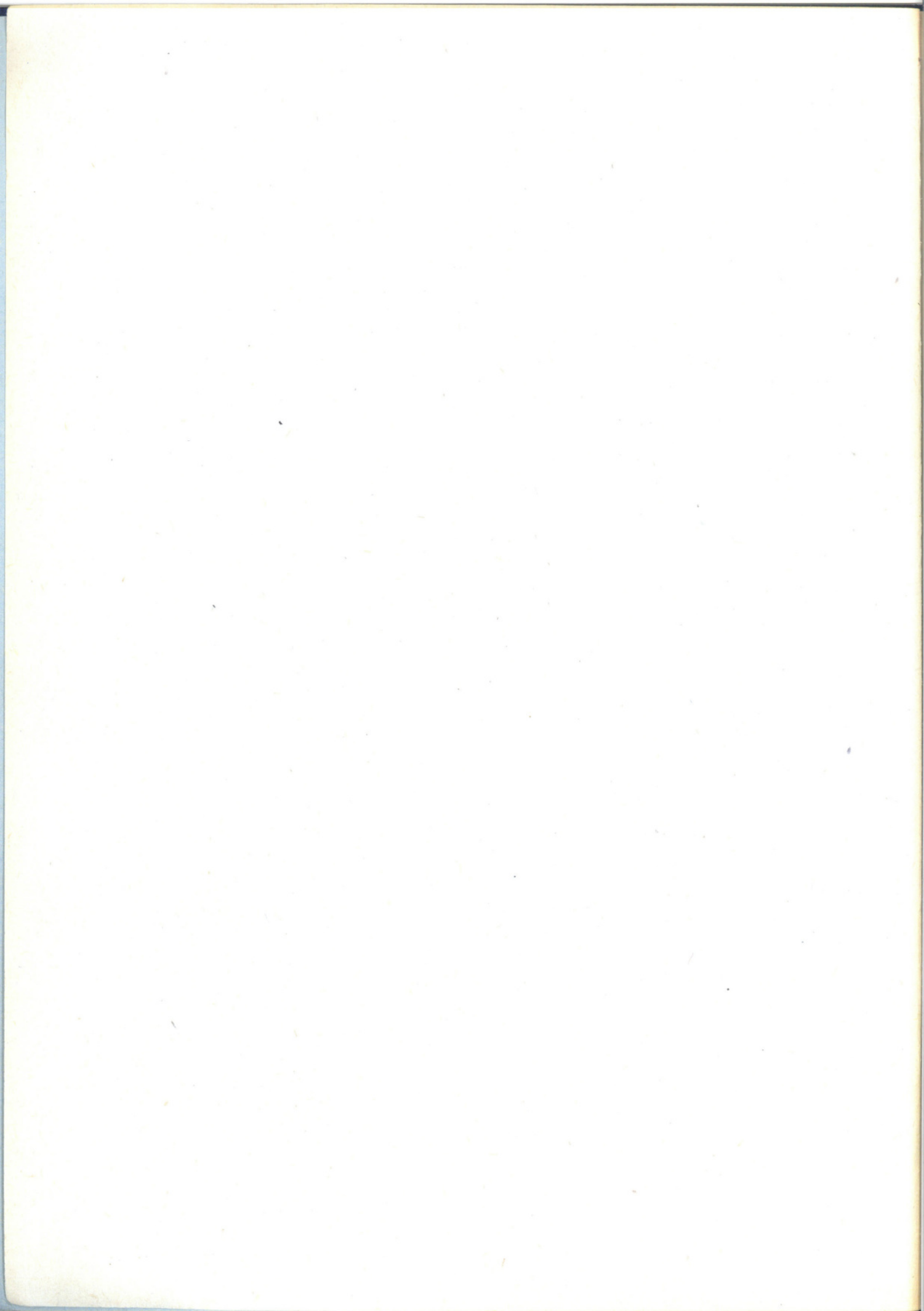
STATISTIČNI PREGLED DESETLETNEGA RAZVOJA LR SLOVENIJE

KULTURNO - PROSVETNA DEJAVNOST

1945 - 1955

Samo za uradno uporabo!

LJUBLJANA, MARCA 1957

V s e b i n a

U v o d	3
Kulturno-prosvetna društva	5
Ljudske univerze	12
Knjižnice	18
Znanstvene in strokovne knjižnice	18
Ljudske knjižnice	23
Šolske knjižnice	30
Gledališča	33
Stalna poklicna in polpoklicna gledališča	33
Otroška gledališča	41
Amaterska gledališča	42
Muzeji, umetnostne galerije, vrtovi, Zavod za spomeniško varstvo in arhivi	45
Umetniške razstave in umetniški koncerti	50
Kinematografija	53
Radio	61
Založništvo in tisk	67
Založniška dejavnost	67
Periodični tisk	73
Šport in telesna vzgoja	77
Viri	86

U V O D

To je druga publikacija iz področja kulturno-prosvetne dejavnosti, ki jo izdaja Zavod za statistiko LR Slovenije. V prvi publikaciji, ki je izšla v letu 1952, smo objavili podatke do leta 1951 in nekaj podatkov za predvojna leta. V tej publikaciji pa prinašamo kratek pregled razvoja kulturno-prosvetnih ustanov in športa ter dejavnosti v desetih letih po osvoboditvi.

Podatke smo črpali pretežno iz rednih popisov kulturno-prosvetne dejavnosti, ki jih je izvršilo do leta 1950 takratno Ministrstvo za prosveto in kulturo LR Slovenije, od leta 1951 dalje pa naš Zavod. Delno smo naše podatke dopolnili še z dodatnimi poročili in pojasnili, ki smo jih dobili od ustreznih ustanov oziroma organizacij. Podatke za primerjavo z ostalimi

republikami smo vzeli iz zveznega statističnega letopisa za leto 1955 oziroma iz ustreznih publikacij Zveznega statističnega zavoda.

Delo pri tej publikaciji je bilo v glavnem zaključeno že decembra 1955, zato navajamo podatke za leto 1955, ki smo jih zbrali iz rezultatov popisa 31. decembra 1955, samo kot dodatek na koncu vsakega poglavja in v časovnih serijah.

Prvi osnutek za publikacijo in nekaj analitičnih tekstov je sestavil tov. Gerlanc Bogomil, bivši uslužbenec tega Zavoda, dokončno pa je publikacijo izdelala in uredila tov. Jurca Maša, statistik - ekonomist tega zavoda.

KULTURNO PROSVETNA DRUŠTVA

Splošni pregled

Slovensko društveno življenje izvira iz dobe našega narodnega prebujenja in začetka slovenskega političnega življenja v letu 1848. Z nastopom absolutizma je bilo to delo prekinjeno, a po letu 1860 obnovljeno v "čitalnicah". Le-te so ostale središče društvenega življenja skoro do tedaj, ko se je začela diferenciacija vsega javnega življenja med Slovenci s prelomom slogaštva in nastopom političnih strank. Klerikalci in tu-

di liberalci so začeli ustanavljati ljudsko-prosvetna društva, ki so bila seveda privesek stranke. Prav kmalu pa so nastopila tudi društva, v katerih so se združevali napredno usmerjeni delavci. Življenje vslovenskih prosvetnih društev se je v stari Jugoslaviji zelo razmahnilo. Po nepopolnih podatkih smo imeli v Sloveniji leta 1927 4 zveze kulturno prosvetnih društev z naslednjim številom društev in članov:

Zveza kulturno prosvetnih društev	Društva	Člani
SKUPAJ	868	76 641
Delavska kulturna zveza Svoboda	36	2 000
Zveza kmečkih fantov in deklet	23	641
Zveza kulturnih društev	427	48 000
Prosvetna zveza	382	26 000

V letu 1938 so imele 4 prosvetne zveze: Vzajemnost, Zveza kmečkih fantov in deklet, Zveza kulturnih društev in Prosvetna zveza nad 100.000 članov v okoli 1.000 društvih.

V letu 1940 smo imeli v Sloveniji 6.363 raznih društev. Od teh je bilo 789 kulturno-prosvetnih in 232 pevskih in glasbenih društev. Ostala društva pa so bila stanovska, dijaška, akademska, telesnovzgojna, športna in še razna druga. Ta društva so priredila v letu 1939 4.150 kulturnih in športnih prireditev, in sicer:

Prireditve	Število	%
SKUPAJ	4 150	100
Dramatične	2 612	62,7
Glasbene	240	5,8
Športne	396	9,6
Akademijske in proslave	450	10,8
Kulturne predstave	42	1,0
Izredni filmi	219	5,3
Predavanja	168	4,2
Razstave	23	0,6

Društveno delo na Primorskem, ki je bilo posebno živahno in številčno zelo močno že pred letom 1914, je bilo obnovljeno takoj po končani vojni in prav kmalu osredotočeno v zvezi "Ljudski oder" v Trstu. To zvezo so ustanovili slovenski delavci že leta 1905. Zaradi svojih velikih uspehov pred vojno in progresivnega delavskega gibanja, ki je nastopalo proti novim gospodarjem - okupatorjem, je "Ljudski oder" postal matica ljudskoprosvetnega dela v zasedenem Slovenskem Primorju.

V prvem obdobju po osvoboditvi so se z ljudskoprosvetno dejavnostjo ukvarjale politične organizacije O F, AFŽ in sindikati. Po letu 1947 so pričeli organizirati sindikalna mladinska in druga kulturnoumetniška društva. Njihovo delo je vodila Ljudska prosveta kot poseben organ za organizirano ljudsko prosvetljevanje in pomoč posameznim kulturnim društvom. Že v letu 1951 in 1952, ko se je uvajalo v podjetja delavsko samoupravljanje, je nastala velika potreba po izobraževanju delavcev. Zato so v letu 1952 ustanovili delavska kulturnoumetniška društva Svoboda, ki so se v kratkem času razvila v močna društva z vodilno vlogo v kulturnoprosvetni dejavnosti v Sloveniji. Poleg Svobode so ves ta čas obstajala še društva Ljudske prosvete, kar pa enim in drugim zaradi delitve moči ni bi-

lo v korist. Zaradi tega je izredni kongres Svobod in Ljudske prosvete, ki je bil konec oktobra 1955, odločil, da se združijo prosvetna društva in Svobode v enotno organizacijo: Zvezo Svobod in prosvetnih društev.

Ena izmed glavnih nalog zveze je, da pomaga društvom, da bodo postala močno kulturno-politično žarišče v delavskih centrih in na vasi. Naše delovno ljudstvo kaže za prosvetno delo živo zanimanje ter se udelejuje v različnih kulturno-prosvetnih sekcijah. Za sedaj so

najbolj razvite dramske in gladbene sekcije. V zadnjem času pa se posveča mnogo pažnje izobraževalnim odsekom, v katerih se bodo oblikovali kadri, ki bodo lahko uspešno sodelovali v našem družbenem upravljanju. Težiti moramo namreč za tem, da se bodo naši delovni ljudje z delom v društvi otresli zaostalosti, razširili obzorje in kulturno raven, se vsestransko izobrazili in postali sposobni graditelji socializma in ustvarjalci socialističnih družbenih odnosov.

Kulturno umetniška in kulturno prosvetna društva 1939 in 1951 do 1955

Leto	Društva	Odseki	Prireditve	Člani	Člani na 10.000 prebivalcev
1939	1 021	912	2 852	...	...
1951	770	3 318	...	82 660	552
1952	...	...	...	...	...
1953	696	1 632	6 751	75 893	500
1954	664	2 003	8 407	81 680	532
1955	714	2 426	8 662	87 079	566

V letu 1953 je delovalo v Sloveniji 696 kulturno-umetniških in kulturno-prosvetnih društev, in sicer 693 v slovenskem, 3 pa v madžarskem jeziku. Društva so imela 1.632 odsekov in sicer največ dramskih, številni pa so bili tudi pevski in instrumentalni odseki. V društvi je bilo včlanjenih 75.893 članov, med njimi okoli 43 % žensk.

V primeri s prejšnjimi leti se je število društev v letu 1954 nekoliko zmanjšalo. V vsej Sloveniji je v tem

letu delovalo 664 kulturno-prosvetnih in kulturno-umetniških društev, in sicer 657 v slovenskem, 1 v hrvaškem, 5 v madžarskem in 1 v italijanskem jeziku.

Kljub nekoliko manjšemu številu društev se je v letu 1954 v primeri z letom 1953 povečalo število odsekov za 28 % in število umetniških prireditev za 26 %.

Število odsekov je v tem letu naslednje:

Odseki	Število	%
SKUPAJ	2 003	100
Dramski	649	32,2
Pevski	611	30,6
Mešani	239	11,9
Moški	191	9,6
Ženski	89	4,5
Mladinski	92	4,6
Likovni	12	0,6
Literarni	27	1,4
Recitacijski	45	2,3
Folklorni	112	5,6

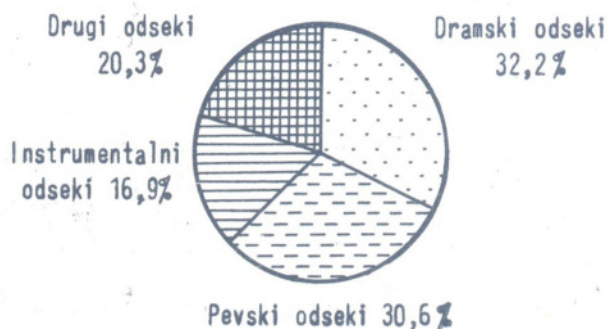
Tudi v tem letu so najštevilnejši dramski, pevski in instrumentalni odseki. Pevski zbori so razdeljeni po vr-

Odseki	Število	%
Instrumentalni	338	46,9
Tamburaški	108	5,4
Godbeni	99	5,0
Godalni	72	3,6
Jazz	39	1,9
Harmonikarski	20	1,0
Plesno baletni	14	0,7
Pionirski	88	4,4
Lutkovni	90	4,5
Ostali	17	0,8

stah na mešane, moške, ženske in mladinske zборе, in sicer:

Pevski zbori	Število	%	% od vseh odsekov
SKUPAJ	611	100,0	30,6
Mešani zbori	239	39,3	11,9
Moški zbori	191	31,2	9,6
Ženski zbori	89	14,6	4,5
Mladinski zbori	92	14,9	4,6

Struktura odsekov v letu 1954

Večina aktivnih društvenih članov deluje v pevskih zborih, igralskih in instrumentalnih skupinah. Medtem ko je delež žensk v igralskih skupinah in pevskih zborih večji kot delež moških, je delež moških v instrumentalnih skupinah večji od deleža žensk, kar pomeni, da

ženske v manjši meri igrajo na glasbila in se pretežno udeležujejo na odru in v pevskih zborih. Precejšen delež aktivnih članov imajo razen omenjenih še pionirski odseki. Čeprav se pionirji zbirajo večinoma v pionirskih odredih po šolah, so tudi v nekaterih društvih še posebni pionirski odseki.

Aktivni člani po odsekih 1954

Odsėki	Delež aktivnih članov v %		
	skupaj	moški	ženske
Dramski	39,6	37,6	42,0
Pevski	34,6	32,1	37,9
Likovni	0,4	0,4	0,4
Literarni	1,2	1,2	1,2
Recitacijski	1,4	1,1	1,7
Folklorni	4,2	3,1	5,6
Instrumentalni skupaj	12,6	18,6	4,8
Tamburaški	3,5	3,8	3,2
Godbeni	5,9	10,2	0,3
Godalni	1,6	2,4	0,5
Jazz	0,7	1,2	0,1
Harmonikarski	0,9	1,0	0,7
Plesno baletni	0,7	0,3	1,3
Pionirski	6,8	5,1	9,0
Lutkovni	2,2	2,0	2,4
Ostali	3,3	4,3	1,3

Razen folklornih plesnih skupin, ki delujejo kot odseki kulturnih društev in ki jih je bilo v letu 1953 127, v letu 1954 pa 112, deluje v Ljubljani pod vodstvom Glasbeno narodopisnega inštituta akademska folklorna plesna skupina "France Marolt", katere namen je umet-

niško prikazovanje ljudskih plesov, godbe in pesmi in tudi zbiranje izvirne narodne folklorne. Akademska folklorna skupina ima v svojem sestavu skupino za ples in petje, tamburaški zbor in kmečko godbo. Število aktivnih članov je po letih naslednje:

Leto	Člani za								
	ples			petje			orkester		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
1952	40	20	20	40	20	20	9	9	-
1953	64	32	32	64	32	32	9	9	-
1954	40	20	20	40	20	20	9	9	-
1955	88	44	44	88	44	44	9	9	-

Skupina predvaja letno povprečno 17 prireditev, in sicer:

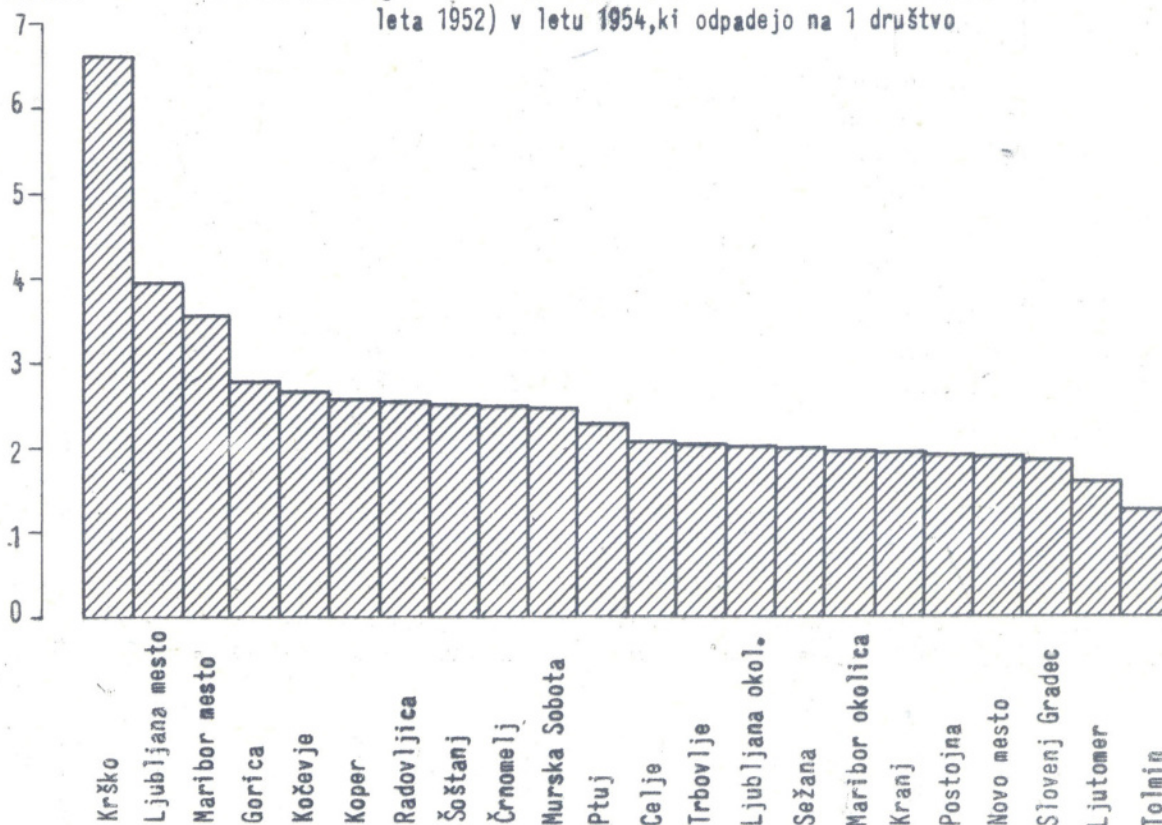
Leto	Voditelji	Korepetitorji	Prireditve					
			na sedežu skupine			na gostovanju		
			skupaj	samo-stojnih	v okviru ostalih prireditev	skupaj	v državi	v inozemstvu
1952	1	1	10	3	7	-	-	-
1953	1	1	9	-	9	17	16	1
1954	1	2	4	2	2	12	11	1
1955	1	2	3	1	2	12	3	9

Društva po okrajih

Mreža kulturno - prosvetnih in kulturno - umetniških društev je v Sloveniji še precej gosto razporejena. Povprečno pride na 2.270 prebivalcev 1 društvo, sveda pa se po posameznih okrajih kažejo v tem pogledu pre-

cejšnje razlike. Največje število prebivalcev odpade na 1 društvo v okrajih Krško (6.620) in Ljubljana mesto (3.904), najmanjše pa v okrajih Tolmin (1.237) in Ljutomer (1.572).

v tisočih Število prebivalcev po okrajih (po upravno teritorialni razdelitvi iz leta 1952) v letu 1954, ki odpadejo na 1 društvo

Od 10.000 prebivalcev v Sloveniji je 532 prebivalcev članov kulturno - prosvetnih in kulturno - umetniških društev. Vsako društvo šteje povprečno 123 članov. Člane delijo na aktivne in podporne člane. Aktivnih čla-

nov, ki sodelujejo v različnih odsekih, je od vseh dobra polovica. Posamezni člani lahko sodelujejo v več odsekih in so n.pr. hkrati iglarci, pevci in godci. Naslednji pregledi prikazujejo društva z odseki, člane in prireditve po okrajih.

Kulturno prosvetna in kulturno umetniška društva 1954

Okraj	Društva	Odseki	Prireditve	Člani			Člani		Prireditve na 1 društvo
				skupaj	% žensk	% aktivnih	na 10.000 prebivalcev	na 1 društvo	
LR SLOVENIJA	664	2 003	8 407	81 680	43,0	51,3	532	123	13
Celje	75	217	867	7 092	42,7	57,0	464	95	12
Črnomelj	10	26	64	570	42,5	88,2	230	57	6
Gorica	25	84	264	3 221	38,5	41,6	216	129	11
Kočevje	13	35	103	1 386	39,5	56,1	248	107	8
Koper	14	44	98	1 381	35,8	69,5	386	99	7
Kranj	42	122	525	3 746	43,9	65,5	458	89	13
Krško	11	35	131	760	51,6	71,4	104	69	12
Ljubljana mesto	37	115	1 002	8 242	39,7	44,2	570	223	27
Ljubljana okol.	61	187	816	6 154	47,4	63,5	503	101	13
Ljutomer	31	99	327	2 892	52,4	58,9	593	93	11
Maribor mesto	23	97	528	14 840	41,6	18,3	1 401	645	23
Maribor okol.	55	181	715	5 831	41,9	65,8	541	106	13
Murska Sobota	38	103	371	2 749	48,6	74,0	292	72	10
Novo mesto	35	90	413	2 036	49,8	73,6	307	58	12
Postojna	25	77	180	1 822	44,7	77,6	382	73	7
Ptuj	35	106	348	4 146	43,0	55,0	520	118	10
Radovljica	19	69	410	2 353	45,3	65,2	490	124	22
Sežana	16	39	112	1 241	46,1	56,2	388	78	7
Slovenj Gradec	28	91	294	2 918	46,8	58,4	568	104	11
Šoštanj	14	44	187	1 434	43,0	69,5	413	102	13
Tolmin	32	72	216	2 393	52,8	46,0	605	75	7
Trbovlje	25	70	436	4 473	30,0	50,1	884	179	17

Kulturno prosvetna in kulturno umetniška društva z odseki 1954

	Društva	Odseki po vrstah delovanja																
		skupaj	dramski	pevski	likovni	literarni	recitacijski	folklorni	instrumentalni					plesno - baletni	pionirski	lutkovni	ostali	
									skupaj	tamburaški	godbeni	godalni	jazz					harmonikarji
LR SLOVENIJA a ¹⁾	664	2 003	649	611	12	27	45	112	338	108	99	72	39	20	14	88	90	17
b		100,0	32,2	30,6	0,6	1,4	2,3	5,6	16,9	5,4	5,0	3,6	1,9	1,0	0,7	4,4	4,5	0,8
Celje	75	217	73	64	2	6	4	6	26	9	8	2	3	4	1	19	5	11
Črnomelj	10	26	11	4	-	-	1	4	5	2	1	-	-	2	-	1	-	-
Gorica	25	84	22	35	-	1	1	2	16	1	5	6	4	-	-	3	4	-
Kočevje	13	35	13	9	-	-	1	3	5	1	2	1	1	-	1	1	2	-
Koper	14	44	13	12	-	-	1	1	11	1	8	2	-	-	-	2	1	3
Kranj	42	122	42	41	1	2	1	7	18	6	6	2	4	-	1	2	4	3
Krško	11	35	11	14	-	-	-	2	6	1	2	3	-	-	-	2	-	-
Ljubljana mesto	37	115	25	37	2	3	1	7	23	6	10	3	2	2	2	4	11	-
Ljubljana okol.	61	187	63	55	-	-	9	12	32	9	6	9	6	2	1	12	3	-
Ljutomer	31	99	30	33	-	1	2	10	14	7	3	2	-	2	1	1	7	-
Maribor mesto	23	97	18	33	2	4	7	5	18	5	4	4	2	3	2	1	7	-
Maribor okolica	55	181	62	46	3	-	3	14	29	13	8	6	2	-	2	8	14	-
Murska Sobota	38	103	42	24	1	1	2	7	12	6	1	3	2	-	-	7	7	-
Novo mesto	35	90	35	23	-	3	1	7	10	5	2	2	1	-	-	8	3	-
Postojna	25	77	23	30	-	-	2	3	14	9	2	2	1	-	-	3	2	-
Ptuj	35	106	35	26	-	1	2	7	21	11	5	4	-	1	1	6	7	-
Radovljica	19	69	21	17	-	2	1	6	19	5	5	4	3	2	1	1	1	-
Sežana	16	39	12	18	-	-	2	-	5	1	2	1	1	-	-	-	2	-
Slovenj Gradec	28	91	28	26	-	1	2	5	19	5	7	4	2	1	-	5	5	-
Šoštanj	14	44	14	18	-	1	-	-	10	2	3	5	-	-	-	-	1	-
Tolmin	32	72	27	27	1	1	2	1	9	1	3	2	2	1	1	2	1	-
Trbovlje	25	70	29	19	-	-	-	3	16	2	6	5	3	-	-	-	3	-

1) a) = absolutno

b) = struktura

Finančno poslovanje

Dohodki in izdatki kulturno - umetniških in kulturno prosvetnih društev od 1.1. 1954 do 31.12. 1954

V tisočih din

Okraj	Dohodki	Izdatki
LR SLOVENIJA	121 782	101 606
Celje	10 829	9 139
Črnomelj	356	182
Gorica	3 611	3 448
Kočevje	1 711	997
Koper	1 026	950
Kranj	7 615	5 702
Krško	2 603	1 975
Ljubljana mesto	18 465	16 832
Ljubljana okolica	11 481	9 403
Ljutomer	4 710	4 292

Okraj	Dohodki	Izdatki
Maribor mesto	6 222	4 438
Maribor okolica	10 663	9 567
Murska Sobota	2 001	1 486
Novo mesto	1 931	1 638
Postojna	5 241	3 488
Ptuj	3 553	3 058
Radovljica	8 334	6 727
Sežana	1 030	921
Slovenj Gradec	2 349	1 708
Šoštanj	1 873	1 573
Tolmin	2 533	2 283
Trbovlje	13 645	11 799

Dodatek

Kulturno - prosvetna društva 1955 po okrajih

(Popis po stanju 31. 12. 1955)

(Upravno - teritorialna razdelitev po mesecih 1955)

	Društva	Odseki po vrstah delovanja													
		skupaj	izobraževalni	dramski	pevski zbori	vokalno komorni zbori	likovni	literarni	recitacijski	folklorni	instrumentalni	plesno baletni	pionirski	lutkovni	drugi
SKUPAJ	714	2 426	177	668	680	20	11	22	72	112	378	24	107	106	49
Celje	94	291	31	88	88	2	1	2	9	9	35	1	14	11	-
Gorica	92	290	10	78	113	3	1	4	10	9	35	3	19	3	2
Kočevje	19	64	6	19	15	-	1	-	3	2	10	1	4	3	-
Koper	46	123	7	28	39	3	-	-	4	5	32	1	1	3	-
Kranj	72	266	24	70	68	1	2	1	8	11	50	4	4	8	15
Ljubljana	89	325	18	80	106	1	2	3	10	19	55	3	15	13	-
Maribor	108	448	30	106	99	6	3	5	15	25	73	4	20	38	24
Murska Sobota	65	193	18	64	42	-	-	2	6	9	27	1	9	9	6
Novo mesto	38	131	8	39	30	1	-	4	4	13	15	-	9	6	2
Ptuj	39	111	15	39	25	1	-	-	-	4	16	-	7	4	-
Trbovlje	52	184	10	57	55	2	1	1	3	6	30	6	5	8	-

	Člani				Dejavnost v času od 1. 1. do 31. 12. 1955			
	skupaj (aktivni in podporni)		aktivni		tečajji		javne prireditve	
	vsi	ženske	vsi	ženske	število	obisko- valci	število	obisko- valci
	SKUPAJ	87 079	36 379	48 075	20 320	426	11 405	8 662
Celje	8 806	4 158	5 783	2 444	31	395	1 172	292 923
Gorica	7 983	3 461	4 176	1 843	11	319	683	162 381
Kočevje	2 013	835	1 305	524	30	643	182	29 450
Koper	3 531	1 281	2 550	938	9	187	246	63 259
Kranj	8 124	3 287	5 504	2 296	42	1 107	1 078	225 918
Ljubljana	13 986	5 493	7 645	2 982	153	4 779	1 633	322 234
Maribor	24 307	9 904	8 608	3 525	55	1 281	1 718	369 995
Murska Sobota	5 191	2 536	4 003	1 938	15	428	539	107 522
Novo mesto	3 193	1 618	2 548	1 316	36	876	407	86 899
Ptuj	3 655	1 604	2 080	1 059	25	702	286	60 200
Trbovlje	6 290	2 202	3 873	1 455	19	688	718	179 265

Dohodki in izdatki v tisočih din

Dohodki			Izdatki		
vsi	lastni (od člana- rine, prireditve)	subvencije in podpore	vsi	osebni	materialni
158 665	80 120	78 545	137 453	16 695	120 758

LJUDSKE UNIVERZE

Splošni pregled

Pred prvo svetovno vojno so prevzemala društva v svoj delokrog tudi skrb za izobraževanje s predavanji in tečajji. Najbolj se je takrat uveljavilo delavsko izobraževalno društvo "Ljudski oder" v Trstu (ustanovljeno leta 1905). Tu je imel nekaj svojih znamenitih predavanj Ivan Cankar (n.pr. "Slovensko ljudstvo in slovenska kultura" itd.)

V dobi med obema vojnama se je ta način izobraževanja še bolj razširil in je postal tudi bolj sistematičen,

ker je bila potreba po znanju vedno večja. Poleg predavanj in tudi izobraževalnih tečajev v društvi so delovala samostojna društva z imenom "Ljudska univerza". Te izobraževalne ustanove so bile v Ljubljani, Mariboru, Celju, Ptujju, Kranju ter v Studencih pri Mariboru, kjer je delovala edina slovenska delavska "Ljudska univerza". Iz statističnega pregleda njihovega dela za leto 1939/40 prinašamo naslednje podatke:

Ljudske univerze 1940

Kraj	Ljudske univerze	Predavatelji	Predavanja	Obiskovalci	
				vsi	na 1 predavanje
SKUPAJ	6	118	117	16 114	138
Ljubljana	1	15	15	2 454	163
Maribor	1	43	41	5 562	135
Celje	1	18	23	1 940	85
Ptuj	1	6	6	800	133
Kranj	1	15	11	2 000	182
Studenci	1	21	21	3 358	159

Po osvoboditvi se je ta ljudsko-prosvetna dejavnost močno razširila po številu in oblikah dela. V prvih letih je delovalo sicer večje število samostojnih

ljudskih univerz, ki so pozneje prešle v okvir kulturno - prosvetnih društev.

Ljudske univerze, samostojne in nesamostojne 1940, 1946 - 1955

Leto	Ljudske univerze	Predavanja	Obiskovalci	
			vsi	na 1 predavanje
1940	6	117	16 114	138
1946	72	...	...	...
1947	78	793	106 638	134
1948	106	3 427	256 074	75
1949	72	1 319	109 445	82
1950	72	782	73 616	94
1951	80	933	97 800	104
1952	162	2 318	204 887	89
1953	234	2 860	...	...
1954	176	1 716	142 622	83
1955	207	1 950	136 919	70

V primeri z letom 1940 je bilo število ljudskih univerz v letu 1954 29 krat večje, število predavanj povečano za okoli 14 krat, število obiskovalcev pa za okoli 9 krat. Število predavanj in obiskovalcev se je torej ve-

čalo počasneje kot pa število ljudskih univerz. Razveseljivo tudi ni dejstvo, da povprečen obisk na 1 predavanje v zadnjih letih pada in da je v letu 1954 precej nižji kot pa pred vojno.

Medrepubliška primerjava

Še bolj kakor v Sloveniji, kjer je šolstvo razmeroma visoko razvito, skrbijo druge republike za čim širšo izobrazbo delovnih ljudi s predavanji in tečaji. Iz naslednjega pregleda sledi, da je dejavnost ljudskih univerz v Jugoslaviji zlasti v Srbiji, Bosni in Her-

cegovini ter Črni gori zelo široko zasnovana s številnimi predavanji in obiskovalci. Medtem ko je v Sloveniji in Makedoniji obiskal predavanja ljudskih univerz vsak deseti prebivalec, je obiskal v Hrvatski vsak peti, v Srbiji, Bosni in Hercegovini in Črni gori pa celo vsak četrti prebivalec.

Ljudske univerze v FLRJ 1954

	FLRJ	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
Univerze	1 905	944	493	176	143	82	67
Predavanja	26 945	12 712	6 864	1 716	3 540	1 170	943
Obiskovalci (v tisočih)	3 390	1 563	804	142	641	131	109

Predavanja in tečaji

Ljudske univerze skrbijo za izobrazbo svojih članov oziroma obiskovalcev s prirejanjem raznih predavanj in tečajev. Med predavanji so najbolj obiskovana znanstvena

in poučna ter gospodarska in družbena predavanja, ki so imela v letih 1952 - 1954 največji odstotek udeležencev:

Vrsta predavanj	Leto		
	1952	1953	1954
SKUPAJ	100,0	100,0	100,0
Gospodarsko družbena	18,1	17,6	28,5
Znanstvena in poučna	27,4	19,0	40,5
Zdravstvena	15,4	11,5	16,4
Druga	39,1	51,9	14,6

Od tečajev je bilo v letih 1952 do 1954 večina, t.j. 57-84 % jezikovnih. Razen jezikovnih tečajev so ljudske univerze prirejale še tečaje za pouk različnih predmetov, kot so n.pr. matematika, fizika, strojepisje, stenografija, knjigovodstvo itd. Še posebej pa so pomembni razni poljudnoznanstveni, zdravstveni, vzgojni in drugi tečaji oziroma seminarji, ki so jih prirejale zlasti ljubljanske ljudske univerze. Tak je bil n.pr. cikel predavanj imenovan "Šola za starše".

V letu 1954 je 151 tečajev tujih jezikov obiskovalo 3.659 udeležencev, med njimi 55 % žensk. Med udeležen-

ci jezikovnih tečajev je bilo največ zanimanja za angleščino in nemščino, saj so ta dva jezika poučevali v večini tečajev in sta imela največ poslušalcev. Tečaji iz francoščine, italijanščine, esperanta in drugih jezikov pa so bili maloštevilni.

Mreža ljudskih univerz je razpredena po vseh okrajih. Kjer ne delujejo samostojne, imamo ljudske univerze v okviru društev. Kot že omenjeno, pa njihova aktivnost v zadnjih letih ni posebno velika, kar se kaže v vedno manjšem številu predavanj in obiskovalcev.

Samostojne ljudske univerze 1954 po okrajih

Okraj	ljudske univerze	Predavanja in tečaji skupaj		Predavanja						Tečaji			
		število	obiskovalci	skupaj	gospodarsko-družbena	znanstvena in poučna	zdravstvena	druga	obiskovalci	jezikovni		drugi	
										število	obiskovalci	število	obiskovalci
LR SLOVENIJA	28	939	64 011	758	189	342	100	127	59 482	151	3 659	30	870
Celje	1	95	6 679	80	3	43	6	28	6 115	10	335	5	229
Črnomelj	1	45	675	10	1	4	3	2	620	5	55	-	-
Gorica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kočevje	2	14	3 100	14	3	1	3	7	3 100	-	-	-	-
Koper	1	10	1 550	10	4	5	1	-	1 550	-	-	-	-
Kranj	2	28	2 080	26	2	13	5	6	2 052	1	8	1	20
Krško	1	11	660	11	3	2	4	2	660	-	-	-	-
Ljubljana mesto	2	407	25 446	316	102	142	32	40	23 630	82	1 660	9	150
Ljubljana okolica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ljutomer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maribor mesto	4	68	2 954	38	2	20	9	7	1 886	30	1 068	-	-
Maribor okolica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Murska Sobota	1	69	5 755	68	29	24	15	-	5 702	1	53	-	-
Novo mesto	2	30	1 498	23	7	6	6	4	1 427	7	71	-	-
Postojna	3	44	3 381	38	4	14	4	16	3 247	6	134	-	-
Ptuj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Radovljica	4	59	4 964	49	9	26	6	8	4 644	7	210	3	110
Sežana	1	16	419	4	-	4	-	-	58	-	-	12	361
Slovenj Gradec	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Šoštanj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tolmin	1	51	3 000	51	15	35	1	-	3 000	-	-	-	-
Trbovlje	2	22	1 850	20	5	3	5	7	1 791	2	59	-	-

Ljudske univerze v sestavu kulturno - umetniških in kulturno prosvetnih društev po okrajih 1954

	Ljudske univerze	Predavanja					Obiskovalci
		skupaj	gospodarsko - družbena	znanstvena in poučna	zdravstvena	druga	
LR SLOVENIJA	148	958	299	354	182	123	83 140
Celje	13	60	19	23	8	10	3 788
Črnomelj	3	18	12	2	4	-	1 115
Gorica	4	34	6	8	15	5	1 140
Kočevje	2	9	2	3	1	3	1 327
Koper	2	12	4	4	4	-	604
Kranj	-	-	-	-	-	-	-
Krško	4	12	1	10	1	-	1 072
Ljubljana mesto	7	55	21	13	11	10	2 300
Ljubljana okolica	18	42	14	16	10	2	14 998
Ljutomer	6	37	15	15	5	2	4 284
Maribor mesto	8	65	10	38	11	6	3 673
Maribor okolica	33	208	68	77	39	24	13 899
Murska Sobota	1	19	18	-	1	-	1 433
Novo mesto	4	25	17	3	5	-	1 854
Postojna	3	9	3	4	2	-	910
Ptuj	6	60	20	26	8	6	3 114
Radovljica	6	52	18	13	10	11	3 778
Sežana	8	72	18	19	14	21	6 482
Slovenj Gradec	10	73	13	40	14	6	7 451
Šoštanj	5	64	14	25	10	15	7 748
Tolmin	3	23	3	11	9	-	1 150
Trbovlje	2	9	3	4	-	2	1 020

Samostojne ljudske univerze 1955

Okraj	Ljudske univerze	Predavanja, tečajji in seminarji ¹⁾		Predavanja						Tečajji in seminarji			
		število	obiskovalci	skupaj	gospodarsko - družbena	znanstvena in poučna	zdravstvena	druga	obiskovalci	jezikovni		drugi	
										število	obiskovalci	število	obiskovalci
LR SLOVENIJA	14	1 120	99 309	760	68	237	76	379	53 469	165	3 437	195	42 403
Celje	1	128	7 092	110	3	85	1	21	6 820	16	222	2	50
Gorica	1	32	1 673	28	5	18	3	2	1 610	4	63	-	-
Kočevje	2	19	3 570	19	8	2	2	7	3 570	-	-	-	-
Koper	2	44	3 859	30	6	19	3	2	3 465	14	394	-	-
Kranj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ljubljana	1	731	68 596	471	26	91	58	296	24 801	75	1 684	185	42 111
Maribor	1	61	3 208	4	2	1	-	1	1 950	49	1 016	8	242
Murska Sobota	1	46	4 272	46	2	5	2	37	4 272	-	-	-	-
Novo mesto	3	37	4 418	30	11	7	6	6	4 360	7	58	-	-
Ptuj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trbovlje	2	22	2 621	22	5	9	1	7	2 621	-	-	-	-

¹⁾ Med predavanja in tečaje so všteti tudi seminarji, ki v letu 1954 niso bili vključeni

Ljudske univerze v sestavi prosvetnih društev 1955 po okrajih

Okraj	Ljudske univerze	Predavanja					Obiskovalci	
		skupaj	politično - gospodarska	poučna	zdravstvena	razna	vsi	ženske
LR SLOVENIJA	193	1 190	333	490	186	181	83 450	40 638
Celje	15	142	37	81	19	5	12 608	4 994
Gorica	10	67	18	24	18	7	3 840	2 149
Kočevje	2	6	-	5	1	-	728	394
Koper	4	26	7	13	6	-	1 785	707
Kranj	20	160	28	84	28	20	8 835	4 415
Ljubljana	63	108	38	44	19	7	7 002	4 033
Maribor	58	556	165	194	73	124	39 826	19 851
Murska Sobota	-	-	-	-	-	-	-	-
Novo mesto	6	31	18	8	5	-	2 734	1 459
Ptuj	4	35	7	12	4	12	1 575	560
Trbovlje	11	59	15	25	13	6	4 517	2 076

KNJIŽNICE

Uvod

Slovenske knjižnice so še kaj malo obdelano poglavje naše kulturne dejavnosti. Pregled pomembnejših ljubljanskih knjižnic je prispeval dr. France Kidrič za "Zbornik slovenske univerze 1929", prvi skupni pregled slovenskih knjižnic po stanju 1930/31pa je zbrala in objavila dr. Melita Pivec - Stele v "Glasniku Muzejskega društva za Slovenijo" XIII/1932 z dopolnilom v letniku XIV/1933 "Naše knjižnice"/. Ta pregled obsega knjižnice po skupinah: znanstvene in strokovne, šolske ter ljudske in društvene knjižnice. Zadnja leta pred okupacijo (1937-1940) so bili ob koncu šolskega leta tudi splošni popisi knjižnic po tej razdelitvi in tako tudi zadnji predvojni popis knjižnic v Dravski banovini po stanju dne 31. avgusta 1940.

Popisi naših knjižnic po osvoboditvi so bili nesiste-

matični in smo dobili prvi skoraj popolni pregled slovenskega knjižničarstva šele leta 1950 s publikacijo "Slovenske knjižnice", ki je izšla za 400 letnico prve slovenske knjige. Popisi v naslednjih letih so bili vedno boljši, tako da imamo sedaj o našem knjižničarstvu že docela izdelano statistično podobo.

Knjižnice delimo v tri glavne skupine, in sicer:

1. znanstvene knjižnice,
2. javne ljudske knjižnice, in
3. šolske knjižnice

Po tej razdelitvi smo jih prikazali v naslednjem pregledu in po njej jih bomo obravnavali tudi nadalje v treh ločenih pregledih.

Knjižnice 1940 in 1952 do 1955

Leto	Knjižnice				
	skupaj	znanstvene	javne ljudske	šolske	
				za učence	za učno osebje
1940	Knjižnice	26	855	950	971 ¹⁾
	Knjižni sklad	799 554	581 715	305 346	540 769
1952	Knjižnice	169 ²⁾	683	1 469	1 448
	Knjižni sklad	1 618 627 ³⁾	374 732	...	...
1953	Knjižnice	34	668	1 471	1 444
	Knjižni sklad	1 362 583 ³⁾	624 070	...	...
1954	Knjižnice	34	653	1 493	1 465
	Knjižni sklad	1 463 200 ³⁾	662 610	372 956	439 250
1955	Knjižnice	34	662	1 513	1 483
	Knjižni sklad	1 536 128	759 593	454 171	475 094

1) Upoštevane knjižnice za učno osebje v šolah in na okrajih

2) Znanstvene in strokovne knjižnice

3) Celokupni sklad znanstvenih knjižnic

Znanstvene in strokovne knjižnice - splošni pregled

Pojem znanstvene in strokovne knjižnice je še nerazčiščen. Načrt zakona za to vrsto ustanov opredeljuje naloge in obseg znanstvenih in strokovnih knjižnic tako: znanstvene knjižnice zbirajo, hranijo, obdelujejo in dajejo v uporabo gradivo za znanstveno delo

in višje izobraževanje; strokovne knjižnice pa skrbijo za izpopolnjevanje v stroki. Knjižni sklad teh knjižnic mora obsegati vsaj 2.000 znanstvenih ali strokovno - znanstvenih knjig. Te knjižnice mora voditi strokovno usposobljeno osebje po splošno veljavnih načelih.

V smislu teh določil je bil izveden tudi popis te vrste knjižnic za leti 1953 in 1954. V primerjavi z letom 1940 je bilo stanje tako:

1940	26	znanstvenih knjižnic
1953	34 ¹⁾	" "
1954	34	" "

1) Seznam knjižnic za popis je bil sestavljen v soglasju z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani.

Popis za leto 1940 je zajel v Ljubljani 16 knjižnic, v Mariboru 6, v vsej ostali tedanji Sloveniji pa samo 2 knjižnici s knjižnim skladom čez 10.000 knjig. Popisani sta bili tudi knjižnici v Celju s 60 in v Novem mestu s 618 knjigami.

Popis za leto 1950 je med znanstvenimi in strokovnimi knjižnicami zajel poleg 413 učiteljskih knjižnic (glej poglavje šolske knjižnice) še 260 ostalih knjižnic pod tem naslovom. Društvo bibliotekarjev Slovenije, ki je opravilo ta popis, pravi na str. 7 do 8 že imenovane knjige "Slovenske knjižnice", da se je v zvezi z razvrstitvijo knjižnic "pokazal nelahek problem klasifikacije knjižnic po vrstah in tipih zato, ker ti pojmi pri nas še niso ustaljeni" in ker nimajo "oznake knjižnic (n.pr. arhivalna, strokovna, upravna, znanstvena itd.) pri nas svoje dokončne oblike in znanstvene utemeljitve". Tako so torej uvrstili, z ozirom na funkcijo, knjižnice v podjetjih, uradih in ustanovah med znanstvene in strokovne knjižnice, s čimer je bilo do-

seženo število 673 knjižnic te vrste z 1,701.145 zvezki knjižnega sklada.

Popis Zavoda za statistiko LR Slovenije je pri popisu za leto 1952 obdržal isti kriterij in je zajel 168 znanstvenih in strokovnih knjižnic, a je v specifikaciji po vrstah označil za osrednje znanstvene knjižnice (Univerza, Akademija in študijske knjižnice) samo 27 knjižnic.

Popis za 1954 pa je zajel 23 knjižnic v Ljubljani (pri čemer velja pripomniti, da smo knjižnice seminarjev in inštitutov Univerze, Akademije in visokih šol računali kot enoto po fakultetah ali ustanovah) izven Ljubljane pa 11 knjižnic. Visok prirastek po drugi svetovni vojni gre na račun pokrajinskih študijskih knjižnic (skupaj 9 knjižnic), ki so bile z izjemo mariborske in koperske ustanovljene po osvoboditvi, s čimer se je izpolnila dolgotrajna potreba po smotrni razširitvi te vrste kulturnih inštitucij izven središča tudi v pokrajinske centre.

Knjižni sklad po številu knjig oziroma del je bil izkazan:

leta 1939.....	798.876	knjig in brošur,
" 1953	1.214.570	del oziroma naslovov,
" 1954	1.285.720	del oziroma naslovov.

Poglejmo sedaj rezultate, ki smo jih dobili s popisom za leto 1954.

Znanstvene knjižnice 1954

Vrsta knjižnice	Število knjižnic	Od teh so bile ustanovljene leta				
		pred 1919	1919-1940	1941-1944	1945-1953	1954
SKUPAJ	34	6	12	2	14	-
Splošne narodne in univerzitetne	1	1	-	-	-	-
Centralna akademija znanosti	1	-	1	-	-	-
Študijske	9	1	1	-	7	-
Specialne	23	4	10	2	7	-

V letu 1954 je med znanstvenimi knjižnicami 5 osrednjih knjižnic (in sicer Narodna in univerzitetna knjižnica, Knjižnica Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Slovanska knjižnica, Centralna knjižnica Vrhovnega sodišča LRS in Knjižnica Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS), 11 knjižnic univerze in akademij (Centralna medicinska knjižnica, Centralna tehniška knjižnica, Knjižnica ekonomskega oddelka pravno-ekonomske fakultete, Knjižnica pravnega oddelka pravno-ekonomske fakultete z 11 knjižnicami inštitutov in seminarjev, Knjižnica fakultete za agronomijo, gozdarstvo in

veterinarstvo, Knjižnica Akademije za tgralsko umetnost, Študijska knjižnica Akademije za glasbo, Knjižnica filozofskega oddelka filozofsko - prirodoslovno matematične fakultete s 13 knjižnicami inštitutov in seminarjev, Knjižnica prirodoslovno matematičnega oddelka filozofsko - prirodoslovno matematične fakultete z 11 knjižnicami inštitutov in seminarjev, Knjižnica teološke fakultete), 6 muzejskih knjižnic: (Muzejska knjižnica, Knjižnica Etnografskega muzeja, Knjižnica Prirodoslovnega muzeja, Knjižnica Muzeja narodne osvoboditve LRS, Knjižnica Slovenskega šolskega

muzeja in Knjižnica Pokrajinskega muzeja v Mariboru), 9 študijskih - pokrajinskih knjižnic (v okrajih Celje, Gorica, Kranj, Maribor - mesto, Novo mesto, Postojna, Ptuj, Slovenj Gradec - Ravne, Koper), 3 specialne knjižnice (Arhivalna knjižnica Glasbeno-narodopisnega inštituta, Knjižnica Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo LRS v Ljubljani in Knjižnica Inštituta za tuberkulozo na Golniku).

osvoboditvi, 14 v razdobju med obema vojnama oziroma med vojno, 6 pa do konca prve svetovne vojne oziroma pred letom 1919.

Vse knjižnice inštitutov in seminarjev tako tehniške, filozofsko - prirodoslovno - matematične in pravno - ekonomske fakultete smo upoštevali v naših pregledih kot 1 enoto, oziroma kot 3 samostojne knjižnice.

Od navedenih knjižnic jih je bilo 14 ustanovljenih po

Celokupni sklad

Znanstvene knjižnice 1954 po številu del - naslovov in predmetov

Dela - naslovi, predmeti	1954	
	Število	%
SKUPAJ	1 463 200	100,0
Dela - naslovi (knjige)	1 285 720	87,9
Časopisi	51 928	3,5
Listi	5 789	0,4
Rokopisi	27 290	1,9
Plakati	18 607	1,3
Foto - kopije	13 199	0,9
Geografske karte	20 079	1,4
Mikrofilmi	10 680	0,7
Slike	15 112	1,0
Ostalo	14 796	1,0

Znanstvene knjižnice 1954 po velikosti knjižnega sklada

Knjižnice po številu del in časopisov	Število
SKUPAJ	34
Do 500	-
501 do 1 000	-
1 001 do 2 500	3
2 501 do 5 000	4
5 001 do 10 000	2
10 001 do 50 000	21
50 001 do 100 000	2
100 001 do 500 000	1
Nad 500 000	1

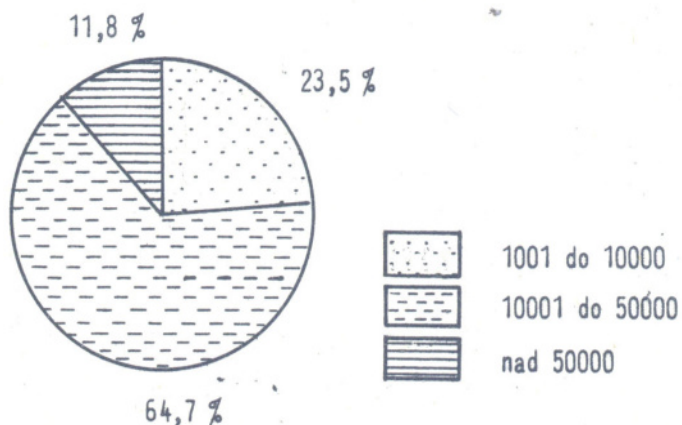
Znanstvene knjižnice 1954 po velikosti celokupnega sklada

Knjižnice po številu celokupnega sklada	Število
SKUPAJ	34
Do 500	-
501 do 1 000	-
1 001 do 2 500	2
2 501 do 5 000	4
5 001 do 10 000	2
10 001 do 50 000	22
50 001 do 100 000	2
100 001 do 500 000	1
Nad 500 000	1

Med celokupnim skladom imajo knjižnice v letih 1952 do 1954 največ del - knjig, povprečno 87 %; 13% pa je ostalih predmetov, med katerimi je največ časopisov, rokopisov, geografskih kart in plakatov.

22 ali 2/3 vseh knjižnic je bilo v letu 1954 srednjega obsega z 10 000 do 50 000 deli in predmeti, 8 knjižnic je bilo manjših, 4 pa so bile večje.

Število vseh del in predmetov v knjižnicah 1954

Medrepubliška primerjava

Znanstvene knjižnice 1954 v FLRJ po republikah

Knjižnice	FLRJ	Ljudska republika					
		Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Make-donija	Črna gora
SKUPAJ	583	209 ²⁾	242 ³⁾	34 ¹⁾	42	47	9
splošne	30	7	7	11	1	1	3
specialne	533	202	235	23	41	46	6
javne (odprte)	85	35	24	22	1	1	2
interne (zaprte)	498	174	218	12	41	46	7

1) 25 knjižnic Filozofske in prirodoslovno-matematične fakultete je upoštevanih kot 1 enota, enako je upoštevanih 11 knjižnic Pravne in 11 knjižnic Tehniške fakultete.

2) 32 knjižnic Medicinske fakultete je upoštevanih kot 1 enota.

3) 5 knjižnic ni zajetih, ker niso dostavile podatkov.

Znanstvene knjižnice 1955 po okrajih

Okraj	Knjižnice	Dela, naslovi, predmeti							
		dela, naslovi	časopisi (revije)	časniki (listi)	rokopisi	plakati	fotokopije	geografske karte	drugo (mikrofilni slike in grafika, drugo)
LR SLOVENIJA	34	1 330 495	54 521	13 378	27 284	24 247	9 859	24 847	51 497
Celje	1	35 337	678	211	42	6 614	70	81	-
Gorica	1	15 000	316	1 080	1	2 860	1	100	410
Kočevje	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Koper	2	79 820	719	143	126	200	-	500	500
Kranj	2	22 408	471	40	-	-	-	-	-
Ljubljana	22	1 050 253	49 457	11 596	26 682	13 119	6 530	21 571	45 376
Maribor	3	72 862	937	279	354	438	382	1 267	66
Murska Sobota ¹⁾	1	...	...	...	...	...	...	...	...
Novo mesto	1	18 672	1 378	-	79	803	2 876	500	5 145
Ptuj	1	36 143	565	29	-	213	-	828	-
Trbovlje	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1) Knjižnica je šele v nastajanju, zaradi tega ni točnega pregleda o skladu.

Znanstvene knjižnice 1955 po vrstah

Vrsta knjižnice	Knjižnice	Od teh		Dela, naslovi, predmeti								
		javne	interne	dela - naslovi	časopis (revije)	časniki listi	rokopisi	plakati	fotokopije	geografske karte	drugo (mikrofilmi, slike in grafika, drugo)	
SKUPAJ	34	23	11	1 330 495	54 521	13 378	27 284	24 247	9 859	24 847	51 497	
Splešne:	12	12	-	908 249	11 316	1 781	2 408	15 640	3 683	8 607	15 064	
Narodna in univerzitetna knjižnica	1	1	-	618 963	2 500	-	1 806	4 512	354	2 831	7 943	
Knjižnica Slovenske akademije znanosti in umetnosti	1	1	-	14 572	3 800	-	-	-	-	2 500	1 000	
Mestne in pokrajinske knjižnice	10	10	-	274 714	5 016	1 781	602	11 128	3 329	3 276	6 121	
Specialne:	22	11	11	422 246	43 205	11 597	24 876	8 607	6 176	16 240	36 433	
Knjižnice muzejev	5	4	1	123 898	31 307	5 154	10	3 370	104	3 213	15 062	
Knjižnice visokih šol	11	3	8	250 646	9 469	6 322	42	5 234	1 960	12 988	21 273	
Druge specialne knjižnice	6	4	2	47 702	2 429	121	24 824	3	4 112	39	98	

Javne ljudske knjižnice - splošni pregled

Pred nekako 50 leti se je med Slovenci začelo sistematično ustanavljanje javnih ljudskih knjižnic. Podatkov o stanju teh knjižnic ob začetku prve svetovne vojne, približna ocena se glasi 500 knjižnic z okoli 150.000 knjigami. Ob koncu vojne je bilo na Primorskem po oce-

ni 200 knjižnic s 60.000 knjigami, ki so propadle zaradi fašističnega nasilja. To je bil prvi veliki udarec za naše ljudsko knjižničarstvo.

V Dravski banovini so bile ljudske knjižnice v okviru prosvetnih organizacij. Za leto 1927 so nam znani naslednji podatki o številu društev, knjižni in knjižnih zalog:

Naziv zveze	Društev	Knjižnic	Knjig
SKUPAJ	868	415	249 000
Svoboda	36	18	-
Zveza kulturnih društev	427	189	168 000
Prosvetna zveza	382	200	80 000
Zveza kmetiskih fantov in deklet	23	8	1 000

Knjižnice v letu 1940

	Skupaj	Javne ljudske knjižnice v šoli	Društvene knjižnice	Ostale javne knjižnice
Knjižnic	855	167	506	182
Knjig in brošur	581 715	31 976	267 105	282 634
Izposojenih knjig	726 579	24 042	212 925	489 612

Po ljudskem štetju iz leta 1931 je imela Dravska banovina 1.144.298 prebivalcev, na eno knjižnico je torej prišlo 1.340 prebivalcev. Povprečni knjižni sklad vsake knjižnice je znašal 680 knjig in brošur. Banovina je imela v tem času 403 občine in tako sta prišli na vsako občino po dve knjižnici ali nekaj več. Ker je bil povpreček knjižne zaloge vsake knjižnice 680 knjig in brošur, naj bi torej imela vsaka občina v Dravski banovini nekaj nad 1.400 knjig in brošur ljudskoprosvetnega knjižnega fonda.

Med okupacijo je bilo po splošni oceni uničenih okoli 300.000 zvezkov knjižnega sklada javnih ljudskih knjižnic, od tega velika večina v tistem delu Slovenije, ki so jo zasedli Nemci.

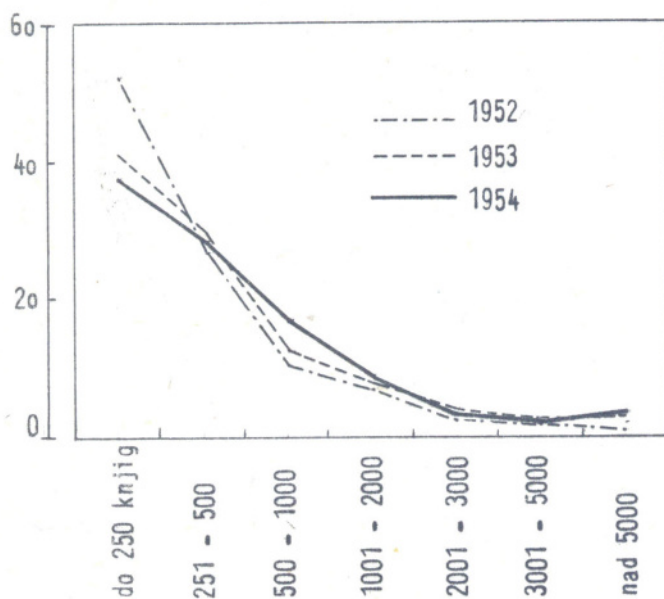
Od osvoboditve do leta 1950 je bilo nekaj popisov javnih ljudskih knjižnic, toda rezultati teh popisov nam niso znani, oziroma so nezanesljivi.

V letih 1952, 1953 in 1954 je izvršil popise Zavod za statistiko LR Slovenije.

Javne ljudske knjižnice 1952 do 1954

Leto	Knjižnice	Knjige in brošure	Izposojene knjige	Ljudske knjižnice na 10.000 prebivalcev
1952	683	374 732	1 188 381	5
1953	668	624 070	1 343 465	4
1954	653	662 610	1 418 271	4

Javne ljudske knjižnice 1952, 1953, 1954

Skupaj	653	100 %
50 do 100 knjig	40	6,1
101 do 150 "	65	10,0
151 do 200 "	70	10,7
201 do 250 "	62	9,5
251 do 500 "	189	28,9
501 do 1000 "	112	17,2
1001 do 2000 "	57	8,7
2001 do 3000 "	26	4,0
3001 do 5000 "	14	2,1
nad 5000 "	18	2,8

Poleg gornjih 653 knjižnic je bilo v omenjenem letu še 9 knjižnic z do 50 knjigami, ki jih pa v naših pregledih zaradi majhnega števila knjig nismo upoštevali.

Razmerje med manjšimi knjižnicami (do 500 knjig) in večjimi knjižnicami (nad 500 knjig) se je v letu 1954 v primeri z leti 1952 in 1953 popravilo v korist večjih knjižnic. V zadnjem letu smo imeli namreč le še okroglo 2/3 manjših knjižnic, medtem ko jih je bilo v letu 1952 še 79 % in v letu 1953 71 %. Knjižni sklad naših javnih knjižnic torej iz leta v leto narašča, vendar še ni dosegel zadovoljive višine, kajti na splošno velja, da mora imeti vsaka življenja sposobna javna knjižnica vsaj 500 knjig.

V letu 1954 so imele knjižnice 66.107 knjig knjižnega prirasta, kar pomeni, da je prišlo na 1 knjižnico v Sloveniji povprečno 101 knjiga prirasta. To pa ni veliko. Pretežni del (82 %) knjižnega prirasta so pridobile knjižnice z nakupom, okrog 18 % knjig pa so dobile v dar od posameznikov ali kolektivov.

Vsaka knjižnica ima med svojimi knjigami določeno šte.

Po popisu v letu 1954 smo imeli v Sloveniji:

knjižnic	653
knjig	662 610
del	550 718
izposojenih knjig	1 418 271
bralcev	90 267
čitalnic	71

Knjižni sklad

Po številu knjig so bile knjižnice v letu 1954 razdeljene takole:

vilo knjig, ki so bodisi zastarele in bralci ne segajo več po njih, bodisi toliko izrabljene, da jih je treba izločiti iz prometa. Število teh knjig, ki jih imenujemo tudi mrtvi del knjižnega sklada, je znašalo v letu 1954 po oceni 89.328 ali 13% celokupnega knjižnega sklada. Posebno veliko število nerabnih knjig imajo zlasti velike knjižnice v mestih Ljubljani (22375 knjig), Mariboru 8.126 knjig), Celju 7.263 knjig) in še v nekaterih industrijskih okrajih. Za obnovitev naših knjižnic bi bila torej nujno potrebna čim večja smotrna nabava knjig, ki pa je seveda odvisna od finančnih sredstev. Nekoliko so v zadnjem času olajšale nabavo knjig nekatere naše založbe, ki so organizirale velike knjižne akcije in omogočile cenejši nakup raznovrstnih knjig.

Med javnimi knjižnicami je nad polovico takih, ki za svoje poslovanje nimajo primernih prostorov. Posebno na deželi je mnogo knjižnic v šolskih razredih, kon-

ferenčnih sobah, v sobah, ki se uporabljajo za druge namene, v barakah itd. Zaradi tega, ker niso imele prostorov, nekatere knjižnice v letu 1954 sploh niso delovale.

V knjižnicah je tudi precejšnje pomanjkanje strokovnega kadra. Posebno na podeželju nastopajo kot knjižničarji javnih knjižnic predvsem učitelji in učiteljice, ki jih je 47% od celokupnega števila knjižničarjev. Ostali knjižničarji so po poklicu delavci (15%), uslužbenci z nižjo izobrazbo (14%), uslužbenci s srednjo izobrazbo (7%), kmetje (6%), gospodinjje (5%), dijaki in študenti (4%), uslužbenci z visoko izobrazbo (1%), 1% knjižnic pa je brez knjižničarja.* Le nekateri izmed knjižničarjev so navpdi, da imajo nekaj mesečni knjižničarski tečaj. Od delavcev je največ knjižničarjev v Tolminu in Kranju, od kmetov pa v Tolminu in Murski Soboti ter Sežani.

Javne ljudske knjižnice po okrajih 1954

Okraj	Knjižnice	Dela	Knjige	Prečitane knjige	Bralci	Čitalnice pri knjižnicah
LR SLOVENIJA	653 ¹⁾	550 718	662 610	1 418 271	90 267	71
Celje	68	49 442	56 572	98 213	9 429	4
Črnomelj	7	3 929	4 216	2 002	448	1
Gorica	17	10 929	15 118	50 039	1 601	4
Kočevje	14	15 747	19 128	36 317	1 826	4
Koper	4	2 779	3 959	1 262	155	1
Kranj	57	41 442	48 068	87 233	5 922	3
Krško	20	12 104	12 969	20 797	3 663	2
Ljubljana mesto	14	119 815	157 425	536 772	15 360	4
Ljubljana okolica	51	31 319	38 964	68 389	5 433	4
Ljutomer	29	14 554	16 737	27 292	3 561	3
Maribor mesto	11	40 122	46 264	159 624	6 550	1
Maribor okolica	48	23 695	26 021	36 529	6 391	1
Murska Sobota	29	25 084	28 171	34 770	2 934	2
Novo mesto	39	14 407	17 851	19 294	3 046	5
Postojna	28	16 085	19 561	24 443	1 867	2
Ptuj	35	13 555	18 456	21 203	2 755	3
Radovljica	14	31 148	37 306	61 593	3 971	8
Sežana	28	11 891	14 364	14 782	1 945	11
Slovenj Gradec	47	20 747	24 406	30 656	4 865	1
Šoštanj	19	7 563	8 346	6 080	751	2
Tolmin	59	28 213	29 954	41 515	4 050	3
Trbovlje	15	16 148	18 754	39 466	3 744	2

¹⁾ Upoštevanih ni 9 knjižnic z do 50 knjigami.

Javne ljudske knjižnice po okrajih 1954
(koeficineti)

Okraj	Prebivalci na 1 knjižnico	Bralci na 1 knjižnico	Število knjig na 1 knjižnico	Število knjig na 1000 prebivalcev	Število pre- čitanih knjig na 1000 prebivalcev
LR SLOVENIJA	2 330	138	1 015	435	932
Celje	2 247	139	832	370	643
Črnomelj	3 545	64	602	170	81
Gorica	4 099	94	889	217	718
Kočevje	2 459	131	1 366	555	1 055
Koper	8 933	39	990	111	35
Kranj	1 435	104	843	588	1 067
Krško	3 641	184	648	178	286
Ljubljana mesto	10 325	1 098	11 245	1 089	3 713
Ljubljana okolica	2 398	107	764	319	559
Ljutomer	1 681	123	577	343	560
Maribor mesto	7 450	595	4 206	565	1 950
Maribor okolica	2 247	133	542	241	339
Murska Sobota	3 244	101	971	299	370
Novo mesto	1 700	78	458	269	291
Postojna	1 702	67	699	411	513
Ptuj	2 277	79	527	232	266
Radovljica	3 444	284	2 665	774	1 278
Sežana	1 142	69	513	449	462
Slovenj Gradec	1 092	104	519	476	598
Šoštanj	1 829	40	439	240	175
Tolmin	671	69	508	757	1 049
Trbovlje	3 373	250	1 250	371	780

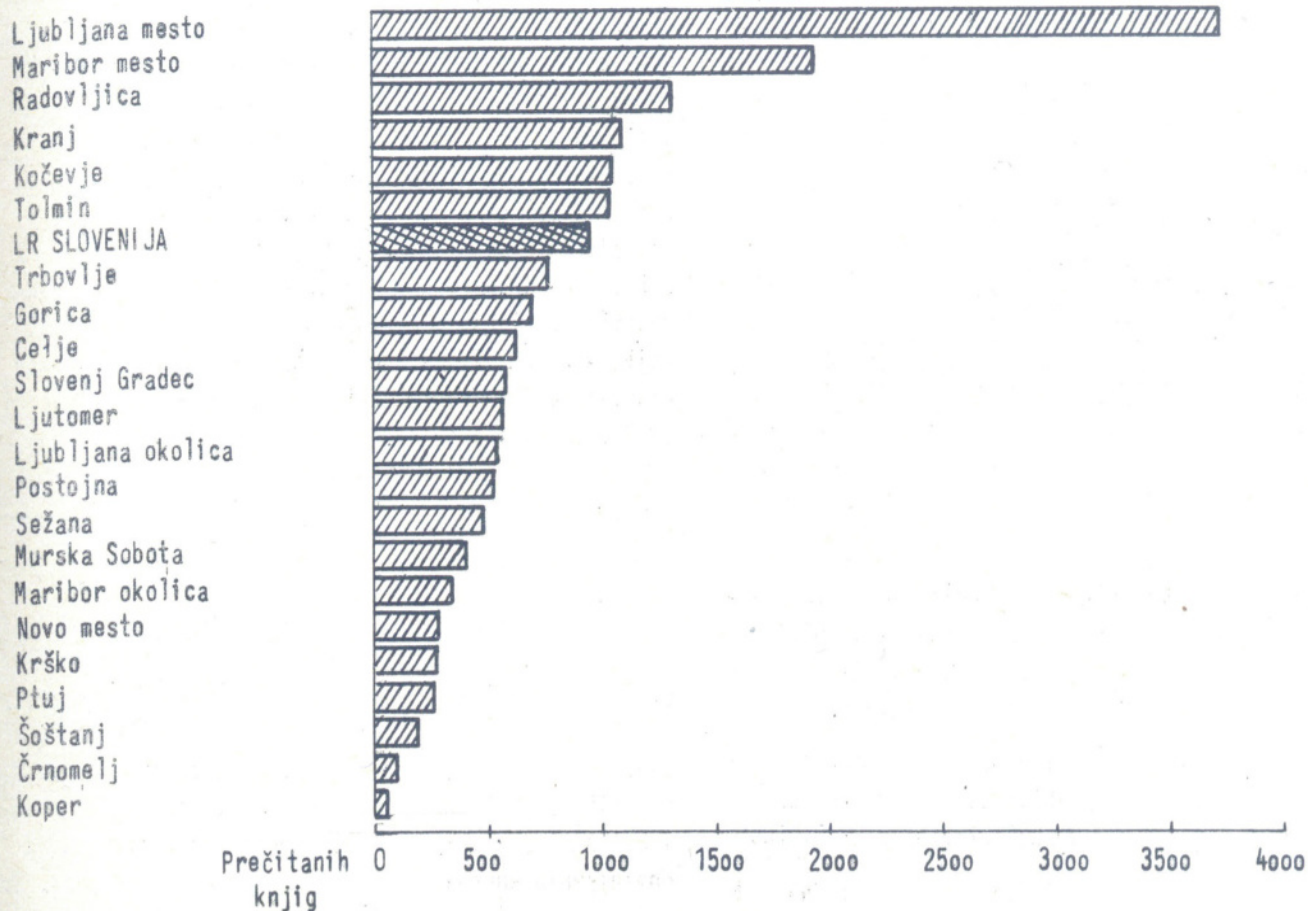
Nekateri pretežno poljedelski pa tudi industrijski okraji kot n.pr. Tolmin, Sežana, Ljutomer, Novo mesto, Postojna, Slovenj Gradec, Kranj imajo razmeroma gosto omrežje javnih ljudskih knjižnic, medtem ko imajo mesta Celje, Ljubljana in Maribor redkejšo mrežo, saj odpade v mestih na 1 knjižnico največje povprečno število prebivalcev. Prav ta mesta pa imajo na 1 knjižnico tudi največje povprečno število bralcev, medtem ko je v podeželskih knjižnicah zelo nizko.

Knjižni sklad naših knjižnic je razmeroma majhen, saj pride v Sloveniji v letu 1954 1 knjiga približno komaj na vsakega drugega prebivalca. Le knjižnice v Ljubljani imajo približno toliko knjig, kolikor je v

Ljubljani prebivalcev.

Če primerjamo število prečitanih knjig s prebivalci, vidimo, da je povprečno vsak prebivalec Slovenije prečital povprečno 1 knjigo, vsak Ljubljančan povprečno 4 knjige, Mariborčan 2, prebivalci okrajev Radovljica, Kranj, Kočevje in Tolmin po 1 knjigo, v vseh okrajih pa je prečital povprečno 1 knjigo le vsak drugi, tretji, oziroma četrti prebivalec; v okraju Črnomelj in Koper pa le vsak 12. oziroma vsak 28. prebivalec. Iz tega lahko zaključimo, da največ čitajo ljudje v mestih in industrijskih krajih, najmanj pa ljudje v izrazito poljedelskih krajih. Vsaka knjiga je v 1 letu povprečno 2 krat izposojena, izposojena pa naj bi bila vsaj 4 krat.

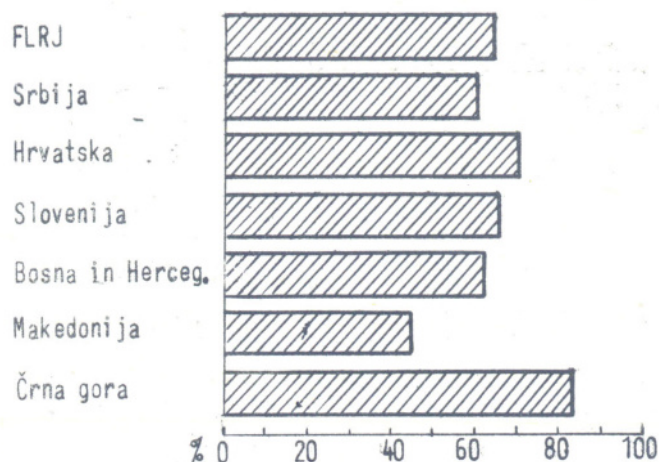
Prečitane knjige na 1000 prebivalcev po okrajih v letu 1954

Medrepubliška primerjava
Javne ljudske knjižnice v letu 1954 v FLRJ po republikah

Knjižnice	FLRJ	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
SKUPAJ	4 138	1 706	1 078	653	401	90	210
od tega po številu knjig							
50 do 250	1 505	500	452	237	162	28	126
251 do 500	1 168	527	304	189	87	12	49
501 do 1000	693	307	171	112	70	15	18
1001 do 2000	424	228	76	57	41	13	9
2001 do 3000	122	54	20	26	16	5	1
3001 do 5000	87	38	22	14	6	6	1
nad 5000	139	52	33	18	19	11	6
Knjižnice s čitalnico	2 194	1 114	661	71	227	55	66
Dela v tisočih	3 441	1 514	864	551	301	125	86

Enako kakor v Sloveniji imajo tudi ostale republike razen Makedonije največji delež manjših knjižnic z do 500 knjigami, in sicer:

Mreža javnih ljudskih knjižnic je relativno najgostejša v Črni gori in Sloveniji, kjer pride na 1 knjižnico najmanjše število prebivalcev, najredkejša pa je v Makedoniji, kar sledi iz naslednjega pregleda:

Ljudska republika	Število prebivalcev na 1 knjižnico	Število prebivalcev na 1 čitalnico
FLRJ	4 106	7 744
Srbija	4 090	6 270
Hrvatska	3 652	5 956
Slovenija	2 330	21 154
Bosna in Hercegovina	7 091	12 526
Makedonija	12 560	23 707
Črna gora	1 998	6 358

Iz istega pregleda vidimo tudi, da imata Makedonija in Slovenija relativno najmanjše število knjižnic s čitalnicami, medtem ko jih imata Hrvatska in Srbija največ.

Ljudska republika	Število del na 1 knjižnico	Na 1000 prebivalcev
FLRJ	832	203
Srbija	887	216
Hrvatska	801	219
Slovenija	844	367
Bosna in Hercegovina	751	106
Makedonija	1 389	96
Črna gora	410	205

V Makedoniji pride na 1 knjižnico največje število del, kar je razumljivo, saj posnemamo iz prednjih izvajanj, da ima prav Makedonija relativno največji delež velikih knjižnic z nad 500 knjigami. Če pa primerjamo število del s številom prebivalcev, pa ima Slovenija v javnih ljudskih knjižnicah relativno največje število knjig oziroma del. Doslej smo pri ljudskih knjižnicah obravnavali v glavnem zvezek - knjigo, v medrepubliški primerjavi pa se, zaradi pomanjkanja podatkov o številu knjig v ostalih republikah, poslužujemo števila del. Med številom knjig - zvezkov in številom del ni velike razlike. Kot eno delo razumemo celotno vsebino ene publikacije istega avtorja in z istim naslovom, ne glede na to, v kolikih knjigah-zvezkih je tiskana. Če obsega neko delo dve ali več knjig - zvezkov, štejemo to kot 1 delo. (N.pr. Marxov Kapital je tiskan v 3 knjigah - zvezkih, vse tri knjige štejemo kot 1 delo).

Zaključek

Javne ljudske knjižnice so pomembne ustanove z velikimi nalogami, ki vzgajajo in izobražujejo delovno ljudstvo in s tem izvršujejo važno kulturno poslanstvo. Za uspešno delovanje pa jim je treba zagotoviti dobro organizacijsko in ekonomsko osnovo, kajti videli smo, da vse njihove težave in pomanjkljivosti izhajajo predvsem iz pomanjkanja rednih finančnih sredstev in iz pomanjkanja enotnega strokovnega vodstva knjižnic. Dobro uspevajo lahko le tiste knjižnice, ki razpolagajo z rednimi finančnimi sredstvi. To so predvsem mestne in okrajne knjižnice, medtem ko podeželske knjižnice le životarijo. Dejstvo, da knjižnice ne morejo nabavljati knjig, vpliva negativno tudi na našo založniško dejavnost, saj leži v skladiščih naših založb za več sto milijonov dinarjev neprodanih knjig.

Naše ljudske knjižnice tudi nimajo enotnega strokovnega vodstva - bibliotečnega centra, ki bi skrbel za celotno bibliotečno problematiko in organizacije.

Poleg tega imajo naše knjižnice, kakor je razvidno iz prednjih podatkov, tudi slabe prostore, premalo čitalnic in premalo strokovnega kadra.

Okraj	Knjižnice s številom knjig										
	skupaj	50 do 100	101 do 150	151 do 200	201 do 250	251 do 500	501 do 1000	1001 do 2000	2001 do 3000	3001 do 5000	nad 5000
LR SLOVENIJA	662	34	58	54	57	194	132	68	23	20	22
Celje	97	6	10	10	11	31	12	7	7	2	1
Gorica	79	4	8	6	14	24	12	7	2	1	1
Kočevje	18	1	1	2	-	5	3	4	-	1	1
Koper	37	-	4	1	5	8	10	5	-	2	2
Kranj	72	7	5	2	3	20	17	9	4	1	4
Ljubljana	74	4	3	5	5	19	13	10	2	5	8
Maribor	102	4	5	7	5	34	25	13	4	3	2
Murska Sobota	48	4	8	6	-	12	13	2	-	1	2
Novo mesto	43	2	3	4	3	15	11	3	1	1	-
Ptuj	44	-	2	6	5	18	8	4	-	1	-
Trbovlje	48	2	9	5	6	8	8	4	3	2	1

Okraj	Knjižnice	Dela	Knjige - zvezki	Prebrane knjige	Bralci	Knjižnice s čitalnico
LR SLOVENIJA	662	645 737	759 593	1 599 619	130 938	61
Celje	97	73 386	84 116	90 887	42 336	4
Gorica	79	43 994	47 773	63 792	3 968	10
Kočevje	18	15 398	22 589	42 588	2 300	4
Koper	37	29 030	38 923	79 143	5 358	6
Kranj	72	85 528	96 449	178 383	13 704	6
Ljubljana	74	190 316	230 325	648 862	24 561	9
Maribor	102	91 296	107 037	296 053	16 229	6
Murska Sobota	48	37 910	42 904	55 648	6 229	5
Novo mesto	43	21 078	25 225	30 940	3 870	5
Ptuj	44	22 481	24 792	36 151	4 198	2
Trbovlje	48	35 320	39 460	77 172	8 185	4

Prirastek in odpad knjižnega sklada 1955 v LR Sloveniji

Knjižničarji 1955

Posle knjižničarja opravlja	Šte- vilo		Posle knjižničarja opravlja	Šte- vilo	
	Šte- vilo	%		Šte- vilo	%
Skupaj knjižnic	662	100,0			
delavec	86	13,0	uslužbenec z nižjo šolo	71	10,7
kmet	42	6,3	uslužbenec s srednjo šolo	65	9,8
dijak	24	3,6	uslužbenec z visoko šolo	2	0,3
študent	5	0,8	gospodinja	41	6,2
učitelj	303	45,8	ostali	10	1,5
profesor	3	0,5	knjižnice brez knjižničarjev	10	1,5

Prirastek knjižnega sklada			Knjige po katerih bralci ne segajo več
skupaj	nakupi	darovi	
101 543	79 820	21 723	111 158
Prostori knjižnic 1955			
Ima knjižnica primeren prostor?			
skupaj	da	ne	
662	260	402	

Šolske knjižnice - splošni pregled

Po statističnem pregledu knjižnic ob koncu šolskega leta 1939/40 je bilo v Dravski banovini naslednje število šolskih knjižnic:

Vrsta knjižnice	Knjižnice	Knjige in brošure	Izposojene knjige
SKUPAJ	1 921	846 115	726 948
Šolske knjižnice za učence	950	305 346	660 780
Šolske knjižnice za učno osebje	937	502 142	63 560
Okrajne knjižnice za učno osebje	34	38 627	2 608

Okupator in vojne razmere so najbolj uničujoče posegale prav v šolske knjižnice. S točnimi podatki, o med vojno uničenih šolskih knjižnicah, sicer ne razpolagamo, vemo pa, da so v prvih povojnih letih te knjiž-

nice kljub povečanju števila šol in učencev le počasi obnavljali in da so šele v šolskem letu 1951/52 presegle število šolskih knjižnic, ki smo jih imeli pred vojno v šolskem letu 1939/40.

Stanje šolskih knjižnic je bilo v letih 1952 do 1954 naslednje:

Vrsta šole	Knjižnice po letih ¹⁾					
	1952 ²⁾		1953		1954	
	za učence	za učno osebje	za učence	za učno osebje	za učence	za učno osebje
SKUPAJ	1 429	1 408	1 471	1 444	1 493	1 465
Osnovne šole	1 110	1 076	1 140	1 108	1 147	1 112
Osem letne šole	-	-	4	4	6	6
Gimnazije	190	192	187	192	193	192
Nižje strokovne šole	79	86	76	85	78	91
Srednje strokovne šole	18	14	18	15	16	14
Srednje šole za učno osebje	8	8	9	8	7	7
Umetniške šole nižje in srednje	15	13	18	13	24	22
Posebne šole (za defektne)	14	13	14	15	15	15
Šole za odrasle	5	6	5	4	7	6

1) Po stanju 30. junija

2) Okraj Koper ni upoštevan

Šolske knjižnice v LR Sloveniji 1954

	Knjižnice za učence				Knjižni sklad	Knjižnice za učno osebje				Knjižni sklad
	skupaj	do 100 knjig	101 do 300 knjig	301 do 300 knjig		skupaj	do 100 knjig	101 do 300 knjig	nad 300 knjig	
SKUPAJ	1 493	396	853	244	372 965	1 465	319	691	455	439 250
Osnovne šole	1 147	353	727	67	176 498	1 112	249	595	268	257 312
Osem letne šole	6	-	3	3	1 732	6	-	3	3	1 906
Gimnazije	193	12	82	99	116 528	192	13	53	126	118 015
Nižje strokovne šole	78	18	27	33	29 792	91	35	29	27	26 280
Srednje strokovne šole	16	-	3	13	20 485	14	2	-	12	20 454
Srednje šole za učno osebje	7	-	-	7	9 248	7	-	1	6	5 221
Umetniške šole	24	5	4	15	13 404	22	11	6	5	3 829
Posebne šole	15	5	4	6	3 981	15	4	4	7	4 988
Šole za odrasle	7	3	3	1	1 297	6	5	-	1	1 245

V šolskem letu 1953/54 smo imeli v Sloveniji 1.644 šol za splošno, strokovno in umetniško izobrazbo, kar pomeni, da je imela skoraj vsaka šola po dve knjižnici, in sicer eno za učence, drugo pa za učitelje. Vendar je treba težiti za tem, da bo imela svojo knjižnico sleherna šola. Na 1 knjižnico za učence je prišlo povprečno 156 učencev, na 1 knjižnico za učno osebje pa povprečno 7 učiteljev.

Slabše je stanje, ki se tiče knjižnega sklada knjižnic. Pri več kot treh četrtinah (76 %) šolskih knjižnic knjižni sklad ne znaša niti 300. V letu 1954 je bil delež knjižnic po številu knjig naslednji:

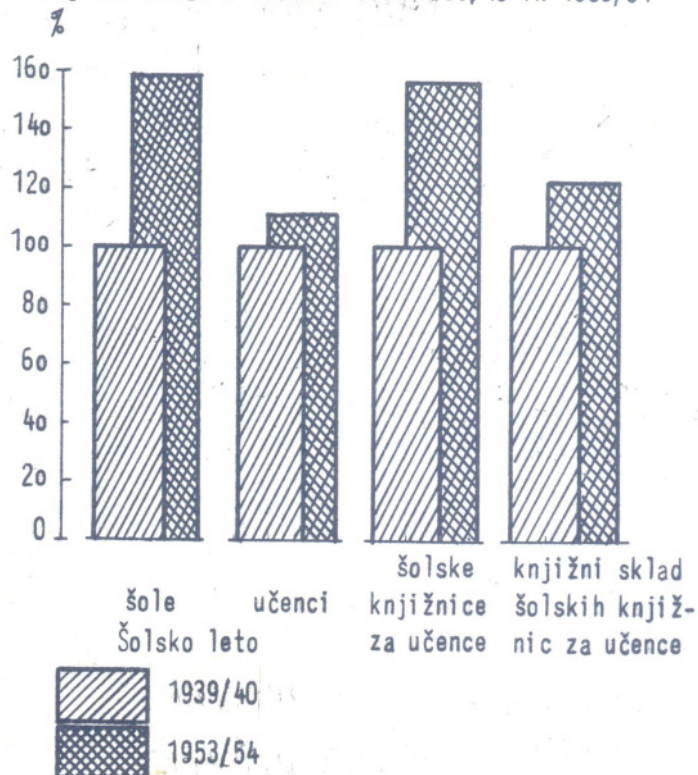
Knjižnice po številu knjig	Knjižnice za učence	Knjižnice za učitelje
Skupaj	100,0	100,0
Do 100 knjig	26,6	21,8
101 do 300 knjig	57,0	47,1
Nad 300 knjig	16,4	31,1

Od celokupnega knjižnega sklada v knjižnicah za učence je odpadlo na 1 učenca 1,6 knjig, od knjižnega sklada v knjižnicah za učitelje pa na 1 učitelja 44 knjig.

Medrepubliška primerjava

Medrepubliška primerjava nam kaže, da je imela v letu 1954 največje absolutno število šolskih knjižnic za učence in učno osebje ljudska republika Hrvaška, re-

Šole, učenci, šolske knjižnice za učence in knjižni sklad v šolskem letu 1939/40 in 1953/54

lativno (število knjižnic na 1 šolo) pa jih je imela največ ljudska republika Slovenija. V omenjenih dveh republikah je tudi število učencev na 1 knjižnico najmanjše, torej najbolj ugodno.

Šolske knjižnice v letu 1954 po republikah

Vrsta šole	FLRJ	Srbija	Hrvaška	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
Knjižnice za učence	11 053	2 959	3 472	1 493	1 936	888	305
Osnovne šole	8 337	1 697	2 893	1 147	1 662	710	228
Osemletne šole	1 265	772	263	6	66	111	47
Gimnazije	549	192	51	193	76	28	9
Nižje strokovne šole	485	166	149	78	68	17	7
Srednje strokovne šole	166	65	48	16	21	11	5
Srednje šole za izobrazbo učnega osebja	69	26	19	7	11	4	2
Umetniške šole (nižje in srednje)	76	22	13	24	6	6	5
Posebne šole	39	4	15	15	2	1	2
Šole za odrasle	67	15	21	7	24	-	-

Šolske knjižnice v letu 1954 po republikah (nadaljevanje)

Vrsta šole	FLRJ	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
Knjižnice za učno osebje	10 224	2 279	3 277	1 465	2 009	756	438
Osnovne šole	7 836	1 227	2 748	1 112	1 774	618	357
Osemletne šole	1 151	690	256	6	62	87	50
Gimnazije	512	161	49	192	74	27	9
Nižje strokovne šole	379	92	129	91	49	10	8
Srednje strokovne šole	136	54	38	14	20	5	5
Srednje šole za izobrazbo učnega osebja	62	22	18	7	8	4	3
Umetniške šole (nižje in srednje šole)	57	15	8	22	4	4	4
Posebne šole	41	7	14	15	2	1	2
Šole za odrasle	50	11	17	6	16	-	-
Knjižnice za učence in učno osebje na 1 šolo	1,2	0,8	1,6	1,8	1,6	0,9	1,0
Knjižnice za učence na 1 šolo	0,6	0,4	0,8	0,9	0,8	0,5	0,4
Knjižnice za učno osebje na 1 šolo	0,6	0,4	0,8	0,9	0,8	0,4	0,6
Učenci na 1 knjižnico	192	278	141	156	173	206	195
Učeno osebje na 1 knjižnico	7	14	5	7	4	8	5

Dodatek

Šolske knjižnice v LR Sloveniji 1955¹⁾

	Šole	Knjižnice za učence		Knjižnice za učno osebje	
		število	knjižni sklad	število	knjižni sklad
SKUPAJ	1 644	1 513	454 171	1 483	475 094
Osnovne šole	1 180	1 150	227 580	1 120	279 242
Osemletne šole	8	8	3 678	7	2 744
Gimnazije	200	193	141 168	193	129 628
Nižje strokovne šole	130	85	31 084	91	27 314
Srednje strokovne šole	17	16	16 581	13	19 520
Srednje šole za učno osebje	7	7	9 547	7	6 155
Nižje in srednje umetniške šole	52	26	16 318	26	3 944
Posebne šole	26	18	5 936	18	5 330
Šole za odrasle	24	10	2 279	8	1 217

Po stanju 30. junija

GLEDALIŠČA

UVOD

Odrsko udejstvovanje slovenskega ljudstva sega, kolikor nam je doslej znano, že v 16. stoletje. Tedaj so po raznih krajih Slovenije uprizarjali pasijonske igre in kasneje tudi druge nabožne predstave.

V 18. stoletju so obiskale naše kraje tuje gledališke skupine, ki so budile potrebo po lastnem odrskem udejstvovanju. Leta 1765 je bilo v Ljubljani že prvo deželno gledališče in v njem so leta 1789 uprizorili že tudi prvo slovensko igro, t.j. Linhartovo veseloigro "Županova Micka". Tako je bil postavljen temeljni kamen slovenske dramatike in s tem tudi gledališkega oderskega udejstvovanja, ki je dosegalo med Slovenci v vseh dobah velike uspehe.

V naših nadaljnjih pregledih delimo slovenska gledališča v tri skupine:

1. stalna poklicna in polpoklicna gledališča
2. stalna otroška gledališča in
3. amaterska gledališča.

Stalna poklicna in polpoklicna gledališča - splošni pregled

Iz področja slovenskega poklicnega gledališkega udejstvovanja so statistični pregledi vse do zadnjih let pred osvoboditvijo pomanjkljivi ali pa jih sploh ni. Slovensko poklicno gledališče smo imeli v Ljubljani (od leta 1892 dalje s prekinitvijo od 1914 do 1918) in v Trstu (od 1907 do 1920). V okviru predaprilske Jugoslavije sta bili stalni poklicni gledališči le narodni gledališči v Ljubljani in Mariboru (ustanovljeno leta 1919). Naslednja tabela nam daje vpogled v **delo na področju slovenske gledališke umetnosti v gledališki sezoni 1939/40.**

Poklicna in polpoklicna gledališča v gledališki sezoni 1939/40

Gledališča	Šte- vilo	Prostori (sedeži in stoji- šča)	Pred- stave	Obiskoval- ci	Obisko- valci na 1 pred- stavo	Osebj					
						vse		umetni- ško	uprav- no	teh- nično	po- možno
						skupaj	ženske				
SKUPAJ	4	2 173	688	227 034	329	329	88	178	29	44	78
Poklicna											
Narodno gledališče, Drama Ljubljana Opera	1	626 688	242 219	69 153 91 078	285 415	243	62	28 108	11	32	26 38
Narodno gledališče, Maribor	1	388	195	59 445	304	60	18	31	7	10	12
Polpoklicna											
Mestno gledališče, Celje	1	273	15	4 858	322	-	-	-	-	-	-
Dramsko gledališče, Ptuj	1	198	17	2 500	146	26	8	11	11	2	2

V zadnjem predvojnem letu smo imeli v bivši Dravski banovini le 4 stalna gledališča, od teh dve poklicni v Ljubljani in Mariboru in dve polpoklicni v Celju in Ptuj. Skupni povprečni obisk na 1 predstavo je bil 329, posamezna gledališča pa so imela razen ljubljanske opere vsa podpovprečen obisk.

Povsem drugačno podobo nam kaže pregled o razvoju gledališč v letih po osvoboditvi, tako po številu gledaliških ustanov, sedežev in predstav, kakor tudi po višini obiska.

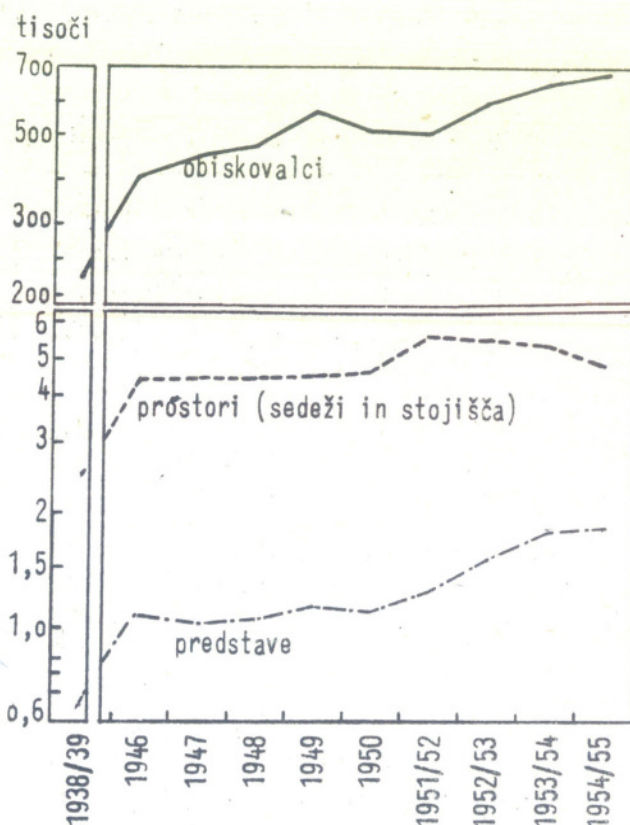
Poklicna in polpoklicna gledališča 1938/39 in 1946 do 1954/55

Leto oziroma gledališka sezona ¹⁾	Gledališča	Prostori (sedeži in stojišča)	Predstave	Obiskovalci		Osebj			
				vsi v tisočih	na 1 predstavo	skupaj	umetniško	tehnično	administrativno
1938/39	4	2 586	665	221	332	304	190	114	
1946	8	4 326	1 109	406	336	...	...	...	
1947	8	4 400	1 034	450	436	856	640	216	
1948	8	4 419	1 106	479	433	920	690	230	
1949	8	4 556	1 200	575	479	580	379	201	
1950	9	4 767	1 135	514	453	704	465	239	
1951	11	5 672	1 326	544	410	935	643	292	
1951/52	11	5 559	1 319	506	382	853	563	237	53
1952/53	10	5 419	1 535	602	392	836	536	242	58
1953/54	10	5 386	1 782	663	374	868	539	271	58
1954/55	9	4 926	1 733	678	391	870	531	277	62

1) V letih 1946 - 1951 so podatki prikazani po koledarskih letih, za vsa ostala leta pa po gledaliških sezonah.

Število stalnih gledališč je v letih po osvoboditvi v primeri z zadnjimi predvojnimi leti več kot dvakrat poraslo. Gledališčem v Ljubljani, Mariboru, Celju in Ptuj, ki so delovala pred vojno, so se pridružila še naslednja poklicna in polpoklicna gledališča: Mestno gledališče v Ljubljani (ustanovljeno 1949), Prešernovo gledališče v Kranju (1950), Gledališče Slovenskega Primorja v Postojni (1950), Šentjakobsko gledališče v Ljubljani (1920), Mestno gledališče na Jesenicah (1945) in Ljudsko gledališče v Kopru (1951). V gledališki sezoni 1954/55 se je združilo gledališče Slovenskega Primorja v Postojni z Ljudskim gledališčem v Kopru v Ljudsko gledališče s sedežem v Kopru.

S povečanjem števila gledališč je bilo v gledališki sezoni 1954/55 v primeri s sezono 1938/39 približno 2 krat povečano tudi število prostorov (sedežev in stojišč), število predstav in obiskovalcev pa celo 3 krat. Povečan je bil tudi povprečni obisk na 1 predstavo, ki je bil sicer največji v letu 1949, je pa še danes približno za 20 % večji kot pred vojno. Končno je bilo približno 3 krat povečano tudi število v gledaliških zaposlenega osebja.

Medrepubliška primerjava

Iz medrepubliške primerjave stalnih gledališč v gledališki sezoni 1953/54 je razvidno delovanje sloven-

skih in ostalih jugoslovanskih gledališč.

Poklicna in polpoklicna gledališča v sezoni 1953/54 po republikah

Ljudska republika	Gledališča	Prostori (sedeži in stojišča)	Predstave	Osebe								Obiskovalci v tisočih
				skupaj	umetniško			tehnično	administrativno			
					igralsko					ostali		
					drama	opera	balet					
FLRJ	73	37 204	12 285	6 445	1 620	1 053	326	1 002	1 993	451	4 772	
Srbija	27	13 094	5 367	2 376	678	245	112	429	721	191	2 059	
Hrvatska	16	10 081	2 630	1 755	334	429	104	235	553	100	1 293	
Slovenija	10	5 386	1 782	868	155	160	48	176	271	58	663	
Bosna in Hercegovina	5	2 423	1 153	678	170	130	38	70	221	49	384	
Makedonija	10	3 997	914	586	178	89	24	84	173	38	265	
Črna gora	5	2 223	439	182	105	-	-	8	54	15	108	

Črna gora, Makedonija in Slovenija imajo relativno najgostejšo mrežo gledališč, ker odpade na 1 gledališče, oziroma 1 prostor v teh republikah najmanjše število prebivalcev, v Bosni in Hercegovini pa je število prebivalcev na 1 gledališče in 1 prostor v gledališču največje. Največje gledališke dvorane imamo v Hrvatski in Sloveniji, kjer ima dvorana povprečno 630 oziroma 539 mest, t.j. sedežev in stojišč. V sezoni 1953/54 je prišlo na 1 gledališče v Jugoslaviji povprečno 168 predstav. To število so visoko presegla gledališča v Bosni in Hercegovini, ki so dajala povprečno po 231 predstav na 1 gledališče. Najmanjše ab-

solutno in relativno število obiskovalcev so imela gledališča v Makedoniji in Črni gori, kjer je obiskalo 1 predstavo povprečno le 290 oziroma 246 gledalcev, medtem ko je bilo povprečno število gledalcev na 1 predstavo v hrvatskih gledališčih največje in je znašalo 492 gledalcev. Koeficient izkoriščanja prostorov v dvoranah nam pove, da gledališča niso bila polno zasedena. Povprečna zasedba gledaliških dvoran v Jugoslaviji znaša 76,1 %, od povprečne zmogljivosti dvoran (t.j. od povprečnega števila mest v dvorani).

Poklicna in polpoklicna gledališča v sezoni 1953/54 po republikah - koeficienti

Ljudska republika	Število prebivalcev na		Število prostorov (sedežev in stojišč na 1 gledališče)	Število predstav na 1 gledališče	Število osebja na 1 gledališče	Število obiskovalcev na			% izkoriščanja prostorov
	1 gledališče	na 1 prostor v gledališču				1000 prebivalcev	1 gledališče	1 predstavo	
FLRJ	232 740	456	510	168	88	281	65 370	388	76,1
Srbija	258 650	533	485	199	88	294	76 259	384	79,2
Hrvatska	246 063	391	630	164	110	328	80 813	492	78,1
Slovenija	150 200	279	539	178	87	441	66 300	374	69,3
Bosna in Hercegovina	568 697	1 174	485	231	136	135	76 800	333	68,7
Makedonija	130 391	326	398	91	59	203	26 500	290	72,9
Črna gora	83 925	189	445	88	36	257	21 600	246	55,2

V gledališki sezoni 1953/54 je šel v Jugoslaviji v gledališče povprečno vsak četrti prebivalec, v Srbiji in Hrvatski vsak tretji, v Sloveniji vsak drugi,

v Bosni in Hercegovini vsak sedmi, v Makedoniji vsak peti in v Črni gori vsak četrti.

Dela, predvajana v stalnih poklicnih in polpoklicnih gledališčih v sezonah 1952/53 do 1954/55

Gledališče, leto oziroma sezona	Predvajana dela										
	vsa		drama		opera		opereta		balet		
	skupaj (domača in tuja)	domača	skupaj	domača	skupaj	domača	skupaj	domača	skupaj	domača	
Skupaj	1952/53	116	44	91	40	21	3	-	-	4	1
	1953/54	131	48	107	42	19	3	1	1	4	2
	1954/55	113	38	84	32	22	3	2	2	5	1
Poklicna	1952/53	80	29	55	25	21	3	-	-	4	1
	1953/54	90	29	67	24	19	3	-	-	4	2
	1954/55	90	23	63	19	22	3	-	-	5	1
Polpoklicna	1952/53	36	15	36	15	-	-	-	-	-	-
	1953/54	41	19	40	18	-	-	1	1	-	-
	1954/55	23	15	21	13	-	-	2	2	-	-

Predstave v stalnih poklicnih in polpoklicnih gledališčih v sezonah 1952/53 do 1954/55

Gledališče, leto oziroma sezona	Predstave										
	v gledališču					na gostovanju					
	vse	drama	opera	opereta	balet	vse	drama	opera	opereta	balet	
Skupaj	1952/53	1 362	1 035	286	-	41	173	167	5	-	1
	1953/54	1 466	1 137	255	17	57	316	293	46	2	5
	1954/55	1 482	1 141	268	13	60	251	241	10	-	-
Poklicna	1952/53	1 069	742	286	-	41	139	133	5	-	1
	1953/54	1 129	817	255	-	57	194	173	16	-	5
	1954/55	1 164	836	268	-	60	219	209	10	-	-
Polpoklicna	1952/53	293	293	-	-	-	34	34	-	-	-
	1953/54	337	320	-	17	-	122	120	-	2	-
	1954/55	318	305	-	13	-	32	32	-	-	-

Obiskovalci v stalnih poklicnih in polpoklicnih gledališčih v sezonah 1952/53 do 1954/55

Gledališče, leto oziroma sezona	Obiskovalci										
	v gledališču					na gostovanju					
	vsi	drama	opera	opereta	balet	vsi	drama	opera	opereta	balet	
Skupaj	1952/53	544 097	371 686	152 541	-	19 870	57 293	49 493	6 800	-	1 000
	1953/54	536 501	360 683	139 234	7 176	29 408	128 047	89 955	31 850	1 092	5 150
	1954/55	535 619	358 713	143 701	4 419	28 786	142 160	73 760	68 400	-	-
Poklicna	1952/53	469 523	297 112	152 541	-	19 870	48 821	41 021	6 800	-	1 000
	1953/54	449 271	280 629	139 234	-	29 408	94 028	57 028	31 850	-	5 150
	1954/55	455 302	282 815	143 701	-	28 786	133 463	65 063	68 400	-	-
Polpoklicna	1952/53	74 574	74 574	-	-	-	8 472	8 472	-	-	-
	1953/54	87 230	80 054	-	7 176	-	34 019	32 927	-	1 092	-
	1954/55	80 317	75 898	-	4 419	-	8 697	8 697	-	-	-

Število letno predvajanih del ostaja od sezone do sezone približno enako, skupno število predstav (v gledališčih in na gostovanjih) in skupno število obiskovalcev pa se od leta do leta rahlo večja.

V zadnjih treh gledaliških sezonah (1952/53 do 1954/55) je bilo na repertoarju letno povprečno 120 del, od teh 36 % del domačega izvora. Med domačimi deli so večinoma drame, ki jih je izmed vseh predvajanih del tudi največ, in sicer 78,6 %, slede opere z 17,8 % in balet z 3,3 %. Z opereto je v zadnjih dveh sezonah nastopilo le jeseniško polpoklicno gledališče, ki je igralo tri operete z 22 predstavami.

V istem času je bilo v gledališčih letno povprečno 1.436 predstav vseh del, od teh je bilo 36 % predstav del domačega izvora. Med predstavami je bilo nad tri četrtine (77 %) dramskih del, ostale so bile opere in

baleti. Poleg tega so igrala gledališča letno povprečno še 246 predstav na gostovanjih po raznih krajih Slovenije pa tudi izven meja. Tri četrtine vseh predstav na gostovanjih so dala poklicna, četrtino pa polpoklicna gledališča.

Gledališke predstave je obiskalo v gledališčih letno povprečno 539 tisoč, na gostovanjih pa še 109 tisoč gledalcev. Predstave z domačimi deli si je ogledalo povprečno 185 tisoč ali 35 % vseh obiskovalcev. 67 % gledalcev si je ogledal dramske, 27 % operne, 5 % baletne, nekaj manj kot 1 % pa operetne predstave. Medtem ko je razmerje med dramskimi deli in predstavami sorazmerno, je delež obiskovalcev dramskih predstav nižji, kar ponovno potrjuje dejstvo, da gledalci raje zahajajo v opero.

Stalna poklicna in polpoklicna gledališča v gledaliških sezonah 1953/54 in 1954/55

Gledališka sezona, gledališče	Število	Prostori			Predstave		Obiskovalci		Štev. obiskov. na predst.
		skupaj	sedeži	stojlišča	skupaj	na gostov.	skupaj	na gostovanju	
1953/54									
Poklicna	10	5 386	4 500	886	1 782	316	664 548	128 047	374
	6	3 673	3 107	566	1 323	194	543 299	94 028	411
Mestno gledališče, Celje	1	419	369	50	147	33	45 446	10 092	309
Prešernovo gledališče, Kranj	1	414	354	60	125	18	32 282	4 393	258
Slovensko narodno gledališče, Ljubljana	1	700	540	160	210	21	150 180	37 000	715
	1	600	440	160	224	10	90 879	7 700	406
Mestno gledališče, Ljubljana	1	426	426	-	259	10	82 717	3 187	319
Slovensko narodno gledališče, Maribor	1	564	474	90	252	8	110 140	3 179	437
Gledališče Slovenskega Primorja, Postojna	1	550	504	46	106	94	31 655	28 477	299
Polpoklicna	4	1 713	1 393	320	459	122	121 249	34 019	264
Mestno gledališče, Jesenice	1	637	437	200	93	4	26 782	1 820	288
Ljudsko gledališče, Koper	1	345	345	-	130	99	31 444	25 220	242
Šentjakobsko gledališče, Ljubljana	1	359	339	20	144	-	42 459	-	295
Okrajno gledališče, Ptuj	1	372	272	100	92	19	20 564	6 979	224
1954/55									
Poklicna	9	4 926	3 976	950	1 733	251	677 779	142 160	391
	6	3 548	2 928	620	1 383	219	588 765	133 463	425
Mestno gledališče, Celje	1	419	369	50	165	33	49 749	9 620	301
Ljudsko gledališče, Koper	1	445	345	100	141	124	38 925	33 936	276
Prešernovo gledališče, Kranj	1	414	354	60	158	27	41 854	8 764	266
Slovensko narodno gledališče, Ljubljana	1	700	540	160	200	6	115 412	3 900	575
	1	600	440	160	236	14	92 639	9 400	393
Mestno gledališče, Ljubljana	1	406	406	-	223	6	72 770	1 333	327
Slovensko narodno gledališče, Maribor	1	564	474	90	260	9	177 416	66 510	680
Polpoklicna	3	1 378	1 048	330	350	32	89 014	8 697	255
Mestno gledališče, Jesenice	1	637	437	200	82	5	17 233	1 181	213
Šentjakobsko gledališče, Ljubljana	1	369	339	30	152	-	46 364	-	306
Okrajno gledališče, Ptuj	1	372	272	100	116	27	25 417	7 516	220

Po obsegu in delovanju je največje Slovensko narodno gledališče v Ljubljani, ki ima v svojem sestavu dramo, opero in balet. V zadnjih treh gledaliških sezonah je bil obisk opernih predstav v ljubljanski operi povprečno za 51 % večji od obiska dramskih predstav v ljubljanski drami. To dejstvo potrjuje v svetu splošno veljavno pravilo, da so operne predstave za gledalce privlačnejše od dramskih.

V sezoni 1954/55 se je število gledalcev v operi v primeri s sezono 1953/54 nekoliko zmanjšalo, za kar pa ni razlog v zmanjšanju obiska v gledališču samem, temveč so v preteklem letu znatno povečala obisk številna večja gostovanja opere (Trst, Zagreb, Celovec, Okroglica-skupaj 37.000 obiskovalcev), ki jih v zadnjem letu ni

bilo. Zaradi tega se je v zadnji sezoni znižal tudi povprečni obisk na 1 predstavo. Vsako predstavo je obiskovalo povprečno 575 obiskovalcev, kar pomeni, da je bila hiša povprečno 82 % zasedena. Zmanjšalo se je tudi število predstav.

Nasprotno se je obisk v drami v zadnji sezoni, v primeri s prejšnjo, nekoliko dvignil, povprečni obisk na predstavu pa se je prav tako znižal, ker se je povečalo tudi število predstav. Drama je bila povprečno 66 % zasedena.

Na sploh pa se Ljubljanci za gledališče vedno bolj zanimajo, kar potrjuje tudi povečanje števila abonentov Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani.

Abonenti Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani
1939/40 in 1946/47 do 1954/55

Gledališka sezona	Abonenti SNG Ljubljana, opera in drama	Indeks porasta
1939/40	785	100
1946/47	2 937	374
1947/48	2 913	371
1948/49	2 124	270
1949/50	-1)	-
1950/51	2 166	276
1951/52	2 591	330
1952/53	3 032	386
1953/54	3 607	458
1954/55	3 928	500

1) Ni bilo abonmajev

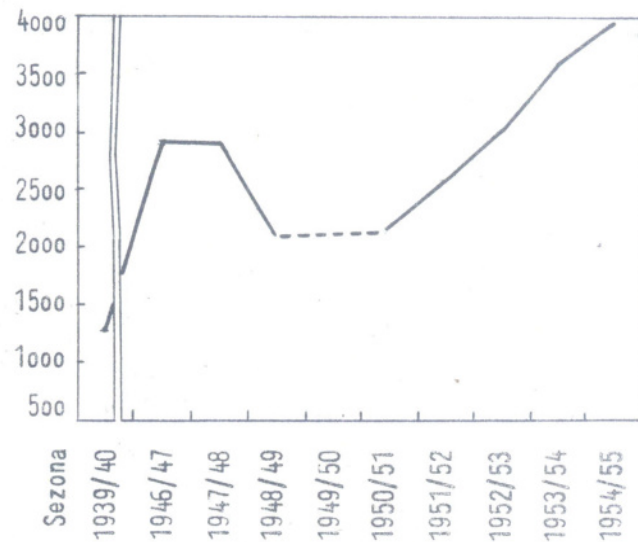
Drugo največje Slovensko narodno gledališče je v Mariboru, ki ima prav tako kakor ljubljansko v povojni dobi v svojem sestavu dramo, opero in balet. Število obiskovalcev tega gledališča se je v poslednjem letu zaradi večjih gostovanj (Ostrožno, Celovec, Trst, Dolnja Lendava) znatno povečalo, zaradi tega pa se je povečalo tudi število obiskovalcev na 1 predstavo. Število predstav je ostalo približno isto.

V svojem delovanju so se posebno v zadnjih dveh letih ugodno razvili še ljubljansko in celjsko mestno gledališče ter Prešernovo gledališče v Kranju. Celjsko

gledališče je s številnimi gostovanji v podeželskih krajih opravilo važno poslanstvo ter s tem približalo ljudstvu gledališko umetnost. Številna gostovanja sta imeli tudi gledališči v Postojni in Kopru (oziroma po reorganizaciji samo gledališče v Kopru), ki sta kot nekaki potujoči gledališči neutrudno vzgajali in zabavali ljubitelje gledališke umetnosti širom po Slovenskem Primorju.

Končno so v poslednjih letih delovala uspešno tudi: Šentjakobsko gledališče v Ljubljani, Okrajno gledališče v Ptujju in Mestno gledališče na Jesenicah.

Abonenti

Pregled dramskih in opernih del, ki so bila v sezonah 1953/54 in 1954/55 najbolj obiskana

Zap. št.	Avtor	Delo	Število gledališč, ki so delo igrala	Število predstav	Število gledalcev
Sezona 1953/54					
Dramska dela					
1.	Škofca	Trnjulčica	2	49	16 995
2.	Vilhar	Vilharjeve šaloigre	1	39	13 587
3.	Salacrou	Tak, kakor vsi	2	26	10 614
4.	Sauvajen	Trinajst jih bo	1	28	9 740
5.	Huxley	Giocondin nasmeh	1	21	8 755
6.	Nestroy	Ah ta ljubezen šmentana (spevoigra)	1	25	8 060
7.	Shakespeare	Romeo in Julija	1	18	7 951
8.	Seliškar	Bratovščina Sinjega galeba	1	20	7 940
9.	Molina	Don Gil v zelenih hlačah	1	21	7 758
10.	Tavčar	Otok in Struga	1	24	7 738
Operna dela					
1.	Massenet	Werther	2	31	16 867
2.	Verdi	Traviata	2	26	14 346
3.	Verdi	Rigoletto	2	23	13 207
4.	Foerster	Gorenjski slavček	2	20	13 010
5.	Gounod	Faust	1	18	11 250
6.	Švara	Prešeren	1	14	8 307
7.	Puccini	Boheme	2	16	7 547
8.	Prokofjev	Zaljubljen v tri oranže	1	12	6 241
9.	Gluck	Ifigenija na Tavridi	1	13	6 112
10.	Verdi	Trubadur	1	10	6 048
Sezona 1954/55					
Dramska dela					
1.	Žižek	Miklova Zala	2	41	16 154
2.	Mihelič	Zlati oktober	1	40	15 444
3.	Twain - Blaž	Kraljevič in berač	1	23	11 982
4.	Goldoni	Lažnik	2	26	9 682
5.	Špicar	Naj bo stara al pa mlada	1	28	9 448
6.	Tiemayer	Mladost pred sodiščem	5	42	9 291
7.	Golia	Princeska in pastirček	1	18	8 657
8.	Krasna	John v zadregi	1	25	8 547
9.	Rostand	Cyrano de Bergerac	1	21	8 350
10.	Bruckner	Elizabeta Angleška	1	20	8 131
Operna dela					
1.	Smetana	Prodana Nevesta	2	32	17 054
2.	Donizetti	Lucia di Lamermoor	1	27	16 650
3.	Verdi	Ples v Maskah	2	27	15 541
4.	Gounod	Faust	1	20	12 255
5.	Verdi	Rigoletto	2	21	11 785
6.	Foerster	Gorenjski Slavček	1	20	9 784
7.	Verdi	Traviata	2	13	7 611
8.	Puccini	Madame Butterfly	2	14	7 290
9.	Straus	Kavalir z rožo	1	10	5 763
10.	Mozart	Don Juan	1	12	5 628

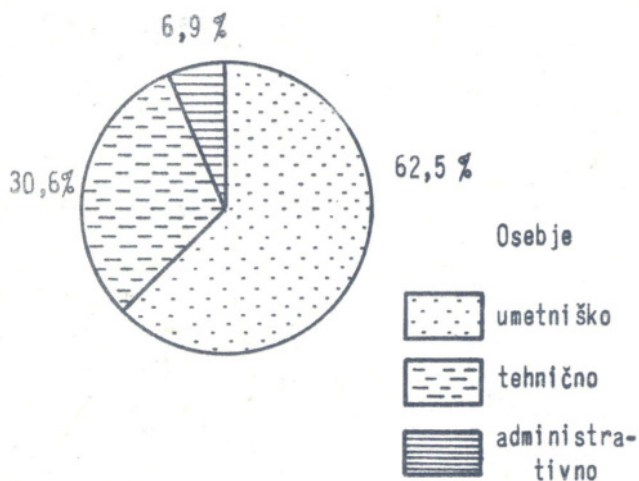
Iz prednjega lahko zaključimo, da so bile med dramski- mi deli najbolj obiskane mladinske igre, komedije in ljudske igre. Obiskovalci opere pa še vedno najraje poslušajo italijanske opere, ki jih je v vsaki sezoni obiskalo preko 60.000 gledalcev ali 45 % vseh opernih poslušalcev.

Med baletnimi predstavami je bila v obeh sezonah naj- bolj obiskana Hrističeva "Ohridska legenda", ki sta jo predvajala ljubljanski in mariborski balet. V sezoni 1953/54 je bilo 20 predstav z 9.458 gledalci, v sezo- ni 1954/55 pa 30 predstav z 14.832 gledalci.

Osebe v stalnih poklicnih in polpoklicnih gledališčih v sezoni 1954/55

Gledališča	Osebe													
	vse		umetniško								tehnično		admini- strativno	
			igralsko						ostalo umetniško					
	sk	ž	drama		opera		balet				sk	ž	sk	ž
SKUPAJ			870	305	140	58	158	76	47	29				
Poklicna	837	290	139	58	158	76	47	29	178	25	263	77	52	25
Mestno gledališče, Celje	56	19	16	7	-	-	-	-	7	3	29	8	4	1
Ljudsko gledališče, Koper	32	12	16	6	-	-	-	-	3	1	10	4	3	1
Prešernovo gledališče, Kranj	29	10	13	6	-	-	-	-	2	1	12	2	2	1
Slovensko narodno gleda-Drama lišče, Ljubljana Opera	402	137	41	17	95	45	27	16	92	13	117	34	30	12
Mestno gledališče, Ljubljana	72	25	26	11	-	-	-	-	12	2	30	9	4	3
Slovensko narodno gledališče, Maribor	246	87	27	11	63	31	20	13	62	5	65	20	9	7
Polpoklicna	33	15	1	-	-	-	-	-	8	5	14	5	10	5
Mestno gledališče, Jesenice	7	2	-	-	-	-	-	-	1	-	4	-	2	2
Šentjakobsko gledališče, Ljubljana	12	7	-	-	-	-	-	-	1	-	7	4	4	3
Okrajno gledališče, Ptuj	14	6	1	-	-	-	-	-	6	5	3	1	4	-

Število vsega gledališkega osebja je ostalo v posled- njih tih sezonah skoraj neizpremenjeno. Nekoliko manj kot dve tretjini osebja je umetniškega (novprečje zad- njih tih sezon 62,5 %), ostalo je tehnično in admini- strativno.

Med umetniško osebje štejemo igralsko osebje, to so dramski, operni in baletni umetniki (solisti in zbor) in ostalo umetniško osebje, ki so režiserji, dirigenti, koreografi, scenografi, suflerji, inspicienti, čla- ni orkestra, slikarji kostimov in ostali.

Med tehnično osebje štejemo dekoraterje, maskerje, e- lektričarje, krojače in ostale.

V sezoni 1954/55 sta imeli Slovenski narodni gledali- šči v Ljubljani in v Mariboru približno tri četrtini vsega osebja. Vsa ostala gledališča imajo torej razme- roma le malo osebja.

Če primerjamo število osebja v poklicnih in polpoklic- nih gledališčih, vidimo, da imajo polpoklicna približ- no le 4 % vsega osebja.

Struktura po spolu nam kaže, da je med gledališkim o- sebjem 35 % žensk, in sicer med dramskimi umetniki 41%, med opernimi umetniki 48 %, med baletnimi umetniki 62%, med ostalim umetniškim osebjem 16 %, med tehničnim o-

osebje 30 %, med administrativnim osebje pa 48%. Med igralskim umetniškim osebje je 46 % opernih pevcev, 40 % dramskih igralcev in 14 % baletnih plesalcev.

Finančno stanje

Gledališča so finančno samostojni zavodi, vendar krijejo svoje izdatke pretežno s subvencijami iz proračuna. Proračunski dohodki so v sezoni 1954/55 narasli v primeri s sezono 1953/54 za 63 %. Prav tako so v istem razdobju narasli skupni izdatki za 54 %.

V sezoni 1954/55 so imela gledališča 80 % dohodkov iz proračuna, 13,5 % dohodkov od prodanih vstopnic in 6,5 % ostalih dohodkov. Med izdatki pa je bilo 64 % osebnih, 27 % materialnih in 9 % ostalih izdatkov. Poklicna gledališča so imela 95,5 %, polpoklicna pa 4,5 % vseh dohodkov. Enako je bilo razmerje tudi za izdatke.

Če primerjamo znesek prodanih vstopnic s številom obiskovalcev v gledališčih lahko ugotovimo, da je v navedeni sezoni veljala povprečna vstopnica v vseh gledališčih din 54.- v poklicnih din 56.- v polpoklicnih pa din 44.-.

Stalna otroška gledališča

Še do nedavnega je bila pri nas edina oblika otroškega gledališča "lutkovno gledališče". V letu 1948pa so v Radečah ustanovili mladinsko gledališče, kjer igrajo otroci za otroke.

V Sloveniji ima lutkarstvo že precejšnjo tradicijo, saj se širi in uveljavlja že od leta 1920 dalje. Tik pred vojno smo imeli 56 amaterskih lutkovnih odrov, ki so bili med vojno uničeni. Kljub temu je bilo takoj po vojni zanimanje za lutkarstvo veliko in začela so se ustanavljati lutkovna gledališča v okviru kulturno - prosvetnih, kulturno-umetniških in telovadnih društev,

pri šolah, zavodih, otroških vrtcih, pri društvih prijateljev mladine, in pri socialistični zvezi delovnega ljudstva.

V letu 1954 je v okviru društev delovalo 89 lutkovnih gledališč z 902 člani - lutkarji.

Od vseh lutkovnih gledališč smo v gledališki sezoni 1953/54 izločili in popisali vsa stalna otroška gledališča, ki prirejajo predstave za otroke. Kot stalna gledališča smo smatrali tista, ki so dajala redno predstave in ki so imela večje število obiskovalcev. Teh je bilo v omenjeni sezoni 12, in sicer 11 lutkovnih in že omenjeno mladinsko gledališče.

V gledališki sezoni 1954/55 je delovalo 15 stalnih otroških - lutkovnih gledališč. V primerjavi s prejšnjo sezono se je število stalnih lutkovnih gledališč dvignilo, zaradi nedejavnosti ni bilo popisano mladinsko gledališče v Radečah, ki pa je v novi sezoni pričelo zopet redno delovati.

Organizacijsko samostojno je le Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani, 7 jih deluje v okviru DPD "Svoboda", 3 v sklopu kulturno umetniških društev, 3 pri TVD "Partizan" in 1 pri šoli.

V zadnji sezoni ni bilo delo lutkovnih gledališč tako živahno kakor v prejšnji, kar vidimo iz tega, da se je kljub povečanemu številu stalnih gledališč zmanjšalo število izvajanih del, predstav in obiskovalcev. Med izvajanimi deli je bilo 53 % del domačega in 47 % tujega izvora. Od 458 vseh predstav jih je bilo 250 ali 55 % igranih na gostovanjih. 69 % vseh obiskovalcev je gledalo predstave na gostovanjih. - Med osebje je 86 % igralskega in ostalega umetniškega ter 14 % tehničnega in administrativnega osebja. Od vseh igralcev je 22,5 % otrok.

Stalna otroška gledališča v sezoni 1953/54

Naziv gledališča	Gledališča	Prostor (sedeži in stojišča)	Izvajalci	Predstave	Obiskovalci	Osebje	
						skupaj	ženske
SKUPAJ	12	2 111	56	600	95 604	351	154
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Jesenice	1	140	3	18	1 980	17	5
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Kočevje	1	100	2	16	1 690	13	3
Mestno lutkovno gledališče, Ljubljana	1	286	8	369	66 415	38	9
Lutkovno gledališče TVD Partizan, Ljubljana	1	190	5	17	2 960	15	7
Lutkovno gledališče KUD Jože Hermanko, Maribor	1	173	4	27	4 130	11	4
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Maribor, Tezno	1	150	5	29	4 858	13	7
Lutkovno gledališče TVD Partizan, Maribor, Studenci	1	120	8	20	2 180	9	3
Lutkovno gledališče učiteljišča Novo mesto	1	40	5	19	1 251	11	5
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Ptuj	1	150	1	15	1 540	10	6
Mladinsko gledališče, Radeče	1	280	3	9	2 300	188	92
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Šoštanj	1	432	6	22	4 200	17	10
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Zagorje	1	50	6	39	2 100	9	3

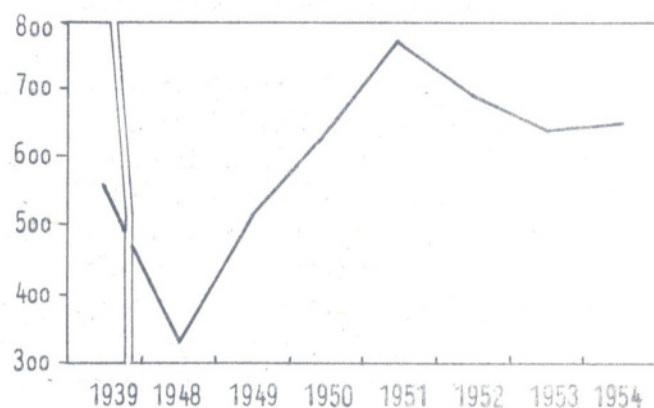
Stalna otroška gledališča v sezoni 1954/55

Naziv gledališča	Gledališča	Prostori sedeži in stojišča	Izvajana dela	Predstave	Obiskovalci	Osebj	
						skupaj	ženske
SKUPAJ	15	2 469	53	458	80 474	238	86
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Jesenice	1	140	1	4	520	17	5
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Kočevje	1	80	1	3	180	16	3
Mestno Lutkovno gledališče, Ljubljana, Resljeva cesta in Levstikov trg	1	256	2	216	51 647	43	10
Lutkovno gledališče TVD Partizan, Ljubljana, Narodni dom	1	190	1	7	1 050	16	7
Lutkovno gledališče TVD Partizan, Ljubljana, Vič	1	120	2	13	1 125	19	6
Lutkovno gledališče KUD, J.Hermanko, Maribor	1	183	8	21	2 700	12	4
Lutkovno gledališče DPD, Svoboda, Maribor, Tezno	1	200	9	29	2 260	10	6
Lutkovno gledališče TVD Partizan, Maribor, Tabor	1	140	5	8	944	9	2
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Maribor, Tabor	1	166	6	53	7 754	31	8
Lutkovno gledališče KUD Štefan Kovač, Murska Sobota	1	200	3	13	2 200	8	6
Lutkovno gledališče učiteljišča, Novo mesto	1	40	2	9	1 500	11	5
Lutkovno gledališče DPD Svoboda, Ptuj	1	150	1	2	238	10	7
Lutkovno gledališče KUD Črešnjevci, Slova. Bistrica	1	122	3	15	1 356	10	4
Lutkovno gledališče DPD Svoboda - Šoštanj	1	432	6	26	4 900	17	10
Lutkovno gledališče DPD Svoboda II., Zagorje	1	50	3	39	2 100	9	3

Amaterska gledališča

Ljudski odri ali igralske družine imajo pri Slovencih staro tradicijo. Prve igralske družine so nastale že v začetku našega društvenega življenja v letu 1848. Njih delo se je po letu 1861 obnovilo v "Čitalnicah". Igranje na deskah, ki "pomenijo svet", se je iz mest in trgov vedno bolj širilo med ljudstvo in je postalo poleg petja pomemben del ljudskega prosvetnega dela.

Število Igralske skupine po letih

Amaterske igralske skupine po letih

Leto	Igralske skupine	Člani	Predstave	Gledalci	Predstave na 1 igralsko skupino	Gledalci na 1 predstavo
1939	554	...	2 612	...	4,7	...
1948	332	5 041	1 171	272 175	3,5	232
1949	515	10 078	3 065	765 004	6,0	250
1950	629	12 352	3 329	805 692	5,3	242
1951	770	15 642	3 727	775 116	4,8	208
1952	693	22 043	4 828	1 067 440	7,0	221
1953	637	20 796	4 661	1 066 283	7,3	229
1954	649	16 581	4 265 ¹⁾	...	6,6	...
1955	668	16 918	3 429	738 987	5,1	216

1) Število je ocenjeno

Leta 1939 je bilo na območju tedanje Dravske banovine že 554 igralskih družin. Vsaka izmed njih je imela povprečno 5 predstav. Število obiskovalcev nam ni znano. Poleg omenjenih igralskih skupin je bilo še 12 rednih amaterskih ljudskih odrov, ki so imeli nad 300 članov in so vprizorili v sezoni 1938/39 198 predstav za 41.719 obiskovalcev.

Tudi v novi Jugoslaviji ima ta vrsta ljudskega prosvetnega dela svoje trdne temelje. Za prva povojna leta nimamo popolnih podatkov, vendar lahko iz števil, s katerimi razpolagamo, zaključimo, da so bili ljudski odri ves čas važna oblika ljudskega prosvetljevanja. V

letih 1948 do 1953 je vsaka igralska skupina odigrala letno povprečno po 6 predstav, vsako predstavo pa si je ogledalo povprečno 229 gledalcev.

Amaterske igralske skupine večinoma niso samostojne ustanove, temveč so odseki kulturno - umetniških in kulturno - prosvetnih društev. Razen teh pa deluje še manjše število samostojnih amaterskih gledališč.

V naslednjem navajamo nekaj podatkov iz popisa amaterskih igralskih skupin v letu 1953:

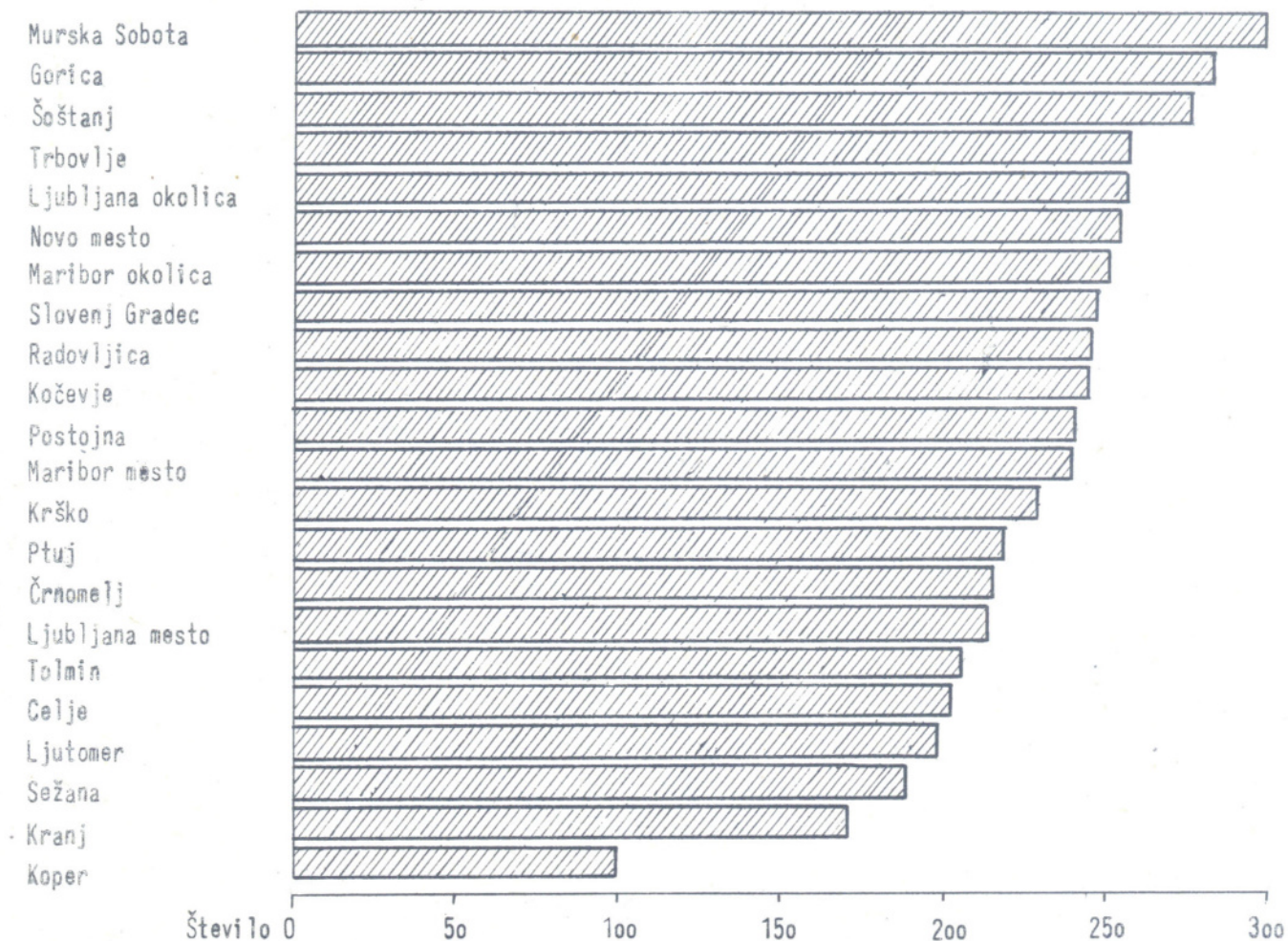
Okraj	Igralske skupine	Članov			Predstave	Obiskovalci
		skupaj	moški	ženske		
LR SLOVENIJA	637	20 796	11 115	9 681	4 661	1 066 283
Celje	66	1 988	1 045	943	335	67 786
Črnomelj	9	234	126	108	43	9 240
Gorica	21	604	302	302	97	27 405
Kočevje	11	428	246	182	98	23 928
Koper	13	362	192	170	30	3 000
Kranj	52	2 055	1 073	982	589	100 333
Krško	18	648	336	312	137	31 270
Ljubljana mesto	30	961	516	445	366	77 740
Ljubljana okolica	75	2 601	1 470	1 131	531	135 908
Ljutomer	32	1 044	551	493	189	37 480
Maribor mesto	15	399	257	142	114	27 196
Maribor okolica	52	1 800	944	856	384	96 118
Murska Sobota	35	1 137	619	518	197	58 746
Novo mesto	34	1 084	567	517	264	66 894
Postojna	23	704	376	328	122	29 278
Ptuj	28	729	382	347	170	37 016
Radovljica	18	840	470	370	258	63 058
Sežana	15	260	123	137	72	13 598
Slovenj Gradec	28	839	481	358	175	43 370
Šoštanj	10	449	224	225	52	14 042
Tolmin	27	868	397	471	179	36 771
Trbovlje	25	762	418	344	259	66 106

V letu 1953 je delovalo 637 igralskih skupin. Vsaka skupina je imela povprečno 7 predstav. Posamezno predstavo si je ogledalo povprečno 228 gledalcev. Med člani igralskih skupin je bilo 45 % žensk. Vse igralske skupine so prejele 12,574.000 din denarne podpore.

Po številu gledaliških skupin, članov in gledalcev je med okraji na prvem mestu okraj Ljubljana - okolica,

na zadnjem pa okraj Črnomelj. Največje število predstav na igralsko družino je bilo v okrajih Radovljica (14), Ljubljana - mesto (12) in Kranj (11). Povprečno število gledalcev na 1 predstavu pa je bilo največje v okrajih Murska Sobota (298), Gorica in Šoštanj, najmanjše pa v okrajih Koper (10), Kranj in Sežana.

Število gledalcev na 1 predstavo 1953

Na področju amaterske igralske dejavnosti je veliko dela samo prigodnega in prehodnega. V letu 1953 je izmed vseh amaterskih igralskih skupin delalo redno in smotrno 94 igralskih skupin, ki so imele 23 % vsega članstva, delujočega v igralskih družinah. Te igralske skupine so priredile dobro tretjino vseh predstav, na katerih je bilo 40 % vseh gledalcev. Najvišje mesto je dosegel okraj Kranj, kjer je 14 odrskih družin z 825 člani. Imele so 236 predstav, ki jih je gledalo 62.936 ljudi. Sledijo okraj Ljubljana okolica in mesto ter Trbovlje. Na ostale okraje pridejo okoli 3 družine na en okraj, vendar pa okraj Črnomelj, Gorica, Sežana in Šoštanj nimajo nobene take igralske družine.

V letu 1954 nismo amaterskih igralskih skupin popisali

posebej, temveč le v okviru kulturno - umetniških in kulturno - prosvetnih društev. Zajeli smo 649 skupin s 16.581 člani, ki so oskrbeli okoli 4.000 predstav. Podatkov o obiskovalcih nimamo.

Pač pa smo v gledališki sezoni 1954/55 popisali tudi 3 organizacijsko samostojna amaterska gledališča, in sicer: Ljudski oder v Celju, Obrtniško gledališče v Ljubljani in Tolminsko gledališče v Tolminu. Ta amaterska gledališča sestavljajo z amaterskimi igralskimi skupinami, ki so delale v letu 1954, celoto, zaradi tega objavljamo podatke tudi zanje:

Amaterska gledališča v sezoni 1954/55

Amatersko gledališče	Število	Aktivni člani			Predstave	Obiskovalci
		skupaj	moški	ženske		
SKUPAJ	3	107	64	43	174	35 508
Ljudski oder, Celje	1	27	16	11	43	13 198
Obrtniško gledališče, Ljubljana	1	34	20	14	91	11 200
Tolminsko gledališče, Tolmin	1	46	28	18	40	11 110

Muzeji in umetnostne galerije -
splošni pregled

Muzeji so znanstvene in kulturno - prosvetne ustanove, ki sistematično zbirajo, hranijo, znanstveno obdelujejo in razstavljajo predmete iz prirodoslovnih in družbenih ved. Z razstavljenimi in s poučnimi predavanji izobražujejo vse ljudi, ne glede na starost, šolsko izobrazbo in položaj v družbi; s svojimi študijskimi zbirkami pa dajejo našim znanstvenikom in strokovnjakom možnosti nadaljnjega znanstvenega delovanja.

Pred prvo svetovno vojno je bilo torišče muzejev omejeno po kronovinah (Deželni muzej v Ljubljani za Vojvodino Kranjsko), oziroma na zbiranje krajevnih zgodovinskih in prirodnih spomenikov (Celje, Maribor, Ptuj), pri čemer so krajevni muzeji zasledovali predvsem prosvetne in šele v drugi vrsti tudi znanstvene cilje. V bivši Jugoslaviji je šel razvoj muzejev predvsem vsme-

ri izposlovanja ustreznih prostorov, reorganizacije zbirk in ustanavljanja novih krajevnih in specialnih muzejev. Bivši deželni muzej v Ljubljani je postal osrednji slovenski Narodni muzej, ki ga je v letu 1935 precej razbremenil ljubljanski Mestni muzej. Pokrajinske naloge pa so prevzeli predvsem muzeji v Mariboru, Celju in Ptuju. Prvo slovensko umetnostno galerijo je ustanovilo leta 1918 društvo "Narodna galerija" v Ljubljani. V poznejših letih je postala Narodna galerija banovinska in nato državna ustanova. Narodna galerija je bila edina slovenska ustanova te vrste do ustanovitve Moderne galerije v Ljubljani, ki je bila odprta šele leta 1948, čeprav so začeli z deli za to ustanovo že pred osvoboditvijo. Obema galerijama se je v letu 1953 pridružila še Umetnostna galerija v Mariboru.

Muzeji in galerije 1954 po letu ustanovitve:

Skupaj	do leta 1900	1901 do 1918	1919 do 1940	1942 do 1945	1946 do 1951	1952	1953	1954
37	3	4	5	2	12	6	3	2

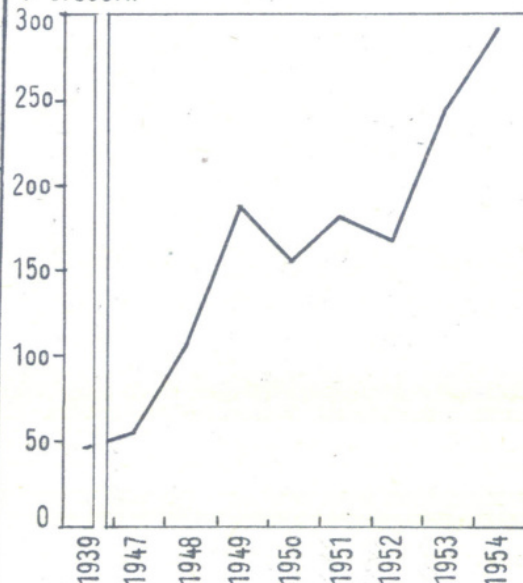
Najstarejši slovenski muzej je Narodni muzej v Ljubljani, ustanovljen leta 1821, nato sledita Mestna mu-

zeja v Celju (1882) in Ptuju (1893) in Pokrajinski muzej v Mariboru (1903).

Muzeji in umetnostne galerije 1939, 1947 do 1954

Leto	Muzeji	Predmeti		Osebe		Obiskovalci	Povprečen obisk na 1 muzej
		vsi	razstavljeni	vse	znanstveno in strokovno		
1939	18	209 669	76 540	19	10	46 947	2 608
1947 ¹⁾	13	...	...	69	42	53 793	4 138
1948	18	...	...	63	42	106 665	5 926
1949	18	...	78 140	95	54	188 773	10 487
1950	18	172 852	42 517	118	69	153 601	8 533
1951	23	210 177	39 220	128	67	183 748	7 989
1952	30	281 292	48 714	138	83	165 426	5 514
1953	33	300 877	58 253	147	93	245 799	7 448
1954	37	325 875	56 915	190	111	291 637	7 882
1955	39	352 015	64 281	212	123	465 203	11 928

Obiskovalci
v tisočih

1) Upoštevani tudi muzej v Kopru

Zadnja leta pred vojno je bilo v takratni Dravski banovini 18 muzejev, ki so obsegali v glavnem zgodovinske, arheološke ter narodopisne in prirodopisne zbirke. V primeri z letom 1939 se je število muzejev v letu 1954 podvojilo, število obiskovalcev se je povečalo za šestkrat, število osebja v muzejih pa za desetkrat. Sorazmerno s številom muzejev pa se ni povečalo

tudi število zbranih predmetov, medtem ko se je število razstavljenih predmetov celo nekoliko znižalo.

Medrepubliška primerjava

Za primerjavo z ostalimi republikami FLRJ navajamo še pregled muzejev v vsej državi v letih 1945, 1953 in 1954:

Leto	FLRJ	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
1945	71	14	40	18	2	3	2
1953	178	46	71	33	10	18	7
1954	185	46	73	37	10	18	10

Muzeji in galerije v letu 1954 po vrstah

Vrsta muzejev	Muzeji in galerije	Predmeti		Obisk		Osebje				
		vsi	razstavljeni	ves	na 1 ustanovo	skupaj	znanstveno	tehnično	administrativno	ostalo
SKUPAJ	37	325 875	56 915	291 637	7 882	190	67	44	29	50
Prirodoslovni	1	20 386	14 442	20 562	20 562	12	5	5	1	1
Ekonomsko tehnični	7	3 647	1 385	14 290	2 041	10	4	2	3	1
Družbeno zgodovinski	26	297 561	40 459	182 301	7 012	136	48	28	19	41
Narodno osvobodilnega boja	4	19 199	2 474	1 740	435	31	8	8	3	12
Etnografski	1	11 970	690	20 562	20 562	8	3	3	1	1
Pedagoški	1	20 900	310	1 436	1 436	4	3	-	1	-
Gledališki	1	12 000	391	121	121	1	1	-	-	-
Kulturno zgodovinski	19	233 492	36 594	158 442	8 339	92	33	17	14	28
Umetniški	3	4 281	629	74 484	24 828	32	10	9	6	7

Medtem ko je bila pred drugo svetovno vojno večina muzejev v Sloveniji splošnega značaja, se po osvoboditvi v našem muzejstvu vedno bolj uveljavljata dve smeri, in sicer: muzeji narodnoosvobodilnega boja in tehniški muzeji. Prvi ohranjajo našim in poznejšim rodovom dokumente in spomenike iz naše narodno - osvobodilne borbe ter jih urejujejo in proučujejo, drugi pa razvijajo zgodovinski čut za proizvodnjo, širijo in poglobljajo razumevanje za industrializacijo in utrjujejo razredno delavsko zavest. V letu 1954 smo imeli 4 muzeje narodnoosvobodilnega boja, poleg teh pa je bilo v okviru ostalih muzejev organiziranih še 11 oddelkov. Tehničnih muzejev je bilo 7. Največ pa je še vedno kulturno - zgodovinskih muzejev in zbirk, ki jih je 19.

Število obiskovalcev muzejev se veča od leta do leta,

prav tako se je v zadnjih dveh letih povečalo tudi število obiskovalcev na 1 muzej. V letu 1954 je imela največ obiskovalcev Moderna galerija v Ljubljani (36.887), Mestni muzej v Celju (25.162), Mestni muzej v Ptuj (24.816), Umetnostna galerija v Mariboru (24.492) in Pokrajinski muzej v Mariboru (20.992). Šele nato sledijo trije osrednji ljubljanski muzeji, in sicer Etnografski, Narodni in Prirodoslovni muzej vsak s približno 20.000 obiskovalci, kar dokazuje, da so zlasti naši pokrajinski muzeji važne ljudske prosvetne ustanove. Med obiskovalci muzejev in galerij je bilo v letu 1954 140.029 individualnih obiskovalcev in 151.608 obiskovalcev v 3.770 skupinah. Od vseh skupin jih je bilo 2.755 ali okroglo 3/4 dijaških s 111.081 obiskovalci. Če predpostavimo, da je mladina obiskovala muzeje večinoma le v skupinah, lahko rečemo, da je okroglo 40% vseh obiskovalcev muzejev mladine, ostali pa so odrasli.

Pregled muzejev konec leta 1954

Zap. št.	Naziv muzejev	Leto ustanovitve	Predmet		Obiskovalci	Osebe	
			vsi	razstavljeni		skupaj	znanstv. in tehnič.
	Muzeji skupaj		325 875	56 915	291 637	190	111
	Osrednji		204 564	20 528	75 433	92	60
1	Etnografski muzej, Ljubljana	1923	11 970	690	20 562	8	6
2	Gozd., lesnoind. in lovski muzej, Bistra	1947	620	585	4 480	5	3
3	Muzej narodne osvoboditve LRS, Ljubljana	1944	11 830	-	-	28	16
4	Narodni muzej, Ljubljana	1821	123 700	4 000	20 562	27	15
5	Prirodoslovni muzej, Ljubljana	1944	20 386	14 442	20 562	12	10
6	Slovenski gledališki muzej, Ljubljana	1952	12 000	391	121	1	1
7	Slovenski šolski muzej, Ljubljana	1938	20 900	310	1 436	4	3
8	Tehniški muzej Slovenije, Ljubljana	1951	912	...	-	4	3
9	Tekstilni muzej, Kranj ¹⁾	1954	...	...	700	-	-
10	Zemljepisni muzej, Ljubljana	1946	2 246	110	7 010	3	3
	Pokrajinski		102 615	27 606	105 505	50	22
11	Posavski muzej, Brežice	1940	3 408	2 536	7 310	5	2
12	Mestni muzej, Celje	1882	14 940	981	25 162	7	2
13	Okrajni muzej, Koper	1910	1 700	1 000	4 084	3	1
14	Pokrajinski muzej, Maribor	1903	21 836	6 220	20 922	11	6
15	Belokranjski muzej, Metlika	1951	6 875	1 200	2 432	2	1
16	Prekmur. muzej. društvo, Murska Sobota ²⁾	1954	...	-	-	-	-
17	Okrajni muzej in arhiv, Nova Gorica ³⁾	1952	...	-	-	2	-
18	Dolenjski muzej, Novo mesto	1950	2 571	1 021	2 332	3	1
19	Notranjski muzej, Postojna	1948	15 684	991	7 485	3	2
20	Mestni muzej, Ptuj	1893	21 578	11 456	24 816	9	4
21	Okrajni muzej narod. osvobod., Slovenj Grad.	1951	5 069	174	900	1	-
22	Muzej, Škofja Loka	1939	7 464	2 027	10 062	3	2
23	Muzej za Tolminsko, Tolmin	1950	1 490	-	-	1	1
	Lokalni		14 415	8 152	36 215	16	10
24	Mestni muzej, Idrija ⁴⁾	1949	...	...	200	2	2
25	Tehniški muzej, Jesenice	1950	1 161	103	3 500	-	-
26	Muzej, Kočevje	1953	1 500	1 500	560	1	-
27	Mestni muzej, Kranj	1953	4 488	3 552	11 230	1	1
28	Kovaški muzej, Kropa	1949	350	250	3 960	-	-
29	Valentinčičev muzej, Laško	1907	1 000	1 000	620	-	-
30	Mestni muzej, Ljubljana	1935	1 800	500	8 315	8	5
31	Delavski muzej, Ravne	1952	508	351	1 330	1	-
32	Muzej narodne osvoboditve, Trbovlje	1952	800	800	280	1	-
33	Mestni muzej, Tržič	1952	2 712	-	5 900	2	2
34	Tehniški muzej, Železniki	1952	96	96	320	-	-
	Galerije		4 281	629	74 484	32	19
35	Moderna galerija, Ljubljana	1948	1 012	370	36 887	16	12
36	Narodna galerija, Ljubljana	1918	3 169	259	13 105	10	5
37	Umetnostna galerija, Maribor	1953	100	-	24 492	6	2
	Sadnikarjev muzej, Kamnik ⁵⁾	1893	5 400	5 400	544	1	-
	Sokličev muzej, Slovenj Gradec ⁵⁾	1937	636	596	600	-	-

1) Zbirke še niso inventarizirane, pač pa so začasno razstavljene

2) Zbirke niso inventarizirane

3) Muzej šele nastaja

4) Muzej še nima razstavnih prostorov. Za obisk je prirejena samo stavba "Kanist", ki tvori del muzeja

5) Oba muzeja sta zasebna in v letu 1954 nista upoštevana v skupnem številu muzejev

Muzeji po vrstah zbirkin številu predmetov 1954

Vrsta zbirke	Vsi inventarizirani predmeti		Razstavljeni predmeti	
	število	struktura v %	število	struktura v %
SKUPAJ	325 875	100,0	56 915	100,0
Prirodoslovna	31 491	9,8	16 124	8,4
Zgodovinska	31 976	9,7	5 891	10,2
Kulturno zgodovinska	60 290	18,8	4 350	7,7
Arheološka	56 854	17,4	16 607	29,2
Numizmatična	67 829	20,7	2 687	4,7
Etnografska	19 436	5,9	3 907	6,9
Umetnostna	10 006	3,1	2 832	4,9
Ostale zbirke	47 993	14,6	4 517	8,0

Največ inventariziranih predmetov v muzejih imajo v zadnjih dveh letih numizmatične zbirke, ki obsegajo 1/5 celotnega števila zbranih predmetov, sledijo kulturnozgodovinske in arheološke zbirke. Največ razstav-

ljenih predmetov pa imajo arheološke in prirodoslovne zbirke. Vidimo, da je le manjši del predmetov razstavljenih in s tem dostopnih javnosti, čemur je razlog tudi veliko pomanjkanje primernih prostorov.

Finančno stanje

 Dohodki in izdatki muzejev 1954
v tisočih dinarjev

Muzeji imajo le malo lastnih dohodkov od prodanih vstopnic in od publikacij ter so v glavnem odvisni od dotacij iz proračuna. Izdatki so v letu 1954 skoraj trikrat večji kot so bili v letu 1952, čeprav se število muzejev in osebja ni toliko povečalo. Iz tega sledi, da so muzeji prejeli posebno v zadnjem letu, večja denarna sredstva, ki so jih porabili za svoj napredk in razvoj.

Dohodki in izdatki	1954
Dohodki skupaj	97 287
V tem dotacije republiških okrajnih in občinskih ljudskih odborov	96 409
Izdatki skupaj	93 123
V tem za odkup predmetov	10 202

Dodatek

Muzeji po okrajih 1955

Okraj	Muzeji in galerije	Predmeti		Obiskovalci	Osebe	
		vsi	razstavljeni		vse	znanstveno in tehnično
SKUPAJ	39	352 015	64 281	465 203	212	123
Celje	2	16 740	1 981	25 209	10	5
Gorica	3	3 584	789	3 098	6	3
Kočevje	1	1 302	1 302	218	1	-
Koper	3	22 902	3 260	31 622	9	5
Kranj	8	19 986	7 141	111 680	7	3
Ljubljana	12	218 235	23 961	181 440	133	85
Maribor	4	30 745	8 402	72 354	24	12
Murska Sobota	1	1 324	-	-	1	1
Novo mesto	2	9 864	2 486	6 203	6	2
Ptuj	1	22 578	12 280	24 677	9	5
Trbovlje	2	4 755	2 679	8 702	6	2

Muzeji po vrstah 1955

Vrsta muzejev	Muzeji in galerije	Predmeti		Obiskovalci	Osebj				
		vsi	razstavljeni		vse	znanstveno	tehnično	administrativno	ostalo
SKUPAJ	39	352 015	64 281	465 203	212	75	48	34	55
Prirodoslovni	1	20 386	14 442	17 641	11	4	5	1	1
Ekonomsko tehnični	7	5 457	2 251	18 294	14	4	4	4	2
Družbeno zgodovinski	28	320 929	46 989	346 837	156	59	31	22	44
zgodovinski	2	4 853	1 109	13 690	3	1	2	-	-
Narodno osvobodilnega boja	4	19 890	3 928	24 404	32	10	8	4	10
Etnografski	1	12 197	692	21 667	10	4	3	2	1
Pedagoški	1	22 854	342	5 251	5	2	1	1	1
Gledališki	1	12 000	391	256	1	1	-	-	-
Kulturno zgodovinski	19	249 135	40 527	281 569	105	41	17	15	32
Umetniški	3	5 243	599	82 431	31	8	8	7	8

Botanični in zoološki vrt

Botanični vrt v Ljubljani je bil ustanovljen že leta 1809, v času francoske okupacije. Od leta 1919 deluje kot ustanova univerze. Obiskujejo ga predvsem slušatelji ljubljanske univerze in sicer botaniki, agronomi in gozdarji, namenjen pa je tudi vsem ostalim obiskovalcem, ki se zanimajo za razvoj rastlinstva.

V letu 1953 je obiskalo botanični vrt okroglo 3.800, v letu 1954 in 1955 pa okroglo 5.000 ljudi. Število obiskovalcev je le ocenjeno, kajti točne evidence o obiskovalcih ni mogoče voditi, ker je vstop prost. Vrt meri 24.085 m².

Do nedavnega je bil botanični vrt edini te vrste v Sloveniji, leta 1952 pa je pričela agronomsko gozdarska fakulteta urejevati za svoje slušatelje nov botanični vrt, ki pa bo lahko služil svojemu namenu ševeda šele v teku let. Njegova površina meri 4.900 m².

Zoološki vrt v Ljubljani je edini v Sloveniji. Ustanovil ga je leta 1949 Mestni ljudski odbor Ljubljane. Vrt ima lepo lego pod Rožnikom, vendar še ni dokončno urejen. Meri 19 ha, zasedene površine pa ima doslej le 3 ha. V njem je okoli 250 raznih živali, ki bivajo večinoma še vedno v pretesnih in neprimernih prostorih. Živalski vrt je obiskalo v letu 1952 51.908, v letu 1953 50.752, v letu 1954 67.952 oseb, med njimi 29022 ali 42 % otrok; v letu 1955 pa 65.001 oseb. V omenjenem letu se je število živali povečalo na 301.

Zavod za spomeniško varstvo

Zavod za spomeniško varstvo je naslednik Spomeniškega urada, ustanovljenega leta 1913, in Konservatorskega urada bivše Jugoslavije. Zavod je bil ustanovljen že na osvobojenem ozemlju januarja 1945 z odredbo SNOS-a zaradi zaščite kulturnih in umetniških spomenikov in proizvodnih znamenitosti v LR Sloveniji, ne glede na njih lastništvo.

Pregled zaščitenih spomenikov in osebja Zavoda za spomeniško varstvo 1951 do 1954

Leto popisa in vrsta zaščitenih spomenikov	Število spomenikov po lastništvu				Osebj
	skupaj	obča last	last verskih organizacij	zasebna last	
1951 nepremični	1 167	...	...	...	30
premični	7 376	...	...	...	
1952 nepremični	1 190	...	...	...	26
premični	7 452	...	...	...	
1953 nepremični	1 213	206	806	201	25
premični	7 528	3 728	900	2 900	
1954 nepremični	1 265	208	856	201	20 ¹⁾
premični	7 686	3 728	1 058	2 900	
1955 nepremični	1 302	211	890	201	21 ¹⁾
premični	10 570	3 728	1 197	5 645	

1) Razen teh je še 32 poverjenikov Zavoda za spomeniško varstvo

Kulturni spomeniki so premični in nepremični, posamezni ali skupinski. Zavod opravlja upravna, tehniška, konservatorska in podobna dela s svojega področja in je pri tem zelo odvisen od sodelovanja javnosti.

Iz prednjega pregleda vidimo, da se število zaščiteneh spomenikov stalno veča.

Dodatek

Spominski muzeji slavnih mož 1955¹⁾

Rojstni domovi	Spominski muzeji	Predmeti		Obiskovalci	Osebe
		vsi	razstavljeni		
SKUPAJ	6	583	581	23 055	6
Cankarjev rojstni dom, Vrhnika	1	141	141	4 034	1
Gregorčičev rojstni dom, Vrsno	1	64	64	883	1
Jurčičev rojstni dom, Muljava	1	80	80	1 770	1
Prešernov rojstni dom, Vrba	1	177	175	16 000	1
Vrazov rojstni dom, Cerovec	1	7	7	65	1
Zupančičev rojstni dom, Vinica	1	114	114	303	1

1) Spominski muzeji slavnih mož niso šteti med 39 muzejev in galerij

Arhivi

Arhivi so bili najprej del muzejev. Prvi samostojni slovenski arhiv je bil Banovinski arhiv v Mariboru, ustanovljen leta 1932, ki je imel pokrajinski značaj. Arhiv pri Narodnem muzeju v Ljubljani pa je dobil samostojno strokovno upravo šele leta 1938.

Kot začetek bodoče Slovanske knjižnice, Mestnega muzeja in Mestnega arhiva v Ljubljani moremo šteti mesto mestnega arhivarja, ki je bilo postavljeno pri mestni občinski upravi Ljubljane že leta 1898 za pesnika Antona Aškercu.

Daleč nazaj segata oba škofijska arhiva (ljubljski 1463. leta in mariborski 1228. leta).

Osrednji državni arhiv Slovenije, ki je nameščen v Viharntovi hiši v Ljubljani, je bil ustanovljen l. 1945.

Arhivi so temeljne ustanove za znanstveno raziskovanje

nje naše zgodovine. Njih delo, ki je sicer velikega pomena, je omejeno na znanstvene ustanove in ožji krog obiskovalcev. V letu 1953 je bilo v vseh navedenih arhivih okoli 450 obiskovalcev.

Inventar opisanih arhivov se ne more enotno označiti, ker niso arhivi enotno urejeni, a tudi sicer manjka enotna označba za to inventarizacijo. Na splošno se sedaj uveljavlja merjenje po tekočih metrih polic. Tako je to arhivsko gradivo samo ocenjeno, in to:

Državni arhiv Slovenijeokoli 3.500 tekočih metrov
Mestni arhiv MLO Ljubljana...okoli 200 " "
Mariborski arhivokoli 3.000 " "
in 4 vagone neurejenega gradiva.

Oba škofijska arhiva navajata gradivo po številu fasciklov.

Poleg arhivskega gradiva od 18. stoletja dalje hranijo ti arhivi pomembne listine in knjige že iz 13. stoletja in dalje.

Umetniške razstave in umetniški koncerti

Iz območja likovne umetnosti in koncertnega delovanja za predvojno dobo nimamo podatkov, po vojni pa jih imamo le malo. Kljub temu nam številke govore o živahni dejavnosti tudi na tem področju kulturnega udejstvovanja.

Umetniške razstave

Podatke o umetniških razstavah zbira naš Zavod od Narodne in Moderne galerije v Ljubljani, od Umetnostne

galerije v Mariboru in od Društva upodablajočih umetnikov v Ljubljani. Te ustanove in društvo organizirajo v glavnem vse umetnostne razstave, katerih število je po letih naslednje:

Leto	Umetniške razstave	Obiskovalci
1952	36	58 394
1953	42	68 375
1954	53	123 482
1955	48	111 285

Leta 1953 je na 42 razstavah prikazalo svoja dela 442 umetnikov razstavljalcev, od teh 254 domačih in 188 tujih. Med razstavami je bilo 20 slikarskih, ki jih je

obiskalo 20.911 oseb, 12 grafičnih, ki si jih je ogledalo 19.734 oseb, 2 kiparski s 5.500 in 8 mešanih razstav s 17.230 obiskovalci. Skupno je bilo razstavljenih 2.206 del, od teh 939 slikarskih, 1.143 grafičnih, 89 kiparskih in 35 del umetnostne obrti.

Na razstavo je prišlo povprečno 10 razstavljalcev in 52 del, ki si jih je ogledalo povprečno 1.620 oseb. Povprečna prodajna cena prodanega predmeta je bila 24220 din.

O razstavah v letu 1954 nimamo podrobnejših podatkov.

Dodatek

Umetniške razstave 1955

Vrste razstav												
skupaj	slikarska		grafična		kiparska		uporabne umetnosti		mešana			
48	23		12		2		5		6			
Razstave po številu umetnikov razstavljalcev												
skupaj	1	2-3	4-5	6-7	8-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50 in več
48	23	5	-	1	-	2	3	1	-	2	3	8
Razstavljeni predmeti po vrsti												
skupaj	slikarski		grafični		kiparski		uporabne umetnosti		mešani			
4 975	1 870		2 054		388		430		233			
Prodani predmeti												
po vrsti						po kupcih						
skupaj	slikarski		grafični		kiparski	skupaj	državne ustanove	družbene organizacije	zasebniki			
59	39		17		3	59	53	1	5			

Umetniški koncerti

Organizacijo umetniških koncertov vodi v povojnih letih Koncertna poslovalnica oziroma Koncertna direkcija kot javna ustanova. Od nje in od obeh filharmonij v Ljubljani in Mariboru dobiva naš Zavod statistične

podatke in z njimi zajema v glavnem vse tiste prireditve, ki jih smemo šteti med umetniške koncerte v Sloveniji.

V zadnjih štirih letih smo v okviru koncertne direkcije in obeh filharmonij popisali naslednje število

koncertov in obiskovalcev:

Leto	Koncerti	Obiskovalci
1952	214	83 505
1953	217	87 923
1954	217	86 030
1955	206	122 595

Letno imamo v Sloveniji povprečno 214 umetniških koncertov s povprečno 95.013 obiskovalci. Razen teh imamo letno še okoli 1.000 koncertov raznih pevskih zborov in instrumentalnih skupin v okviru kulturno - prosvetnih društev s približno 230.000 obiskovalci. Številni koncerti in velik obisk teh prireditev dokazujejo, da imamo Slovenci mnogo smisla za glasbo in da

si pridobivamo glasbeno vzgojo, razen v številnih nižjih in srednjih glasbenih šolah, tudi v pevskih društvih in instrumentalnih skupinah oziroma na koncertih teh društev in skupin.

Obe filharmoniji, t.j. Slovenska filharmonija v Ljubljani, ki je bila ustanovljena že leta 1702 in ki je po osvoboditvi pričela z delom v letu 1948, in Mariborska filharmonija v Mariboru, ustanovljena l. 1948, imata letno povprečno 82 koncertov s povprečno 45338 obiskovalci, t.j. 38,5 % vseh umetniških koncertov in 47,6 % vseh obiskovalcev teh koncertov.

Koncerte in obiskovalce filharmonij v letu 1954 kaže naslednja tabela:

Filharmonija	Samostojni koncerti									Sodelovanje na akademijah in drugih prireditvah	
	skupaj	na sedežu filharmonije	v državi						v inozemstvu		
			gostovanje v ljudski republiki								
			Slovenija	Srbija	Hrvatska	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora			
SKUPAJ	koncerti	83	67	11	-	-	-	-	-	5	20
	obiskovalci	43 282	33 796	5 433	-	-	-	-	-	4 053	13 721
Slovenska filharmonija, Ljubljana	koncerti	76	60	11	-	-	-	-	-	5	17
	obiskovalci	39 800	30 314	5 433	-	-	-	-	-	4 053	11 921
Mariborska filharmonija, Mbr.	koncerti	7	7	-	-	-	-	-	-	-	3
	obiskovalci	3 482	3 482	-	-	-	-	-	-	-	1 800

Obe filharmoniji sta priredili večino koncertov v Ljubljani oziroma Mariboru. Ljubljanska filharmonija je gostovala tudi v drugih krajih Slovenije in v inozemstvu (Italija). V drugih republikah Jugoslavije ni sta prirejali koncertov niti ljubljanska, niti Mari-

borska filharmonija.

Okroglo 3/4 vsega osebja je pri Slovenski filharmoniji v Ljubljani, ki ima v svojem sestavu tudi instrumentalni in pevski zbor. Godbeniki so stalni, pevci pa honorarni uslužbenci filharmonije.

Osebje 1954

Filharmonija	Skupaj	Umetniško osebje		Administrativno osebje	Pomožno osebje
		stalno	honorarno		
SKUPAJ	202	94	94	9	5
Slovenska filharmonija, Ljubljana	146	48	85	8	5
Mariborska filharmonija, Maribor	56	46	9	1	-

Večino dohodkov prejmeta filharmoniji iz proračuna in dotacij. Lastni dohodki od vstopnic znašajo le o-

kroglo 6 % vseh dohodkov.

Koncerti in obiskovalci filharmonije 1955

Filharmonija	Samostojni koncerti									Sodelovanje na akademijah in drugih prireditvah	
	skupaj	na sedežu filharmonije	v državi						v inozemstvu		
			gostovanje v Ljudski republiki								
			Slovenija	Srbija	Hrvat-ska	Bosna in Hercegovina	Make-donija	Črna gora			
SKUPAJ	koncerti	81	59	10	-	-	-	-	-	12	11
	obiskovalci	47 395	32 795	3 800	-	-	-	-	-	10 800	...
Slovenska filharmonija, Ljubljana	koncerti	75	53	10	-	-	-	-	-	12	8
	obiskovalci	44 863	30 263	3 800	-	-	-	-	-	10 800	4 800
Mariborska filharmonija, Maribor	koncerti	6	6	-	-	-	-	-	-	-	3
	obiskovalci	2 532	2 532	-	-	-	-	-	-	-	... 1)

1) Ni evidence o obisku na akademijah in prireditvah

Filharmonija	Osebj				
	skupaj	umetniško		administrativno	pomožno
		stalno	honorarno		
SKUPAJ	221	101	102	12	6
Slovenska filharmonija, Ljubljana	161	54	90	12	5
Mariborska filharmonija, Maribor	60	47	12	-	1

KINEMATOGRAFIJA

Splošni pregled

Kinematografija, ki je nastopila svojo zmagoslavno pot s tistim trenutkom, ko sta začela brata Lumière 28. decembra 1895 predvajati v Parizu svoje prve filme, je kmalu našla pot tudi k nam. Dne 16. novembra 1896 so gledali v salonu hotela: "Pri mačku" tudi Ljubljanci predstave s kinematografom. Leta 1908 je bil v Ljubljani že prvi kinematograf. Seveda smo imeli kinemato-

grafe najprej samo v mestih in redki so bili. Po prvi svetovni vojni pa se je ta ljudsko - prosvetna ustanova tudi pri nas vedno bolj širila. Večji razmah je dobila zlasti še z uvedbo zvočnega filma pri nas leta 1930.

Kinematografi v LR Sloveniji 1939, 1946 do 1955

Leto	Kinematografi	Sedeži	Predstave			Gledalci v tisočih	Indeksi 1946 = 100			
			vse	domačih filmov	tujih filmov		kinematografi	sedeži	predstave	gledalci
1939	69	19 402	22 483	...	...	3 103	81	65	106	55
1946	85	29 641	21 196	...	...	5 654	100	100	100	100
1947	102	32 073	24 774	892	23 882	6 570	120	108	117	116
1948	118	35 739	30 049	2 781	27 268	7 885	139	121	142	139
1949	128	38 864	33 154	2 781	30 373	8 998	151	131	156	159
1950	136	45 104	35 516	2 325	33 191	9 298	160	152	168	164
1951	162	51 687	40 848	3 676	37 172	9 393	191	174	193	166
1952	237	63 862	46 208	3 584	42 624	8 993	279	215	218	159
1953	221	64 357	54 537	3 460	51 077	10 984	260	217	257	194
1954	213	64 834	56 247	3 152	53 095	12 809	251	219	265	227
1955	221	68 704	60 359	3 642	56 717	13 768	260	232	285	244

S povečanjem števila kinematografov in sedežev odpa-
de vedno manj prebivalcev na 1 kinematograf in sedež.
Medtem ko je šel v letih 1939 in 1946 1 prebivalec

povprečno 3 do 4 krat letno v kino, je šel v letu
1953 v kino 7 krat, v letu 1955 9 krat.

Kinematografi v LR Sloveniji 1939, 1946 do 1955 - koeficienti

Leto	Prebivalcev na 1 kinematograf	Prebivalcev na 1 sedež	Sedežev na 1 kinematograf	Gledalcev na 1 kinematograf	Gledalcev na 1 predstavo	Kolikokrat je šel vsak prebivalec v kino
1939	20 332	72	281	44 971	138	3
1946	16 707	48	349	66 518	267	4
1947	14 027	45	314	64 412	265	5
1948	12 230	40	303	66 822	262	5
1949	11 385	37	304	70 296	271	6
1950	10 835	33	332	68 368	262	6
1951	9 270	29	319	57 981	230	6
1952	6 318	23	269	37 945	195	6
1953	6 838	23	291	49 701	201	7
1954	7 166	24	304	60 136	227	8
1955	6 963	22	311	62 299	228	9

Medrepubliška in mednarodna primerjava

V primeri z letom 1946 se je v Jugoslaviji v letu 1953 podvojilo število kinematografov, sedežev, predstav in gledalcev.

Tudi relativni primerjalni pregledi po republikah nam kažejo velik povojni razvoj jugoslovanske kinematografije. Pod jugoslovanskim povprečjem razvoja kinematografije je ostala le LR Srbija, medtem ko so vse druge republike dosegle nadpovprečni razvoj. Še hitreje kot v Sloveniji se je kinematografija v povojnih le-

tih razvijala v Bosni in Hercegovini, Makedoniji in v Črni gori, torej v pred vojno najbolj zaostalih pokrajinah. Kljub temu pa vidimo, da je v Sloveniji relativno še vedno najbolj razvita, saj pride na 1 kino in 1 sedež najnižje število prebivalcev, kar pomeni, da je omrežje kinematografov v Sloveniji najgostejše. Razen tega obišče v primeri z ostalimi republikami vsak prebivalec v Sloveniji kinopredstave letno največkrat.

Pregled kinematografije po republikah v letih 1939, 1946 do 1954

Leto	FLRJ	Ljudska republika					
		Srbija	Hrvatska ¹⁾	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
Kinematografi							
1939	419	176	104	69	35	23	12
1946	637	314	162	85	38	26	12
1953	1 321	475	363	221	151	77	34
1954	1 329	489	372	213	149	77	29
Sedeži							
1939	134 276	59 552	35 247	19 402	10 219	6 796	3 060
1946	182 407	88 694	44 997	27 711	11 168	7 337	2 500
1953	391 821	154 209	106 014	61 693	43 310	20 620	5 975
1954	446 172	176 685	122 756	64 834	46 019	28 082	7 796
Predstave							
1939	...	...	...	22 483	...	...	...
1946	154 712	75 335	37 171	21 196	10 153	8 558	2 299
1953	310 493	103 866	88 945	51 462	41 957	19 273	1 915
1954	346 135	133 989	88 580	56 247	43 015	19 444	4 860
Gledalci v tisočih							
1939	...	...	...	3 103	...	...	...
1946	31 835	13 883	7 683	5 654	2 716	1 828	371
1953	68 302	25 285	20 321	10 984	6 676	4 042	994
1954	85 046	33 718	23 791	12 809	8 605	5 041	1 082

1) V letih 1939 - 1953 brez okraja Buje

Kinematografija po republikah v letu 1953¹⁾
(koeficienti)

Ljudska republika	Prebivalcev na 1. kino	Prebivalcev na 1 sedež	Sedežev na 1 kino	Gledalcev na 1 kino	Kolikokrat je šel vsak prebivalec v kino
FLRJ	12 940	43	298	51 695	4
Srbija	14 756	45	325	53 231	4
Hrvatska	10 810	37	292	55 980	5
Slovenija	6 883	24	290	49 347	7
Bosna in Hercegovina	18 934	66	287	44 212	2
Makedonija	17 026	64	268	52 493	3
Črna gora	12 411	70	173	29 235	2

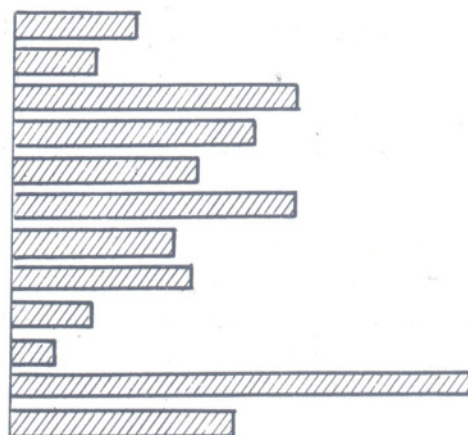
1) Okraja Koper in Buje nista upoštevana

Kakšno mesto zavzemata Slovenija in Jugoslavija v pogledu kinematografije v evropskem in svetovnem merilu

nam kaže naslednji pregled:

Obiskovalci kinematografov po državah v letih 1949 in 1950¹⁾

Država	Leto	Gledalci v milijonih	Kolikokrat je šel 1 prebivalec v kino
Jugoslavija	1950	71	4
Slovenija	1950	9	6
Belgija	1950	118	14
Danska	1949	50	12
Francija	1950	367	9
Italija	1950	654	14
Japonska	1950	630	8
Norveška	1950	31	9
Poljska	1950	107	4
Portugalija	1949	20	2
ZDA	1949	3 500	23
Nemčija	1949	525	11

1) Publikacija UNESCO o kulturno-prosvetni dejavnosti iz leta 1952

Stalni kinematografi 1954 v LRS po okrajih

Okraj	Kinematografi ¹⁾	Sedeži	Predstave			Gledalci v tisočih		
			vse	domačih filmov	tujih filmov	vsi	domačih filmov	tujih filmov
SKUPAJ	208	64 834	54 914	2 945	51 969	12 613	704	11 909
Celje	20	6 677	4 654	287	4 367	972	72	900
Črnomelj	6	1 398	1 012	58	954	124	9	115
Gorica	9	2 174	2 599	143	2 456	448	29	419
Kočevje	6	1 654	1 620	59	1 561	246	10	236
Koper	8	2 325	2 058	67	1 991	386	12	374
Kranj	12	4 927	3 202	186	3 016	745	48	697
Krško	9	2 141	1 741	104	1 637	248	18	230
Ljubljana mesto	17	9 643	8 884	323	8 561	3 350	131	3 219
Ljubljana okol.	14	4 596	3 315	176	3 139	609	35	574
Ljutomer	7	1 795	1 180	98	1 082	205	17	188
Maribor mesto	8	3 710	3 831	289	3 542	1 775	119	1 656
Maribor okolica	15	3 448	2 229	112	2 117	395	20	375
Murska Sobota	8	1 906	960	67	893	183	14	169
Novo mesto	7	1 492	1 209	94	1 115	183	17	166
Postojna	9	2 403	2 186	135	2 051	381	22	359
Ptuj	7	1 719	1 297	76	1 221	244	12	232
Radovljica	9	2 695	3 345	155	3 190	667	32	635
Sežana	4	860	537	12	525	86	3	83
Slovenj Gradec	12	3 053	2 706	157	2 549	377	22	355
Šoštanj	7	2 103	1 336	100	1 236	196	17	179
Tolmin	6	1 577	1 446	73	1 373	254	15	239
Trbovlje	8	2 538	3 567	174	3 393	539	30	509

1) Razen stalnih je bilo v letu 1954 še 5 potujočih kinematografov s 1.333 predstavami in 196 tisoči gledalcev.

Največkrat obiše kino prebivalec Združenih držav Amerike, najmanjkrat pa prebivalec Portugalske. Medtem ko ostaja v Jugoslaviji tudi v letu 1953 število obiskov enega kinogledalca enako kot v letu 1950, se v Sloveniji poveča, kar pomeni, da se tudi na področju kinematografije približujemo razvitejšim državam.

V letih 1952 do 1954 smo imeli povprečno 95 % stalnih in 5 % potujočih kinematografov, slednjih je od leta do leta manj. Med stalne kinematografe štejemo javne, kjer so upoštevani tudi letni in družbeni.

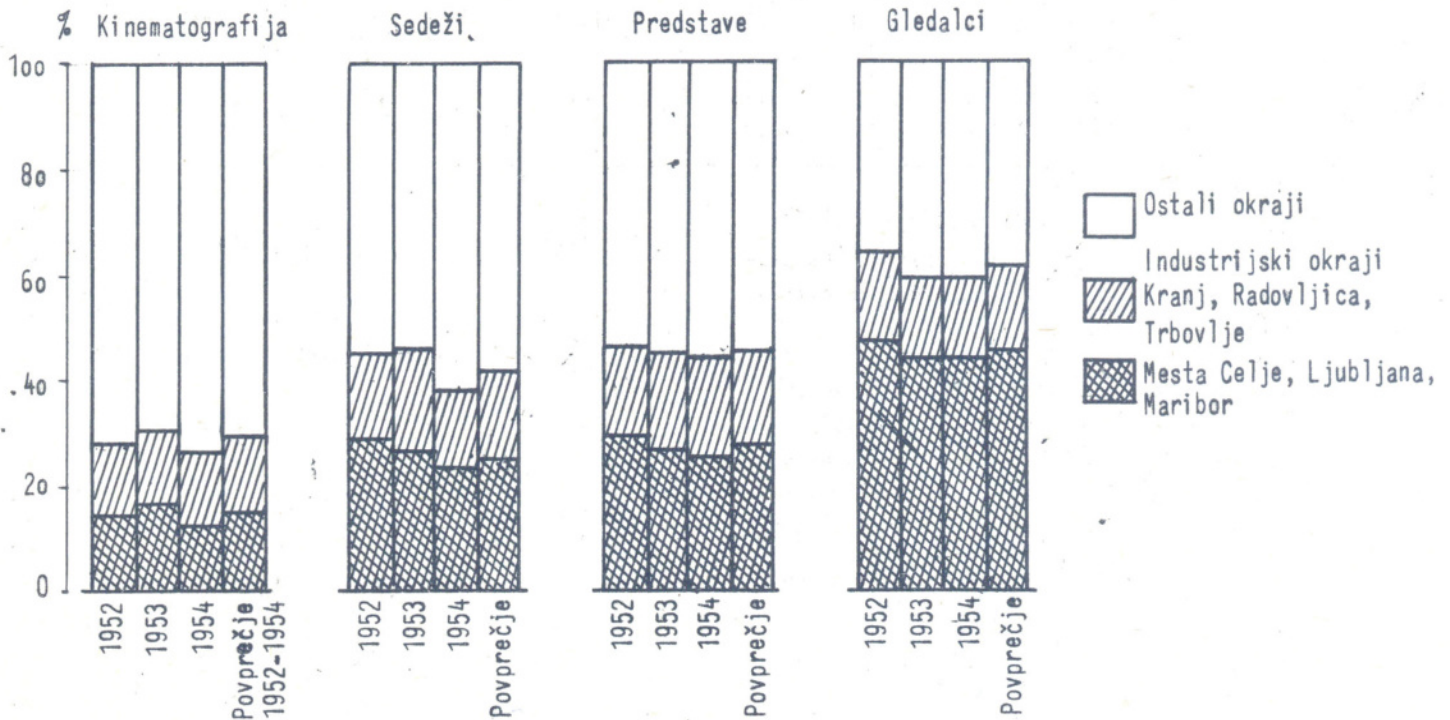
Kinematografija je najbolj razširjena v mestih in industrijskih krajih, kjer je mreža kinematografov najgostejša in kjer obiskuje kinopredstave največ gledalcev.

Triletno povprečje 1952 do 1954 nam n.pr. kaže, da je bilo v mestih Celju, Ljubljani in Mariboru ter v industrijskih okrajih Kranju, Radovljici in Trbovljah:

- 29,4 % vseh kinematografov,
- 41,9 % vseh sedežev,
- 45,4 % vseh predstav in
- 61,5 % vseh gledalcev.

To pomeni, da je v 3 mestih in 3 okrajih nekoliko manj kot tretjina vseh kinematografov, ki jih obiskujeta približno 2/3 vseh gledalcev v Sloveniji.

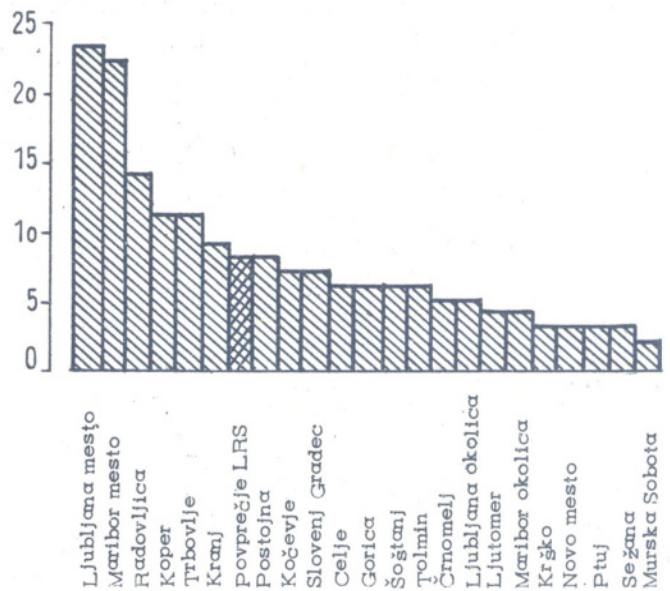
Delež kinematografov, sedežev, predstav in obiskovalcev v mestih, industrijskih in ostalih krajih LRS od 1952 do 1954 kaže naslednji grafikon:

Najbolj gosto mrežo in prostorne dvorane imajo predvsem večja mesta in nekateri industrijski okraji, kjer pride na 1 sedež najmanjše število prebivalcev, poljedelski okraji pa imajo večinoma malo kinematografov z majhnimi dvoranami. Tako pride, n.pr. v letu 1954 v Ljubljani in v okraju Koper 15 prebivalcev, v okrajih Murski Soboti, Ptuj in Sežani pa 49 oziroma 37 prebivalcev na 1 sedež.

Število gledalcev se v zadnjih treh letih, kakor smo že ugotovili, stalno veča. Glede na to se veča tudi število, ki nam pove, kolikokrat letno gre vsak prebivalec v kino. Tudi tu nam primerjava po okrajih kaže, da zahajajo najpogosteje v kino prebivalci mest in industrijskih okrajev, najredkeje pa prebivalci poljedelskih okrajev. V letu 1954 je šel, n.pr. vsak Ljubljančan, Mariborčan in Celjan v kino 23, oziroma 18 krat, prebivalec v okrajih Ptuj, Sežana in Murska Sobotna pa 3 oziroma 2 krat.

Kolikokrat je šel 1 prebivalec v letu 1954 v kino

Promet filmov

Med obema vojnama so v naših kinematografih prevladovali sprva nemški, pozneje pa ameriški filmi. Po osvoboditvi so do leta 1949 in 1950 prevladovali sovjet-

ski, od takrat dalje pa ameriški in angleški filmi, medtem ko so sovjetski filmi izostali. Leta 1952 je bilo v prometu 258, v letu 1953 320, leta 1954 pa je bilo predvajanih v slovenskih kinematografih 340 različnih filmov.

Udeležba filmov po izvoru je bila v letih 1952 do 1954 naslednja:

Država porekla filma	Struktura prometa filmov po letih		
	1952	1953	1954
SKUPAJ	100	100	100
ZDA	38,3	41,5	43,2
Anglija	19,0	17,2	17,6
Francija	15,1	12,8	11,8
Italija	7,8	9,1	8,5
Jugoslavija	7,8	8,5	8,0
Ostale države	12,0	10,9	10,9

Delež ameriških filmov, ki pomeni v zadnjem letu že slabo polovico vseh filmov, igranih v naših kinematografih, raste, deleži filmov ostalih držav pa ostajajo po letih enaki ali celo nekoliko padajo.

Tudi predstave delimo na predstave domačih in predstave tujih filmov ter obiskovalce na obiskovalce domačih in obiskovalce tujih filmov. Kljub temu da se število predstav domačih filmov v zadnjih dveh letih v primeri z letom 1952 manjša, se večja v tem času število obiskovalcev domačih filmov, kot vidimo iz naslednjih indeksov:

Leto	Predstave domačih filmov	Obiskovalci domačih filmov
1952	100	100
1953	94	105
1954	90	122

Iz triletnega povprečja (1952 do 1954) ugotavljamo, da igrajo naši kinematografi 93,4 % predstav s tujimi filmi in 6,6 % predstav z domačimi filmi. Skladno s tem obiše predstave tujih filmov 93,8 % gledalcev, predstave domačih filmov pa 6,2 % gledalcev, iz česar sledi, da obisk domačih filmov ni manjši od obiska tujih filmov.

Finančno stanje

Skupni letni bruto-dohodek od prodanih vstopnic je znašal v letu 1954 din 392.903.557.-, iz česar izhaja, da je vsak prebivalec v Sloveniji v navedenem letu porabil povprečno din 257.- dohodkov za ogled kino predstav, kar pomeni, da je pri povprečni ceni vstopnice din 32.- v letu 1954 obiskal kino letno povprečno 8 krat, kar se ujema z našo že prej podano ugotovitvijo.

Za davek na prodane vstopnice so odvedli kinematografi v letu 1954 14,2 % skupnega letnega bruto-dohodka od prodanih vstopnic.

Proizvodnja

S kinematografijo je nujno vezana filmska proizvodnja in film kot objekt kinematografije.

Prvo znano filmsko snemanje na ozemlju Slovenije je bilo 1898. leta. Leta 1905/6 je bil posnet prvi nemi film s slovenskim besedilom. Leta 1931 smo imeli že 4

podjetja za proizvodnjo filmov in tedaj smo dobili dva celovečerna nema filma: V kraljestvu Zlatoroga in Triglavske strmine. Naslednja leta proizvodnja ni več rasla, ker je bil leta 1931 sprejet zakon o prometu s filmi, ki je določal, da mora priti na vsakih 1.000 m tujega filma 100 m domačega, ukinjen pod pritiskom tujih filmskih podjetij.

Zaradi tega je domača filmska proizvodnja pričela rasti in se razvijati pravzaprav šele po osvoboditvi. V Jugoslaviji je sedaj 10 filmskih proizvodnih podjetij, in sicer: Avala film, "UFUS", "Centralni studio filmskih novosti" in "Zastava film" v Beogradu, "Jadran film" in "Zora film" v Zagrebu, "Triglav film" v Ljubljani, "Bosna film" v Sarajevu, "Vardar film" v Skoplju in "Lovčen film" v Titogradu. V letih 1945 do 1953 so ta podjetja izdelala 37 dolgometražnih in 1.280 kratkometražnih filmov. Med dolgometražnimi filmi je 36 umetniških in 1 dokumentarni film. Od kratkometraž-

nih filmov pa je 6 umetniških, 416 dokumentarnih filmov, 277 filmskih pregledov, 452 tedenskih filmskih novosti, 6 lutkovnih, 80 prosvetno-poučnih in 43 reklamno-propagandnih filmov.

V Sloveniji je podjetje "Triglav film", Ljubljana v letih 1945 do 1954 izdelalo 9 dolgometražnih umetniških filmov in 154 kratkometražnih filmov, od teh 83 dokumentarnih filmov, 63 filmskih pregledov, 3 lutkov-

ne in 5 reklamno - propagandnih filmov. Trije dolgometražni filmi in dva kratkometražna dokumentarna filma sta bila izdelana v koprodukciji s tujimi filmskimi podjetji.

Proizvodnjo domačih filmov od 1945 do 1955 v LR Sloveniji pri proizvodnem podjetju "Triglav film" kaže naslednja tabela:

Proizvodnja domačih filmov v LR Sloveniji od 1945. do 1955. leta

Leto proizvodno podjetje	Skupaj filmi		Igrani (umetniški)		Dokumentarni		Filmski pregledi	Tedenske filmske novosti	Lutkovni filmi	Prosvetno poučni filmi	Reklamno propagandni filmi
	dolgometražni	kratkometražni	dolgometražni	kratkometražni	dolgometražni	kratkometražni					
1945	-	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-
1946	-	13	-	-	-	3	10	-	-	-	-
1947	-	18	-	-	-	6	12	-	-	-	-
1948	1	17	1	-	-	5	12	-	-	-	-
1949	-	26	-	-	-	15	11	-	-	-	-
1950	1	17	1	-	-	10	7	-	-	-	-
1951	1	17	1	-	-	13	4	-	-	-	-
1952	2	13	2	-	-	11	-	-	2	-	-
1953	3 ¹⁾	18	3 ¹⁾	-	-	7	7	-	1	-	3
1954	1 ²⁾	11 ³⁾	1 ²⁾	-	-	9 ³⁾	-	-	-	-	2
1955	2	19	2	-	-	8	5	-	-	-	6
Triglav film	4 ⁴⁾	8	4	-	-	6	-	-	-	-	2
UFUS	-	11	-	-	-	2	5	-	-	-	4

1) Dva sta proizvedena v koprodukciji s tujimi podjetji

2) Proizveden v koprodukciji s tujim podjetjem

3) Dva sta proizvedena v koprodukciji s tujimi podjetji

4) Dva sta proizvedena v koprodukciji

Pregled dolgometražnih filmov domače proizvodnje v LR Sloveniji od osvoboditve do leta 1955

Naslov filma	Leto proizvodnje	Dolžina v metrih
Na svoji zemlji	1948	2 983
Trst	1950	2 206
Kekec	1951	2 518
Svet na Kajžarju	1952	2 723
Jara gospoda	1952	3 700
Nezgode lepe Irene ¹⁾	1953	2 600

Naslov filma	Leto proizvodnje	Dolžina v metrih
Dalmatinska svatba ¹⁾	1953	2 800
Vesna	1953	2 617
Greh ¹⁾	1954	2 607
Tri zgodbe	1955	3 100
Trenutki odločitve	1955	2 797
Ko pride ljubezen ¹⁾	1955	2 800
Sonce ¹⁾	1955	2 800

Čeprav je naša filmska proizvodnja še v razvoju in se zaradi tega po kakovosti filmov še ne more meriti s tujjo proizvodnjo, ki ima stare tradicije, si naši doma-

či filmi že utirajo pot na tuja tržišča in s tem v kinodvorane tujih dežel. Prve slovenske filme smo izvozili v l. 1953. Doslej izvoženi filmi podjetja "Triglav-film" pa so naslednji:

Leto Naslov filma	Vrsta	Metraža	Države, v katere je film izvožen					
			skupaj	Anglija	Švica	Zahodna Nemčija	ZDA	
1953								
Kekec	umetniški	dolgotražni	1	1	-	-	-	
Irena v zadregi	umetniški	dolgotražni	1	-	-	1	-	
Dalmatinska svatba	umetniški	dolgotražni	1	-	-	1	-	
Tam, kjer zemlja srečo deli	dokumentarni	kratkometražni	1	-	-	1	-	
1954								
Izlet v domovino	dokumentarni	kratkometražni	1	-	-	-	1	
Sol iz morja (soline)	dokumentarni	kratkometražni	1	-	1	-	-	

Dodatek

Kinematografi po okrajih 1955

Okraj	Kinematografi	Sedeži	Predstave			Obiskovalci		
			vsi	domačih filmov	tujih filmov	vsi	domačih filmov	tujih filmov
SKUPAJ	221	68 704	60 359	3 642	56 717	13 768 278	737 710	13 030 568
Celje	26	8 179	5 880	356	5 524	1 223 288	66 406	1 156 882
Gorica	19	4 506	4 622	203	4 419	806 755	38 429	768 326
Kočevje	6	1 584	1 438	104	1 334	233 892	15 585	218 307
Koper	22	7 087	4 395	370	4 025	981 708	62 524	919 184
Kranj	24	8 477	7 462	503	6 959	1 508 828	96 377	1 412 451
Ljubljana	34	14 781	13 868	801	13 067	4 530 204	236 927	4 293 277
Maribor	35	10 497	10 026	449	9 577	2 436 860	94 297	2 342 563
Murska Sobota	13	3 454	2 482	138	2 344	432 937	22 049	410 888
Novo mesto	15	3 259	2 942	252	2 690	432 246	38 889	393 357
Ptuj	9	2 282	1 582	79	1 503	306 436	15 516	290 920
Trbovlje	18	4 598	5 662	387	5 275	875 124	50 711	824 413

Kinematografi po vrstah 1955

Vrsta kinematografov	Število	Sedeži	Predstave			Obiskovalci		
			vsi	domačih filmov	tujih filmov	vsi	domačih filmov	tujih filmov
SKUPAJ	221	68 704	60 359	3 642	56 717	13 768 278	737 710	13 030 568
Stalni javni	202	58 680	58 245	3 459	54 786	13 294 119	709 491	12 584 628
Potujoči	5	-	1 127	125	1 002	127 303	14 400	112 903
Letni kinematografi	14	10 024	987	58	929	346 856	13 819	333 037
samostojni	4	4 244	399	8	391	149 167	1 567	147 600
nesamostojni	10	5 780	588	50	538	197 689	12 252	185 437

RADIOFIZIJA

Splošni pregled

Slovenci smo dobili radijsko postajo leta 1928 s 5 KW oddajnikom v Domžalah. Pred vdorom okupatorja so bila končana dela, da bi to postajo povečali na 20 KW in ustanovili v Mariboru relejno postajo s 5 KW. To pa so izvedli Nemci, ki so postavili še v Kranju 20 KW postajo.

Narodnoosvobodilno gibanje se je v polni meri zavedalo velikega propagandnega pomena radiodifuzne službe. OF v Ljubljani je ustanovila amaterski oddajnik v jakosti 8 KW, ki je vsak dan oddajal poročila. Kljub po-

ostreni kontroli okupator ni mogel odkriti oddajnika, ki je svoj "studio" stalno menjaval. Po večmesečnem uspešnem delu je ta oddajnik prostovoljno utihnil.

Jeseni leta 1944 je začel delovati na osvobojenem ozemlju Radio OF s sedežem v Črnomlju. Oddajal je dnevno. Ko je bila Ljubljana osvobodjena, je Radio OF prevzel postajo Radio Ljubljana.

Od osvoboditve do konca leta 1954 se je slovenska radijska služba glede na jakost radijskih postaj razvijala tako:

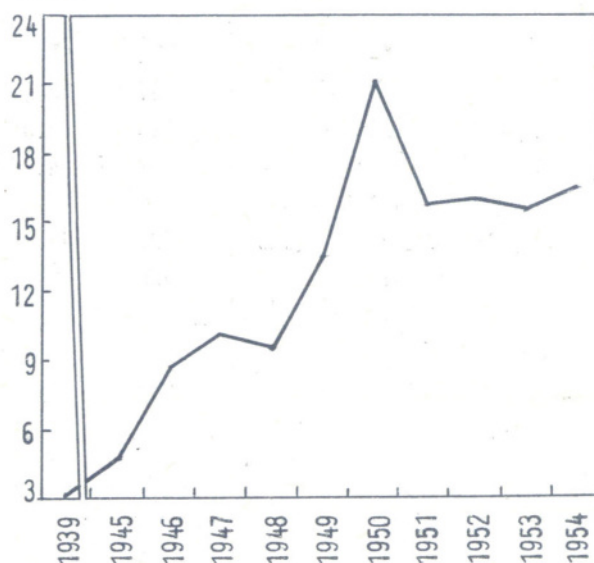
Jakost radijskih oddajnikov in relejnih postav v KW po letih 1939, 1945 do 1955

Leto	Skupaj KW	Ljubljana Domžale	Ljubljana II. Mirje	Maribor	Kranj	Ajdovščina	Koper
1939	5,0	5,0	-	-	-	-	-
1945	5,9	0,7	-	5,0	0,2	-	-
1946	6,5	0,7	-	5,0	0,8	-	-
1947	12,4	0,7	-	5,0	5,0	1,0	0,7
1948	27,4	0,7	-	5,0	20,0	1,0	0,7
1949	27,6	0,7	0,2	5,0	20,0	1,0	0,7
1950	27,6	0,7	0,2	5,0	20,0	1,0	0,7
1951	146,2	135,0	0,2	5,0	-	-	6,0
1952	146,0	135,0	-	5,0	-	-	6,0
1953	146,0	135,0	-	5,0	-	-	6,0
1954	146,0	135,0	-	5,0	-	-	6,0
1955	146,0	135,0	-	5,0	-	-	6,0

Od leta 1945 upravlja Radio Ljubljana tudi postajo Maribor, medtem ko je bil Radio Koper od ustanovitve v letu 1947 pa do leta 1954 samostojna postaja. Oddajnika v Kranju in Ajdovščini sta bila v letu 1951 ukinjena. Tako imamo v letu 1954 v Sloveniji 3 radijske postaje, poleg tega pa je radijska postaja v Ljubljani marca 1954 dobila še oddajnik za ultrakratke valove (UKV) z jakostjo 250 W, ki oddaja od septembra 1955 dalje z jakostjo 3 KW, in UKV oddajnik v Mariboru, ki oddaja od aprila 1955 z jakostjo 30 W. Od januarja 1956 pa bo deloval še UKV oddajnik na Nanosu z jakostjo 1KW. Število vseh oddajnih ur se je v letu 1954 v primeri z letom 1939 zvišalo za 5 1/2 krat, če upoštevamo tudi radijsko postajo v Kopru, oziroma za skoraj 4 krat, če upoštevamo samo oddaje postaj na območju LR Slovenije pred priključitvijo Kopra. Tudi radio Koper je od ustanovitve do leta 1954 povečal število oddajnih ur za 2 1/2 krat.

V letu 1954 je bila povprečna oddaja slovenskih radijskih postaj ob delavnikih 14 ur in 45 minut, ob nede-

Skupna oddaja v urah v LRS 1939, 1945 do 1954 tisoči

ljah pa 17 ur in 55 minut.

Postaje imajo na sporedu lastne oddaje in prenose drugih postaj. Medtem ko oddajata postaji Ljubljana in Koper nad 90 % lastnih oddaj, oddaja radio Maribor skoraj izključno prenose ljubljanske radijske postaje, v letu 1954 je imel le okrog 8 % oddaj po lastnem programu.

Program

Slovenski radio želi zadovoljiti s svojimi glasbenimi in govornimi oddajami čim širši krog poslušalcev. Naslednji pregled nam kaže, da obsega v povojnih letih glasbeni program povprečno dve tretjini, govorni program pa eno tretjino oddajnih ur. Opažamo pa, da se je delež glasbenega programa, ki se je v letih 1949 do

1952 nekoliko povečal v primeri s prvimi predvojnimi leti, v letu 1953 in 1954 zopet zmanjšal na račun govornega programa.

Struktura programa po letih:

Leto	Oddaje - struktura v %		
	skupaj	glasbene	govorne
1946	100	63	37
1947	100	63	37
1948	100	62	38
1949	100	69	31
1950	100	71	29
1951	100	69	31
1952	100	68*	32
1953	100	62	38
1954	100	62	38
1955	100	65	35

Glasbeni in govorni program po letih in vrstah oddaje.

Vrsta glasbenega programa	1952			1953 ¹⁾			1954 ¹⁾		
	trajanje v urah	% glasbenega programa	% skupnega programa	trajanje v urah	% glasbenega programa	% skupnega programa	trajanje v urah	% glasbenega programa	% skupnega programa
SKUPAJ	7 503	100,0	67,7	10 034	100,0	63,4	10 420	100,0	63,0
Resna glasba	2 597	34,5	23,5	3 947	39,4	24,9	3 423	32,9	20,6
Lahka glasba	4 089	54,5	36,9	5 088	50,8	32,1	5 817	55,8	35,1
Narodna glasba	817	11,0	7,3	999	9,8	6,4	1 180	11,3	7,3

Vrsta govornega programa	1952			1953			1954		
	trajanje v urah	% govornega programa	% skupnega programa	trajanje v urah	% govornega programa	% skupnega programa	trajanje v urah	% govornega programa	% skupnega programa
SKUPAJ	3 527	100,0	31,9	5 668	100,0	36,0	6 027	100,0	36,1
Informativne oddaje	1 217	34,5	11,0	2 480	43,7	15,8	2 473	41,1	14,9
Družbeno politične oddaje	494	14,0	4,5	285	5,1	1,8	461	7,6	2,7
Gospodarske oddaje	142	4,2	1,3	253	4,5	1,6	251	4,2	1,5
Književne oddaje in kulturni pregled	703	19,9	6,4	1 117	19,7	7,1	970	16,1	5,8
Pionirske oddaje	325	9,2	2,9	419	7,4	2,7	508	8,4	3,0
Telesno vzgojne in športne oddaje	202	5,7	1,8	334	5,8	2,1	314	5,2	1,9
Ostale oddaje	444	12,5	4,0	780	13,8	4,9	1 050	17,4	6,3
Odmori	43	-	0,4	96	-	0,6	150	-	0,9

1) Okraj Koper upoštevan

Med glasbenimi oddajami je bila v letih 1952 do 1954 najpogosteje predvajana lahka glasba, ki je zajemala

povprečno 55 % glasbenega oziroma 35 % skupnega programa, najmanj pa narodna glasba s povprečno 10 %

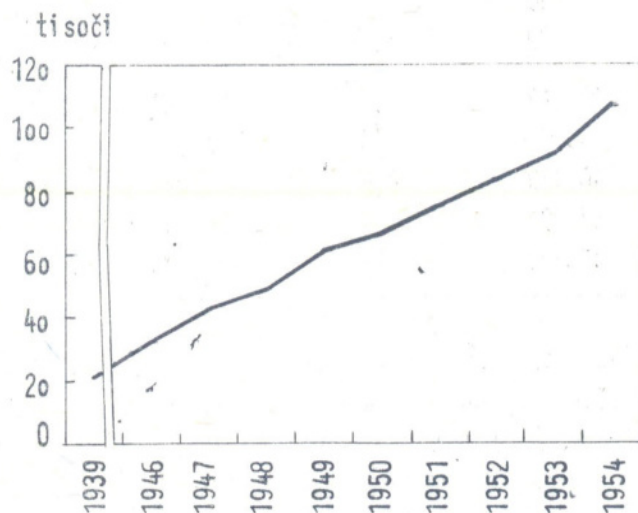
glasbenega oziroma 7 % skupnega programa. Delež lahke glasbe v glasbenem programu je v letu 1954 v primeri z ostalima letoma še porasel.

Med govornim programom je bilo v letih 1952 do 1954 največ poročil, in sicer povprečno 39 % govornega in

14 % skupnega programa, dalje književnih oddaj in kulturnih pregledov s 17 % govornega in 6 % skupnega programa; najmanj pa gospodarskih oddaj s 4 % govornega in 1,4 % skupnega programa.

Radijski naročniki

Kako se je širilo poslušanje radia med Slovenci, nam pokaže naslednji grafikon:

S porastom števila naročnikov je seveda padalo število prebivalcev na radijski sprejemnik. Leta 1939 je prišlo v Dravski banovini 57 prebivalcev na en radijski sprejemnik, leta 1954 pa na ozemlju LR Slovenije že samo 14.

V letu 1953 ima v FLRJ največji delež radijskih naročnikov LR Srbija (34 %), sledita ji Hrvatska s 30%, Slovenija z 22 % in ostale republike s 14 %.

Če pogledamo, koliko prebivalcev odpade po posameznih republikah na 1 radijski aparat, vidimo, da Slovenija v razširjenosti radia vsa leta prednjači pred drugimi republikami v državi.

Prebivalci na 1 radijski aparat v republikah

Leto	FLRJ	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
1939	100	88	93	57	356	93	193
1946	78	91	48	40	288	137	702
1947	70	80	48	32	232	120	361
1948	63	72	44	28	208	108	260
1949	54	60	39	24	156	90	183
1950	49	54	37	21	133	72	135
1951	47	53	36	20	118	68	154
1952	44	48	34	18	103	70	205
1953	41	49	31	16	87	60	178
1954	34	40	27	14	71	51	98

Pregled za evropske države (po publikaciji Unesca 1952)

Država	Mesec in leto	Radijski aparati v tisočih	Radij. apar. na 1.000 prebivalc.	Država	Mesec in leto	Radijski aparati v tisočih	Radij. apar. na 1.000 prebivalc.
Jugoslavija	december 1950	335	21	Grčija	december 1949	130	16
Slovenija	december 1950	66	48	Italija	junij 1950	2 892	63
Avstrija	december 1950	1 318	188	Norveška	december 1950	781	240
Belgija	december 1950	1 548	180	Romunija	april 1949	226	14
Bolgarija	december 1948	210	29	Španija	december 1948	605	22
Čehoslovaška	december 1950	2 412	192	Švica	december 1950	1 040	221
Francija	december 1950	6 890	164	Turčija	december 1950	320	15

Radijski naročniki po letih in socialni sestavi

Radijski naročniki	1952		1953		1954	
	število	%	število	%	število	%
SKUPAJ	80 447	100,0	94 941	100,0	107 407	100,0
Državne ustanove	1 160	1,4	1 108	1,2	1 559	1,5
Gospodarska podjetja	1 483	1,8	928	1,0	1 457	1,4
Šole, domovi	800	1,0	922	1,0	726	0,7
Zadružne organizacije	260	0,4	336	0,4	258	0,2
Družbene organizacije	1 924	2,4	2 890	3,0	1 313	1,2
Delavci	18 449	22,9	23 047	24,3	28 534	26,5
Kmetje	5 476	6,8	6 978	7,3	6 850	6,4
Obrtniki	8 791	10,9	10 119	10,6	12 614	11,8
Uslužbenci	32 194	40,1	37 404	39,4	32 070	29,8
Ostali	9 910	12,3	11 209	11,8	22 016	20,5

V letih 1952 do 1954 imajo ustanove, podjetja, šole, zadružne in družbene organizacije povprečno 6 %, posamezniki pa 94 % radijskih sprejemnikov. Delež kolektivnih radijskih naročnikov po letih rahlo pada. Med posamezniki imajo, razen v zadnjem letu, največ sprejemnikov uslužbenci, slede jim delavci, katerih delež narašča in obrtniki.

V letu 1954 se je zmanjšal delež radijskih naročnikov med uslužbenci, povečal pa se je delež ostalih naročnikov. Iz tega lahko sklepamo, da je del naročnikov, ki so bili prejšnja leta uvrščeni med uslužbenca, v omenjenem letu iz neznanega razloga uvrščen med ostale naročnike.

Zaradi točnejšega pregleda o socialni sestavi naročnikov je oddelek za stik s poslušalci pri upravi Radia Ljubljana v juliju 1954 izvedel med naročniki anketo, v kateri so med drugim spraševali tudi za: poklic radijskega naročnika in število rednih poslušalcev njegovega sprejemnika. Anketa je zajela približno 70 % naročnikov, ki so po socialni sestavi uvrščeni takole:

Anketirani radijski naročniki po socialni sestavi:

Socialna sestava	Anketirani naročniki (1. julija 1954)	Struktura v %
SKUPAJ	72 698	100,0
Delavci	25 949	35,7
industrijski	15 882	22,0
kmetijski	907	1,2
obrtni	9 160	12,5
Kmetje	3 456	4,6
Intelektualci	27 655	38,2
Obrtniki in mojstri	5 590	7,7
Gospodinje	8 384	11,5
Šole	142	0,2
Ustanove in podjetja	1 522	2,1

Tudi rezultati ankete kažejo, da je med radijskimi naročniki največ intelektualcev, katerim tesno sledijo delavci. Oboji tvorijo približno tri četrtine naročnikov, ostala četrtina pa zajema kmete, obrtnike, gospodinje, šole, ustanove in podjetja.

Razen tega povedo podatki ankete še, da poslušala radijske oddaje 297.397 poslušalcev. Na 1 radijski aparat anketiranega radijskega naročnika pridejo torej povprečno 4 poslušalci.

Radijski naročniki v letu 1954 po okrajih

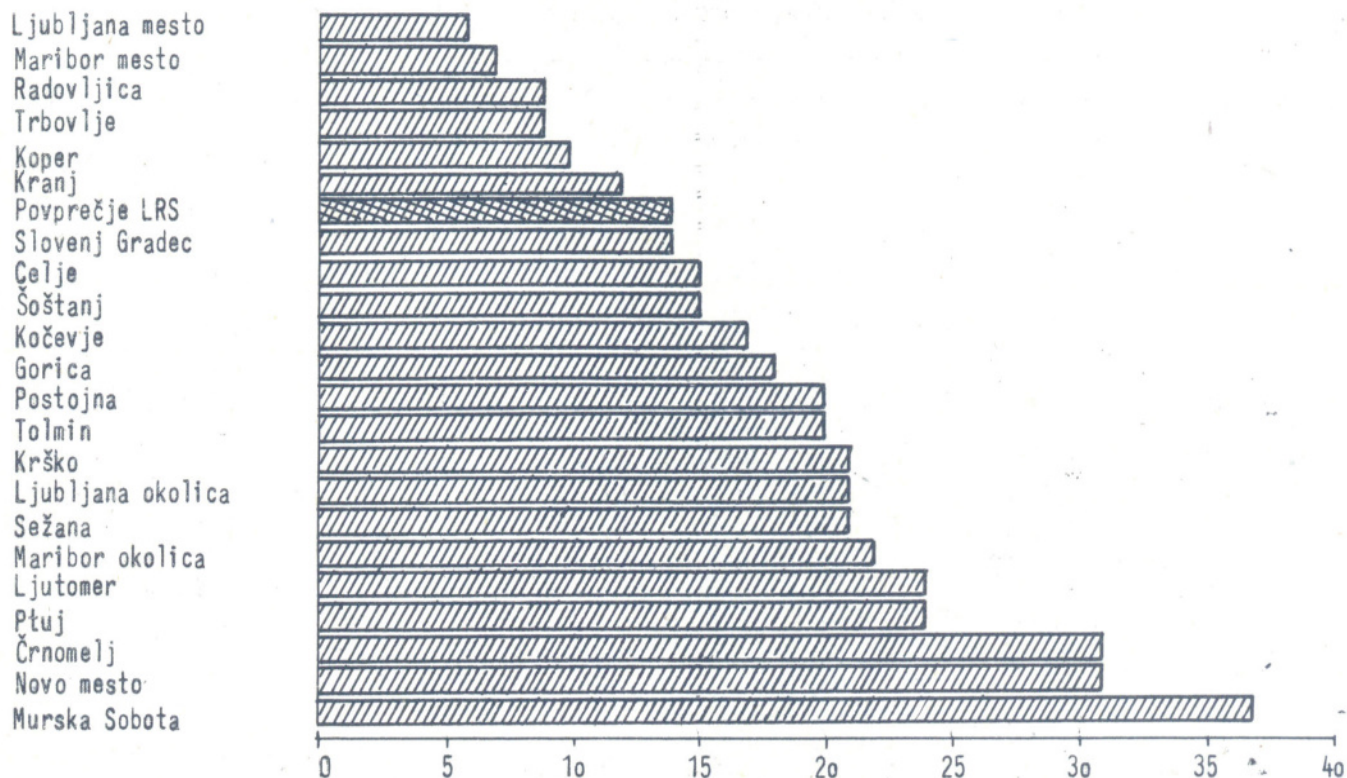
Okraji	Radijski naročniki	Prebivalci na 1 radijski aparat
LR Slovenija 1953 ¹⁾	94 941	16
1954	107 407	14
Celje	9 915	15
Črnomelj	815	31
Gorica	3 795	18
Kočevje	2 002	17
Koper	3 441	10
Kranj	6 886	12
Krško	3 535	21
Ljubljana mesto	22 469	6
Ljubljana okolica	5 749	21
Ljutomer	2 025	24
Maribor mesto	11 502	7
Maribor okolica	4 833	22
Murska Sobota	2 551	37
Novo mesto	2 187	31
Postojna	2 422	20
Ptuj	3 256	24
Radovljica	5 308	9
Sežana	1 571	21
Slovenj Gradec	3 523	14
Šoštanj	2 237	15
Tolmin	1 988	20
Trbovlje	5 397	9

¹⁾ Radio Koper upoštevan

Več kot polovica (57 %) vseh radijskih naročnikov živi v mestih Celju, Mariboru in Ljubljani in v izrazito

industrijskih okrajih Kranju, Radovljici in Trbovljah.

Prebivalci na 1 radijski aparat v LR Sloveniji v letu 1954

Na 1 radijski sprejemnik pride v Sloveniji 14 prebivalcev. To število se zniža daleč pod povprečje v Ljubljani, Mariboru, Radovljici, Trbovljah in Koperu. Visoko nad povprečjem pa je v izrazito kmetijskih pre-

delih: Murska Sobota, Črnomelj, Novo mesto, kar pomeni, da je tam razširjenost radijskih aparatov med prebivalci najmanjša.

Osebe v radijskih postajah po stanju 31. XII. 1952 do 1955

Leto	Postaja	Osebe	Skupaj	Vezano na delo pri oddajah			Admini- strativno	Ostalo tehnično	Pomožno
				tehnično	umetniško	drugo			
1952	Ljubljana	stalno	246	41	36	61	59	15	34
	Maribor	honorarno	40	-	14	10	7	7	2
1953	Ljubljana	stalno	360	63	42	99	94	20	42
	Maribor	honorarno	10	-	3	5	-	2	-
1954	Koper								
	Ljubljana	stalno	393	59	44	121	102	16	51
1955	Maribor	honorarno	9	-	3	2	2	1	1
	Koper								
1955	Ljubljana	stalno	412	57	59	123	117	18	38
	Maribor	honorarno	34	2	16	5	6	2	3
1955	Koper								
	Ljubljana	stalno	292	38	52	74	96	12	20
1955	Ljubljana	honorarno	22	-	14	2	3	1	2
	Maribor	stalno	20	9	1	2	1	-	7
1955	Maribor	honorarno	1	-	1	-	-	-	-
	Koper	stalno	100	10	6	47	20	6	11
1955	Koper	honorarno	11	2	1	3	3	1	1

Če upoštevamo, da v letu 1952 ni všteti Radio Koper, se število uslužbencev v vseh navedenih letih rahlo veča. Od zaposlenih je vezano na delo pri oddajah okroglo 57 % uslužbencev, ostala dela (administracija, tehnična dela itd.) pa opravlja 43 % oseb. To razmerje je v

vseh prikazanih letih ostalo enako. V letu 1952 je bilo med zaposlenimi 14 % honorarnih uslužbencev, njih delež pa se je v letu 1953 in 1954 znižal na 3,6 % oziroma 2,3 %.

Radijske oddajne ure 1955 po vrsti programa

Vrsta programa	Oddajne ure				
	skupaj	%	Radio Ljubljana	Radio Maribor	Radio Koper
SKUPAJ	17 070	100,0	6 126	5 935	5 009
Glasbeni program	11 085	64,9	3 706	3 809	3 570
Resna glasba	4 024	23,6	1 487	1 512	1 025
Lahka glasba	5 872	34,4	1 794	1 828	2 250
Narodna glasba	1 189	6,9	425	469	295
Govorni program	5 908	34,6	2 398	2 104	1 406
Informativne oddaje	2 421	14,2	1 001	706	714
Družbenopolitične oddaje	396	2,3	105	105	186
Gospodarske oddaje	308	1,8	136	136	36
Književne oddaje in kulturni pregledi	1 174	6,9	471	473	230
Pionirske oddaje (otroške in mladinske)	497	2,9	201	200	96
Športne oddaje	262	1,5	87	87	88
Ostale oddaje	850	5,0	397	397	56
Odmori in prekinitve	77	0,5	22	22	33

Radijski naročniki po sestavi (stanje 31. 12. 1955)

Skupaj	Uradi in ustanove	Gospodarska podjetja	Združne organizacije	Družbene organizacije	Šole in domovi za učence	Posamezniki						
						delavci		kmetje	uslužbenci	obrtniki	svobodni poklici	drugi (upokojenci, gospodinjice in dr.)
						vsi	kmetijski					
130 482	1 851	1 737	283	1 448	854	36 130	2 228	8 201	39 946	14 937	2 750	22 345
100,0	1,4	1,3	0,2	1,1	0,7	27,7	1,7	6,3	30,6	11,4	2,1	17,2

Radijski naročniki po okrajih

Okraj	Naročniki	Prebivalci na 1 sprejemnik
LR SLOVENIJA	130 482	12
Celje	14 383	13
Gorica	7 110	16
Kočevje	2 203	16
Koper	7 668	13
Kranj	15 198	9

Okraj	Naročniki	Prebivalci na 1 sprejemnik
Ljubljana	37 233	8
Maribor	24 413	10
Murska Sobota	4 879	27
Novo mesto	4 096	22
Ptuj	4 240	21
Trbovlje	9 059	13

ZALOŽNIŠTVO IN TISK

Založniška dejavnost - splošni pregled

Pisatelji prvih slovenskih knjig so bili tudi njihovi založniki. To so bili naši reformatorji, ki so izdali menda 50 knjig. Največjo naklado (1.500 izvodov) je dosegla Dalmatinova "Biblija".

Naslednja doba slovenskega založništva je vezana na tuje tiskarje, ki so se naseljevali v naših mestih. Kakšni so bili vsakoletni uspehi in v kolikšnih nakladah so prišle knjige "na svetlo", nam ni znano; na sploš-

pa vemo, da so bile naklade nizke. Višina naklade je bila poslovna tajnost založniških podjetij tudi potem, ko je založništvo prešlo v roke domačih ljudi ali družtev. Pregledov o založniški dejavnosti glede na naklade ni, pač pa imamo pregled o številu izdaj (knjige, brošure, periodika in kontinuanta) za dobo od 1919 do 1943.

Slovenske publikacije 1919 do 1943

Leto	Publikacije (knjige, brošure, periodike, konti- nuante) skupaj	Družbeno - politične vede	Uporabne vede	Leposlovje	Ostalo
1919	389	109	39	72	169
1920	443	107	70	92	174
1921	534	92	91	72	279
1922	606	103	109	116	278
1923	672	106	115	150	301
1924	608	121	127	114	246
1925	669	118	151	123	277
1926	609	93	137	117	262
1927	633	113	131	109	280
1928	680	122	140	105	313
1929	707	103	142	147	315
1930	675	77	135	140	323
1931	741	77	141	183	340
1932	690	82	139	160	309
1933	724	85	142	163	334
1934	680	74	132	175	299
1935	615	81	117	142	275
1936	622	103	124	133	262
1937	700	102	137	156	305
1938	778	153	148	143	334
1939	759	158	136	120	345
1940	614	49	129	120	316
1941	473	41	83	83	266
1942	312	35	41	74	162
1943	360	33	31	114	182

Iz gornjega pregleda vidimo, kako je slovenski tisk raste, dosegel leta 1928 določeno višino (okoli 700 izdaj), ki je ostala v glavnem v veljavi do začetka oku-

pacije, ko je bilo leta 1943 zmanjšano število izdaj celo pod leto 1919, ko je bilo 2/3 slovenske zemlje izven območja slovenske založniške dejavnosti. V 25 le-

tih je izšlo v Sloveniji nad 15.000 različnih publikacij, naklade izdaj pa nam v celoti niso znane.

Poleg tega je tudi v času narodnoosvobodilne borbe izšlo 1.133 knjig in brošur. Razen številnih političnih in vojaških publikacij je izšlo tudi 7 koledarjev, 4 slovarčki tujk, 2 knjigi o glasbeni teoriji in petju, 17 šolskih in 5 zgodovinskih knjig, 75 pesniških zbirk in pesmaric, 26 leposlovnih del, 45 iger in skečev in 4 umetniške izdaje linorezov.

Po osvoboditvi se je položaj založništva docela izpremenil. Stare založbe so prenehale poslovati, izdajo knjig pa so prevzeli predvsem štiri nove vodilne slovenske založbe, ki so bile ustanovljene leta 1945. Te založbe, ki so imele odločilen vpliv na proizvodnjo slovenskih knjig in s tem vpliv na vse naše kulturno življenje so: Cankarjeva založba, Državna založba Slovenije, Mladinska knjiga in Slovenski knjižni zavod. Njihova naloga je bila širiti in poglobljati novo socialistično miselnost, sodelovati pri prevzgoji množic, varovati najboljše tradicije preteklosti in podpirati našo domačo slovstveno proizvodnjo. Vsaka izmed štirih omenjenih založb je dobila razen splošnega še svoje posebno delovno področje. Cankarjeva založba skrbi za izdajo slovenske marksistične literature, Državna založba Slovenije izdaja med drugim slovenske klasike, znanstveno literaturo in šolske knjige. Mladinska knjiga izdaja kakovostne mladinske knjige in periodični tisk za vse starostne dobe, od cicibanov in pionirjev do mladostnikov. Slovenski knjižni zavod je zlasti v prvih povojnih letih zastopal kulturni program Osvobodilne fronte in skrbel za množične izdaje političnih brošur z govori in članki naših političnih voditeljev v zelo visokih nakladah. Naslednja leta pa je ustanovil vrsto knjižnih zbirk ter izdajal leposlovne in številne poljudno - znanstvene knjige. Omembe je

vredno, da so v Slovenskem knjižnem zavodu že leta 1946 izšle prve knjige Prešernove knjižnice z množično naklado 30.000 izvodov, ki se je v naslednjih letih večala in dosegla 80.000 izvodov, ko je leta 1953 prešla pod vodstvo novoustanovljene Prešernove družbe.

Še posebej je treba poudariti delovanje založbe Mladinska knjiga, ki izdaja knjige samo za mladino. V desetih letih je pri tej založbi izšlo okroglo 500 knjig v 3 milijonih izvodih naklade.

Mladinska knjiga izdaja knjige za vse razvojne stopnje mladine od otroških slikanic do del za že odraslo mladino. Močno razširjeni sta njeni knjižni zbirki "Čebelica" in "Sinji galeb", ki izhajata med šolskim letom vsak mesec v nakladi 10.000 - 15.000 izvodov. V zbirki "Zlata ptica" (v nakladi 4.000 izvodov) izhajajo najlepše pravljice iz domače in svetovne literature, v zbirki "Potopisi" najboljša potopisna dela, v zbirki "Iz življenja živali" pa najboljša prirodoslovna dela. Poleg navedenih zbirk je nadaljnji knjižni program razdeljen po starostni stopnji v Cicibanovo knjižnico, Knjižnico za šolarje in Knjižnico za odraslo mladino. V teh knjižnicah izide letno povprečno 55 knjig s povprečno naklado približno 5.000 izvodov.

Mladinska knjiga izdaja tudi periodiko. Mesečnik "Ciciban", list za najmlajše, izhaja v 60.000 izvodih, mesečnik "Pionir" izhaja v 26.000 izvodih, tednik "Pionirski list" pa v 40.000 izvodih. Vsi trije časopisi so namenjeni šolski mladini.

Prva leta po osvoboditvi se je založniška dejavnost vsestransko razvijala. Številna izdana dela so dosegla visoke naklade, ki so bile v kratkem razprodane. Navedene 4 založbe so imele v letih 1945 do 1954 naslednjo knjižno naklado:

Leto	Skupna knjižna naklada	Cankarjeva založba	Državna založba Slovenije	Mladinska knjiga	Slovenski knjižni zavod
SKUPAJ	16 127 908	1 742 711	7 175 832	2 847 515	4 361 850
1945	1 887 100	195 000	141 100	69 000	1 482 000
1946	1 548 450	259 000	459 800	280 750	548 900
1947	1 484 955	189 000	565 490	285 965	444 500
1948	1 873 055	370 500	721 255	294 750	486 550
1949	2 548 779	243 000	1 510 379	277 400	518 000
1950	1 101 602	157 000	591 102	248 500	105 000
1951	1 996 094	83 706	1 098 238	381 750	432 400
1952	1 458 624	76 921	820 700	363 200	197 800
1953	1 277 173	93 167	766 606	351 700	65 700
1954	952 076	75 414	501 162	294 500	81 000

Ljudje, ki jih je dolga vojna tudi v kulturnem pogledu dušila, so z veseljem segali po delih iz leposlovja, iz znanstvene in poljudnoznanstvene literature in

po dobri strokovni knjigi. Na knjižnem trgu je takrat vladala prava konjunktura, ki pa je prenehala, brž ko so se cene papirja in tiskarskih uslug dvignile, ker

so se s tem dvignile tudi cene knjigam. Sprostitev prodaje osnovnih življenjskih potrebščin, hrane in industrijskega blaga pa je tudi povzročila, da so ljudje začeli nabavljati druge dobrine, medtem ko so knjige ostajale na policah skladišč. Število izdaj se je manjšalo in naklade so se nižale.

Po pregledih bibliografskega inštituta FLRJ v Beogradu se število izdanih knjig v Sloveniji od leta 1950 dalje v glavnem zopet veča, medtem ko skupna naklada valovi - narašča in pada.

Medrepubliška primerjava

Pregled izdanih del in naklada po republikah 1950 do 1954

Leto	FLRJ	Ljudska republika					
		Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
Število izdanih del							
1950	4 371	2 319	1 072	509	233	202	36
1951	4 965	2 436	1 354	604	285	235	51
1952	5 184	2 785	1 153	542	456	224	24
1953	4 465	2 126	1 137	635	250	282	35
1954	4 819	2 212	1 347	659	319	226	56
Naklada							
1950	29 768 371	17 775 953	5 946 343	2 887 885	1 778 300	1 147 400	232 490
1951	28 696 328	13 959 143	7 344 323	3 539 042	2 488 285	1 138 935	226 600
1952	24 775 473	14 436 587	4 803 858	2 477 488	1 894 200	1 071 340	92 000
1953	21 449 667	11 286 140	4 813 359	2 930 485	1 171 335	1 155 198	93 150
1954	21 928 231	10 579 386	5 960 732	2 541 583	1 840 010	846 060	160 460
Indeksi izdanih del							
1950	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1951	113,5	105,0	126,3	118,7	122,3	116,3	141,6
1952	118,5	120,9	107,6	106,4	195,8	110,9	66,7
1953	102,1	91,7	106,0	124,8	107,2	139,7	97,2
1954	110,2	95,3	125,6	129,4	136,9	111,9	155,6
Indeksi naklade							
1950	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1951	96,3	78,6	123,6	102,6	139,9	99,2	97,4
1952	83,2	81,2	80,8	85,6	106,5	93,3	39,6
1953	72,0	63,4	80,9	101,4	65,9	100,7	40,0
1954	73,7	59,6	100,2	88,0	103,4	73,8	69,4

Leta 1954 je izšlo na 10.000 prebivalcev v posameznih republikah naslednje število knjig:

FLRJ	2,9
LR Srbija	3,2
LR Hrvatska	3,4
LR Slovenija	4,5
LR Bosna in Hercegovina	1,1
LR Makedonija	1,7
LR Črna gora	1,3

Istega leta je prišlo od celotne letne knjižne naklade na 10.000 prebivalcev naslednje število knjig:

FLRJ	12 954
LR Srbija	15 149
LR Hrvatska	15 230
LR Slovenije	17 373
LR Bosna in Hercegovina	6 471
LR Makedonija	6 489
LR Črna gora	3 824

Đolnji pregled kaže, da izide tudi po vojni največje število knjig iz območja družbeno političnih ved, le-

poslovja in uporabnih ved in da se struktura po vrstah del v posameznih letih bistveno ne izpreminja.

Vrsta del
Struktura izdanih knjig in brošur po vrstah del 1945 do 1954

Vrsta del	Ø 1945 do 1950 ¹⁾	1951	1952	1953	1954
SKUPAJ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Splošna skupina	4,1	2,9	5,8	4,6	2,4
Filozofija	0,6	0,5	0,1	0,4	0,5
Verstvo	0,6	-	0,7	0,8	0,5
Družbeno politične vede	30,7	24,2	31,5	32,4	22,7
Jezikoslovje	1,5	2,0	1,4	2,3	2,6
Prirodoslovne vede	4,9	7,8	2,5	7,7	6,7
Uporabne vede	18,2	19,4	17,0	18,6	18,5
Umetnost	4,5	6,1	6,2	7,4	13,8
Leposlovje	19,9	27,0	19,4	19,2	23,7
Zgodovina in zemljepis	6,0	3,8	5,4	4,9	6,2
Brez specifikacije - muzikalije	9,0	6,3	10,0	1,7	2,4

1) Povprečje 1945 - 1950

Povprečna naklada na 1 knjigo

Vrsta del	1951	1953	1954
SKUPAJ	5 859	4 615	3 857
Splošna skupina	25 285	6 607	3 463
Filozofija	2 833	1 500	1 500
Verstvo	-	1 200	2 167
Družbeno politične vede	4 972	4 506	2 213
Jezikoslovje	3 879	7 820	4 977
Prirodoslovne vede	6 197	4 573	3 956
Uporabne vede	6 016	3 235	3 561
Umetnost	1 732	1 748	2 281
Leposlovje	6 260	6 565	6 074
Zgodovina in zemljepis	8 087	5 886	6 646
Brez specifikacije - muzikalije	1 041	1 655	1 107

Skupna povprečna naklada se je po letu 1951 iz že znanih razlogov zniževala. Cene za knjige pa bi bile od omenjenega leta dalje še višje, če ne bi dobivale za-

ložnice podpor, ki omogočajo zniževanje prodajnih cen. Zlasti velike so podpore za šolske knjige.

Knjige in brošure po vrsti del 1953 in 1954

Vrsta del	1953				1954			
	dela		skupna naklada izdanih del	število tiskovnih pol	dela		skupna naklada izdanih del	število tiskovnih pol
	skupaj	domača			skupaj	domača		
SKUPAJ	635	560	2 930 485	6 060,3	659	570	2 541 583	6 770,6
Splošna skupina	29	29	191 600	263,7	16	16	55 400	188,1
Filozofija	3	2	4 500	36,3	3	1	4 500	49,0
Verstvo	5	3	6 000	43,9	3	2	6 500	33,0
Družbeno politične vede	206	200	928 255	1 366,8	150	149	331 920	1 107,0
Jezikoslovje	15	15	117 300	244,1	17	14	84 600	231,8
Prirodoslovne vede	49	46	224 100	455,0	44	42	174 050	464,8
Uporabne vede	118	114	381 690	872,6	122	121	434 100	898,0
Umetnost	47	45	82 050	272,5	91	89	207 560	294,5
Leposlovje	121	64	794 320	2 073,7	157	85	953 553	2 672,9
Zgodovina in zemljepis	31	31	182 470	374,6	41	39	272 500	758,2
Brez specifikacije	11	11	18 200	57,1	15	12	16 600	73,3

Knjige in brošure po področjih 1953 in 1954

Področje	1953			1954		
	dela			dela		
	skupaj	knjige	brošure	skupaj	knjige	brošure
SKUPAJ	635	365	270	659	360	299
Znanstvena literatura	17	11	6	28	18	10
Strokovna literatura	90	59	31	172	96	76
Poljudno-znanstvena in strokov.literatura	27	14	13	13	7	6
Univerzitetne učne knjige	10	9	1	-	-	-
Univerzitetna skripta	1	1	-	1	-	1
Šolske knjige za gimnazije	23	23	-	33	33	-
Šolske knjige za strokovne šole	9	8	1	1	1	-
Šolske knjige za osnovne šole	9	9	-	7	6	1
Politična literatura	27	16	11	16	10	6
Uradne publikacije (zakoni, poročila ipd.)	129	53	76	69	22	47
Teorija in zgodovina umetnosti	11	7	4	2	1	1
Proza (romani, pripovedke, reportaže ipd.)	59	55	4	90	86	4
Mladinska proza	16	13	3	10	8	2
Otroška proza	18	11	7	36	15	21
Poezija	11	8	3	12	8	4
Otroška poezija	5	2	3	1	-	1
Drama	8	7	1	7	6	1
Otroška drama	5	3	2	-	-	-
Muzikalije	11	1	10	13	-	13
Karte	4	1	3	6	-	6
Publikacije družbenih organizacij	27	12	15	23	13	10
Publikacije s področja telesne vzgoje	25	10	15	33	2	31
Razno (koledarji, katalogi, prospekti ipd.)	93	32	61	86	28	58

V letih 1953 in 1954 je izšlo nad dve tretjini knjig iz območja družbeno-političnih ter uporabnih ved in iz leposlovja. Tudi njihova naklada in število avtorskih pol obsega prav tako nekaj nad dve tretjini celokupne letne knjižne naklade oziroma vsega števila avtorskih pol.

Na vsako knjižno izdajo je prišlo v omenjenih letih povprečno 4.236 izvodov naklade, vsaka knjiga je obsegala povprečno 10 avtorskih pol s po 30.000 znaki, kar je približno 120 do 130 tiskanih strani navadnega knjižnega formata A/5.

Med izišlimi deli je bilo 56 % knjig, ki imajo 49 in več strani, in 44 % brošur z do 48 stranmi. Razdelitev na knjige in brošure pa ni važna, kajti sodoben bibliograf ne loči brošure od knjige. Saj ima knjiga lahko več sto strani, kot n.př. telefonski imenik, a njena vrednost se ne da primerjati z brošuro, ki ima morda samo 20 strani, n.př. Prešernov Sonetni venec.

Približno dve tretjini del je s področja strokovne in

poljudnoznanstvene literature, učbenikov za vse vrste šol, uradnih publikacij in leposlovja. Ostala tretjina pa obsega znanstvene in politično literaturo, teorijo in zgodovino umetnosti, publikacije s področja družbenih organizacij, telesne vzgoje, razne koledarje, kataloge, muzikalije in geografske karte. Velika večina del (nad 96 %) ima samo po 1 zvezek in le okoli 4 % del izide v dveh in več zvezkih.

Prevodi

Knjige, ki izhajajo v Sloveniji, so pisane v glavnem v slovenskem jeziku. Delež knjig, ki so pisane v tujih jezikih, je majhen. Sorazmerno s tem je tudi njihova naklada in število avtorskih pol majhno.

Zanimiv je še pregled vseh prevednih del. Ta prikaže prevode iz materinščine v tuje jezike in prevode iz tujih jezikov v materinščino. Ti obsegajo povprečno okoli tri četrtine vseh prevodov.

Pregled knjig po jeziku, v katerem je bilo delo izdano 1953 in 1954

Jezik, v katerem je delo izdano	1953			1954		
	knjige	naklada	avtorske pole	knjige	naklada	avtorske pole
SKUPAJ	635	2 930 485	6 060,3	659	2 541 583	6 770,6
slovenski	582	2 569 635	5 685,5	615	2 450 533	6 415,1
srbohrvaški	21	65 800	183,4	22	41 800	152,7
makedonski	-	-	-	1	550	1,8
angleški	8	136 050	36,7	9	19 500	81,5
francoski	4	33 000	19,0	4	8 000	24,1
nemški	5	36 250	38,6	2	5 200	11,9
italijanski	2	27 000	13,7	1	5 000	18,6
v več jezikih	7	53 250	29,5	1	1 000	6,2
ostali jeziki	6	9 500	53,9	4	10 000	58,7

Pregled prevednih del 1953 in 1954

Jezik, iz katerega je delo prevedeno	1953		1954	
	knjige	naklada	knjige	naklada
SKUPAJ	108	751 150	122	500 416
slovenski	12	28 500	15	27 100
srbohrvaški	21	291 850	13	40 200
makedonski	1	3 000	-	-
angleški	29	191 800	24	105 516
francoski	13	60 500	14	48 600
nemški	18	125 000	22	116 900
italijanski	3	10 000	4	8 700
ruski	3	9 000	9	28 200
ostali jeziki	8	31 500	21	125 200

Razen prevodov v navedene jezike smo dobili še nekatere prevode knjig iz češkega, poljskega, danskega, norveškega, švedskega, holandskega in španskega jezika.

V prvih povojnih letih smo mnogo prevajali iz ruščine, od leta 1948 dalje pa so s prevodi močnejše zastopane tudi književnosti drugih velikih narodov, angleška in ameriška, francoska in nemška.

Od vseh izdanih knjig je bilo povprečno 18 % prevodov iz slovenskega v tuje in iz tujih v slovenski jezik.

Naklada pa znaša okoli 23 % celotne knjižne naklade.

Periodični tisk - splošni pregled

Vsi pregledi o tisku v tej publikaciji so izdelani po podatkih Bibliografskega inštituta v Beogradu in se zaradi različne metodologije ne ujemajo popolnoma s statističnimi pregledi, ki jih o tisku izdaja Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

Periodični tisk - listi in časopisi po letih

Leto	Listi		Časopisi	
	število	povprečna naklada na številko ¹⁾	število	povprečna naklada na številko ²⁾
1947	31	373 207	29	288 375
1948	52	558 822	25	245 470
1949	54	516 819	46	374 850
1950	60	775 337	63	477 000
1951	54	482 290	79	376 550
1952	70	495 544	96	306 580
1953	71	636 000	97	389 000
1994	57	580 000	120	409 000
1955	57	692 000	142	430 000

1) Za liste je v letih 1947 do 1951 izkazana povprečna naklada na številko v mesecu decembru, za leti 1952 in 1953 pa skupna povprečna naklada na številko v letu.

2) Za časopise je v letih 1947 do 1951 izkazana skupna povprečna naklada zadnje številke v letu, za leti 1952 in 1953 pa skupna povprečna naklada na številko v letu.

Med periodičnim tiskom so upoštevane vse tiskane periodične publikacije in sicer listi (časniki) in časopisi (revije). Listi so periodične publikacije za informacije in prinašajo aktualnosti političnega, znanstvenega, literarnega in športnega značaja. Obenem so tudi oglasno sredstvo ter imajo svoje posebno tipografsko obeležje - tiskani so navadno v kolonah. Časopisi so periodične publikacije, ki prinašajo članke iz leposlovja, znanosti, tehnike itd. Obdelava teh člankov je po svojem značaju strokovna in znanstvena. Po svojem tipografskem obeležju je časopis tiskan navadno v obliki knjige.

Vloga naprednega tiska je bila v delavskem gibanju že od nekdaj pomembna. Komunistična partija Slovenije je pred vojno izdajala ali usmerjala okoli 33 legalnih in 7 ilegalnih listov in časopisov. Najbolj znani so bili: "Rdeči prapor", "Slovenski poročevalec", "Ljudska pravica", "Delavski list", "Sodobnost", "Akademski glas" itd. Posebno velike naloge je imel napredni tisk med narod-

no osvobodilno borbo, ko je dejansko povezoval vso Slovenijo in strnjeno fronto proti okupatorju. Slovenski poročevalec je začel redno izhajati kot tednik že v maju 1941 in je bilo do konca tega leta izdanih 32 števil v Ljubljani s povprečno naklado 5.200 izvodov na 1 številko. Tiskale pa so ga tudi ciklostilne tehnike v drugih krajih. Od konca leta 1943 je tiskana centralna izdaja "Slovenskega poročevalca" izhajala na osvobojenem ozemlju v 10.000 izvodih, v tisočih izvodih pa so jo ponatiskovale tudi tiskarne in tehnike v Ljubljani, na Primorskem, Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem. Leta 1943 je ponovno začela izhajati kot tednik "Ljudska pravica", glasilo Komunistične partije Slovenije. Glavni štab NOV in PO Slovenije je izdajal "Slovenskega partizana", ki se je leta 1944 preimenoval v "Naša vojska". Razen naštetih pa so izhajali še "Delo", "Mladina", "Mlada Slovenija", "Delavska enotnost", "Kmečki glas", "Naša žena" in mnogi drugi pokrajinski listi. V Slo-

venskem Primorju je že novembra 1943 začel izhajati dnevnik "Partizanski dnevnik", ki po osvoboditvi izhaja v Trstu kot "Primorski dnevnik". Slovenski kulturni delavci so maja 1942 izdali tudi "Slovenski zbornik".

Medtem ko se je povprečno število knjig, izdanih v desetih letih po osvoboditvi, povečalo v primeri s številom knjig, izdanih v letu 1939, približno za 11 %, je povprečno letno število izdanih listov in časopisov v povojnih letih skoraj za polovico manjše kakor je bilo v letu 1939. Za dobo med obema vojnama je namreč značilno, da je izhajalo mnogo časnikov in revij, ki so bili idejni glasniki različnih političnih strank. Tako je v letih 1919 do 1938 pričelo izhajati 740 listov in časopisov, nekateri seveda le za kratko dobo. V letu 1939 jih je izhajalo 245. V 10 letih po osvoboditvi pa je izšlo letno povprečno 125 listov in časopisov v povprečni letni skupni nakladi 57 milijonov iz-

vodov. Od leta 1949 dalje se število listov in časopisov sicer veča, njih skupna letna naklada pa je bila največja v letih 1948 do 1950.

Medrepubliška primerjava

Naslednji primerjalni pregledi kažejo razvoj periodičnega tiska v celi Jugoslaviji od leta 1950 do 1954. Indeks porasta števila listov in naklade nam kaže, da Slovenija v primerjavi z letom 1950 po številu listov relativno zaostaja za Srbijo in Hrvatsko, po nakladi pa ju relativno prehitava, čeravno je naklada v vseh treh republikah nižja kot je bila v letu 1950. Pri številu časopisov je relativno največji vzpon v zadnjih petih letih dosegla LR Hrvatska, sledijo ji Slovenija, Makedonija in Srbija. Pri nakladi časopisov pa izkazuje največji relativni porast LR Makedonija in Hrvatska.

Pregled listov in naklada 1950 do 1954 po republikah

Leto	FLRJ	Ljudska republika					
		Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
Listi							
1950	357	126	86	60	42	35	8
1951	371	165	89	54	27	27	9
1952	401	165	112	70	24	24	6
1953	457	198	122	71	37	24	5
1954	453	218	108	57	42	20	8
Naklada v tisočih ¹⁾							
1950	5 890	3 313	1 037	775	350	356	59
1951	3 558	2 128	487	482	217	190	54
1952	3 237	1 876	613	496	118	111	24
1953	3 520	1 986	612	636	162	102	22
1954	-	-	-	-	-	-	-
Listi - indeks porasta (leto 1950 = 100)							
1950	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1951	103,9	130,9	103,4	90	64,2	77,1	112,5
1952	112,3	130,9	130,2	116,7	57,1	68,6	75
1953	128,0	157,1	141,9	118,3	88,0	68,6	62,5
1954	126,9	173,0	125,6	95	100	57,1	100
Naklada - indeks porasta							
1950	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1951	60,4	64,2	46,9	62,1	62	53,3	91,6
1952	54,9	56,7	59,1	64	33,8	31,1	40,7
1953	59,8	59,9	59,0	82,0	46,2	28,7	37,2

1) Za leti 1950, 1951 je izkazana povprečna naklada na številko v mesecu decembru, za leti 1952 in 1953 pa skupna povprečna naklada na številko v letu.

Pregled časopisov in naklada 1950 - 1954 po republikah

Leto	FLRJ	Ljudska republika					
		Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
Časopisov							
1950	381	202	63	63	31	17	5
1951	450	236	31	79	23	25	6
1952	520	246	113	96	34	26	5
1953	548	236	150	97	36	24	5
1954	680	287	192	120	47	30	4
Naklada v tisočih ¹⁾							
1950	3 315	2 130	434	477	166	74	34
1951	2 197	1 192	331	376	97	183	18
1952	2 214	1 106	515	307	127	147	12
1953	2 272	957	607	389	191	117	11
1954	...	...	...	...	...	...	...
Časopisi - indeks porasta (leto 1950 = 100)							
1950	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1951	118,1	116,9	49,2	125,3	74,1	147,0	120
1952	136,4	121,8	179,3	152,3	109,7	152,9	100
1953	143,9	116,9	238,0	153,9	116,1	141,1	100
1954	178,4	142,0	304,8	190,4	151,7	176,4	80
Naklada							
1950	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1951	66,2	55,9	76,2	78,8	58,4	247,2	52,9
1952	66,8	51,9	118,7	64,3	76,5	198,7	35,2
1953	68,6	44,9	139,9	81,6	115,0	158,1	32,3
1954	...	...	...	...	...	...	...

1) Za leti 1950, 1951 je izkazana skupna povprečna naklada zadnje številke v letu, za leti 1952 in 1953 skupna povprečna naklada na številko v letu.

Listi in časopisi 1953 in 1954 po času izhajanja

Čas izhajanja	1953						1954			
	listi			časopisi			listi		časopisi	
	število	izišle številke	skupna letna naklada v tisočih	število	izišle številke	skupna letna naklada v tisočih	število	skupna letna naklada v tisočih	število	skupna letna naklada v tisočih
SKUPAJ	71	2 521	51 927	97	713	3 864	57	50 086	120	3 692
Dnevni	4	1 104	35 635	-	-	-	4	34 924	-	-
Večkrat v tednu	1	103	536	-	-	-	1	517	-	-
Tedenski	19	830	13 254	1	52	619	19	12 139	2	689
15 dnevni	12	255	1 490	3	57	557	11	1 841	3	415
Mesečni	17	159	880	48	410	2 394	10	81	55	2 273
Dvomesečni	-	-	-	14	61	139	-	-	11	92
Tromesečni	-	-	-	3	8	11	-	-	4	19
Občasni	18	70	132	28	125	144	12	584	45	204

V zadnjih dveh letih imamo med listi največ tednikov, sledijo občasni listi, mesečniki in listi, ki izhajajo petnajstdnevno. Največjo skupno letno naklado dosejajo dnevnik, kar je razumljivo, saj izhajajo dnevno

v največjih nakladah; precejšnjo naklado pa imajo tudi tedniki. Med časopisi je največ mesečnikov, ki imajo tudi največjo skupno letno naklado.

Dnevnik v LR Sloveniji

Leto	Povprečna naklada dnevnikov v LR Sloveniji na 1 številko			
	Ljudska pravica ¹⁾	Slovenski poročevalec	Ljubljanski dnevnik	Večer ²⁾
1947	28 347	69 768	-	23 650
1948	35 407	77 418	-	22 412
1949	39 587	94 194	-	21 083
1950	43 429	93 624	-	20 933
1951	32 168	72 530	16 503	18 242
1952	13 659	65 164	17 707	20 036
1953	15 676	59 999	18 948	28 266
1954	22 048	53 856	14 598	26 000
1955	23 000	56 000	15 000	27 000

1) Ljudska pravica je izhajala od 1. 7. 1951 do 31. 5. 1953 kot tednik, v vsej ostali dobi od 1945 do danes kot dnevnik.

2) Večer je od 24. 5. 1945 do 31. 12. 1948 izhajal kot tednik, od 1. 1. 1949 do danes kot dnevnik.

Kot že omenjeno, tako pri knjižnih izdajah kakor tudi pri periodičnem tisku, naklada v zadnjih letih nekoliko pada. Dnevnik so imeli največjo naklado v letih 1949 in 1950, ko je dosegel Slovenski poročevalec skoraj 95.000 izvodov na številko.

Lastnik in izdajatelj lista, t.j. tisti, ki pokrene in organizira njegovo izdajo, je v največ primerih Socialistična zveza delovnega ljudstva in založniško podjetje. Lastnik in izdajatelj časopisa pa je v največ primerih strokovno združenje, založniško podjetje, u-

stanova in gospodarsko podjetje.

Listi in časopisi izhajajo v pretežni meri v slovenskem jeziku, le posamezni so v srbohrvaščini in italijanščini.

Vsebina

Časopisi so po vsebini predvsem iz gospodarstva, prosvete, zdravstva in socialnega skrbstva, umetnosti in znanosti.

Časopisi 1953 in 1954 po vsebini

Časopisi po vsebini	1953		1954	
	število	skupna naklada v tisočih	število	skupna naklada v tisočih
SKUPAJ	97	3 864	120	3 692
Verski časopisi	1	5	2	9
Za politična vprašanja - družbene vede (splošno)	1	10	1	16
Statistike	2	89	2	8
Teoretična in splošna vprašanja gospodarstva	1	5	1	3
Zadugarstvo	1	356	-	-
Socialno skrbstvo in delovni odnosi	1	3	2	18
Pravo, ljudska oblast in državna uprava	3	26	2	17
Prosveta	5	96	8	107
Jezikoslovje	1	5	-	-
Matematika, fizika ipd.	1	4	-	-

Časopisi 1953 in 1954 po vsebini (nadaljevanje)

Časopisi po vsebini	1953		1954	
	število	skupna naklada v tisočih	število	skupna naklada v tisočih
Prirodoslovne vede	1	81	5	78
Zdravstvo	7	52	8	46
Tehnika (splošno)	1	74	2	9
Rudarstvo in metalurgija	1	1	4	52
Gradbeništvo	1	7	3	11
Elektrogospodarstvo in elektroindustrija	2	22	3	13
Promet in zveze	3	114	3	126
Kmetijstvo splošno	3	77	3	26
Turizem in gostinstvo	-	-	2	56
Obrt	-	-	1	1
Čebelarstvo	1	63	1	35
Lov	1	114	1	103
Ribolov	1	28	1	26
Sadjarstvo in vinogradništvo	-	-	1	57
Gozdarstvo	-	-	2	17
Filatelija	1	17	1	12
Industrija	4	25	2	45
Glasba	3	12	3	5
Kinematografija	1	248	1	340
Gledališka umetnost	15	95	12	78
Fizkultura, šport, predvojaška vzgoja	5	102	8	116
Leposlovje	5	146	7	66
Zemljepis, atmologija	2	1	1	1
Zgodovina	2	3	2	69
Mladinski časopis	2	4	-	-
Otroški časopis	1	589	2	667
Časopis za žene	2	401	2	275
Ilustrirani ali zabavni časopis	2	794	2	859
Ostali časopisi	13	195	19	325

ŠPORTNA IN TELESNOVZGOJNA DRUŠTVA

Splošni pregled

V Sloveniji ima staro tradicijo telovadba, medtem ko smo začeli gojiti šport bolj sistematično šele po prvi svetovni vojni. Leta 1863 je bil ustanovljen "Južni Sokol" v Ljubljani, ki je bil takrat edina telovadna organizacija na slovanskem jugu, leta 1906 pa je bila ustanovljena še telovadna organizacija "Orel". Telesno vzgojo je gojilo tudi delavsko kulturno društvo "Svoboda", ki je bilo ustanovljeno leta 1913. V dobi

med obema vojnoma sta se "Sokol" in "Orel" razvila v močni telovadni organizaciji, ki sta v državnem in mednarodnem merilu dosegli posebno v orodni telovadbi vidne uspehe. Njih člani so si priborili na olimpijadah in mednarodnih tekmah številne zlate, srebrne in bronaste kolajne. Leta 1938 je imel "Sokol" 42227 pripadnikov, od tega 17.488 naraščaja in dece. "Zveza fantovskih odsekov" in "Vodstvo dekliških krožkov"

ki sta nastali namesto razpuščenega "Orla", pa sta imeli istega leta 23.500 članov. "Svobodini" telovadni odseki so bili razpuščeni že leta 1929. Ob razpustu so imeli 2.250 članov.

Najstarejši organizirani šport je bil med Slovenci strelski šport. Ljubljanski strelski klub je bil ustanovljen že leta 1562. Po prvi svetovni vojni se je šport streljanja precej razvil. Strelske družine so imele leta 1938 22.000 članov. Drugi za njim je kolesarski šport. Klub slovenskih biciklistov je bil ustanovljen leta 1887, zgradil je lastno dirkališče in dosegel vidne mednarodne uspehe. Drugi športi, organizirani že pred prvo svetovno vojno, so bili sankanje, nogomet in jahanje, pozneje pa tudi drsanje, veslanje, tenis, namizni tenis, sabljanje, golf, hokej na ledu, kajak, hazena, lahka atletika, avto - moto šport, letalstvo, padalno letalstvo, težka atletika, plavanje in smučanje.

Pomemben razvoj je doseglo tudi planinstvo, ki se je začelo v naših krajih razvijati v drugi polovici 19. stoletja. "Slovensko planinsko društvo" je bilo ustanovljeno leta 1893 in je imelo prvo leto 225 članov. Pred prvo svetovno vojno in po njej so bila na številnih postojankah postavljena planinska zavetišča, število članov pa je naraščalo.

Športne in telesnovzgojne organizacije 1938, 1949 do 1954

Leto	Organizacijske enote ¹⁾	Člani (aktivni in ostali)							
		skupaj ²⁾	Zveza športov	TVD Partizan	Planinska zveza	Strelska zveza	Avto moto zveza	Zveza za konjski šport	Šahovska zveza
1938	...	...	...	...	...	22 000	...	320	...
1949	1 087	97 293	14 465	33 026	32 960	16 042	...	800	...
1950	1 052	113 528	16 889	28 926	51 591	15 042	...	1 080	...
1951	1 206	124 348	17 731	29 126	56 804	19 072	...	1 615	...
1952	864	104 833	24 515	30 078	35 378	13 672	...	1 190	...
1953	1 054	127 308	25 426	42 383	35 632	12 806	5 624	1 190	4 247
1954	1 036	135 873	28 860	44 948	33 967	14 496	6 660	2 793	4 149
1955	1 098	145 918	31 284	49 093	33 652	17 179	8 530	1 132	5 048

1) Med organizacijske enote so vštete vse sekcije in klubi posameznih športnih društev ter vsa samostojna društva ostalih zvez.

2) K članom smo šteli poleg registriranih članov društev še druge športnike, ki gojijo razne športe, kot n.pr. smučanje, nogomet, plavanje in podobno.

V preteklih šestih letih (1949-1954) je bilo v Sloveniji povprečno 1.049 športnih in telesnovzgojnih osnovnih organizacijskih enot s povprečno 117.197 člani. Največji delež članov je imela v teh letih Planinska zveza (34 %) in Zveza TVD Partizan (27 %), sledi Zveza športov (17 %), Strelska zveza (12 %), Avto - moto zveza (5%),

Po osvoboditvi sta se šport in telesna vzgoja zelo razmahnila, razširil pa se je tudi delokrog njihovih nalog.

Prvi zametki nove telesne vzgoje so se pojavili v letu 1944 na osvobojenem ozemlju v šolah, pa tudi v brigadah. Leta 1945 je bil ustanovljen glavni fizikulturni odbor za Slovenijo. Po organizacijskih spremembah v letu 1946 je začela delovati Fizikulturna zveza Slovenije, leta 1948 pa so bile ustanovljene še Telovadna zveza Slovenije s telovadnimi društvi, Strelska zveza Slovenije s strelskimi družinami in Planinska zveza Slovenije s planinskimi društvi. Iz posameznih športnih odborov pa so se ustanovljale športne zveze. Leta 1952 je prenehala delovati Fizikulturna zveza Slovenije, istočasno pa je bila ustanovljena Zveza športov, v katero so bile včlanjene vse športne zveze. Izven zveze športov so Avto - moto zveza, Zveza za konjski šport in Šahovska zveza.

Tej organizacijski strukturi so prilagojeni tudi naši statistični pregledi, ki prikazujejo članstvo po posameznih zvezah, in sicer: Zveza športov, TVD Partizan, Planinska zveza, Strelska zveza, Avto - moto zveza, Zveza za konjski šport in Šahovska zveza.

Šahovska zveza (4 %) in Zveza za konjski šport (1 %). Število vsega članstva se je v letu 1954 v primeri s številom v letu 1949 povečalo za dve petini. Porast članov izkazujejo Zveza športov, TVD Partizan in Zveza za konjski šport. Število članstva v Planinski in Strelski zvezi v posameznih letih valovi, v posled-

njih treh letih pa ostaja približno enako številu iz leta 1949. Prav tako je ostalo v zadnjih dveh letih

približno enako število šahistov, medtem ko se je v istem času nekoliko dvignilo število članov Avto-moto zveze.

Medrepubliška primerjava

Člani športnih in telesnovzgojnih organizacij v FLRJ 1954

Športne in telesno vzgojne organizacije	Ljudska republika						
	FLRJ	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna in Hercegovina	Makedonija	Črna gora
SKUPAJ	900 094	374 725	220 923	135 873	96 376	48 121	24 076
Zveza športov	424 130	222 966	113 146	28 860	39 912	13 285	5 961
TVD Partizan	189 800	62 518	39 570	44 948	26 656	13 040	3 068
Planinska zveza	79 634	16 173	18 369	33 967	6 654	2 995	1 476
Strelniška zveza	145 033	55 092	35 466	14 496	14 820	14 480	10 679
Avto-moto zveza	28 858	6 335	6 953	6 660	4 631	2 297	1 982
Zveza za konjski šport	8 594	3 885	763	2 793	696	457	-
Šahovska zveza	24 045	7 754	6 656	4 149	3 007	1 567	910

Slovenija ima okroglo 15 % vsega članstva športnih in telesnovzgojnih društev v Jugoslaviji. Medtem ko imata Srbija in Hrvatska nad polovico vsega članstva v zvezah športov, je v Sloveniji največ članov vpisanih v zvezi TVD Partizan.

V relativni primerjavi s številom prebivalstva imajo v Sloveniji športna in telesnovzgojna društva največje število članov.

Na 10.000 prebivalcev¹⁾ je članov športnih in telesnovzgojnih društev v:

FLRJ	532
Srbiji	537
Hrvatski	564
Sloveniji	929
Bosni in Hercegovini	339
Makedoniji	369
Črni gori	573

1) Število prebivalcev je vzeto po popisu 31.3.1953

Športne panoge in sestava članstva

Člani športnih in telesno-vzgojnih organizacij po športnih panogah, aktivnosti in letih starosti 1954

Panoge športa	Organizacijske enote	Vsi člani (aktivni in ostali)		Aktivni člani					
				vsi		po letih starosti			
		skupaj	moški	skupaj	moški	do 18 let		19 let in več	
						skupaj	moški	skupaj	moški
SKUPAJ	1 036	135 873	96 473	110 319	76 796	49 343	30 801	60 976	45 995
Atletika (lahka)	11	1 564	1 130	946	638	411	223	535	415
Avtomoto šport	60	6 660	6 114	4 247	4 054	165	157	4 082	3 897
Balinanje	12	403	398	383	383	11	11	372	372
Boks	8	768	696	273	273	116	116	157	157
Drzanje in hokej na ledu	8	933	598	658	424	467	249	191	175
Hokej na travi	2	68	68	34	34	17	17	17	17
Jadranje na vodi	2	202	153	202	153	27	18	175	135
Kajakastvo	1	62	52	14	14	-	-	14	14
Keglanje	47	4 332	3 967	2 839	2 587	92	82	2 747	2 505
Kolesarstvo	9	340	329	256	250	70	70	186	180

Člani športnih in telesno-vzgojnih organizacij po športnih panogah, aktivnosti in letih starosti 1954
(nadaljevanje)

Panoge športa	Organizacijske enote	Vsi člani (aktivni in ostali)		Aktivni člani					
				vsi		po letih starosti			
		skupaj	moški	skupaj	moški	do 18 let		19 let in več	
				skupaj	moški	skupaj	moški	skupaj	moški
Konjski šport	15	2 793	2 191	1 631	1 043	877	463	754	580
Košarka	13	987	792	612	475	397	278	215	197
Namizni tenis	24	900	735	727	596	367	309	360	287
Nogomet	66	9 478	9 256	3 867	3 850	2 049	2 036	1 818	1 814
Odbojka	21	1 007	717	703	463	261	150	442	313
Planinstvo	82	33 967	21 067	33 674	20 895	7 615	4 931	26 059	15 964
Plavanje	12	1 080	727	1 004	671	763	487	241	184
Rokomet	11	565	402	522	370	285	180	237	190
Sablanje	4	143	100	140	98	59	43	81	55
Smučanje	41	4 504	3 727	3 901	3 237	2 091	1 680	1 810	1 557
Streljanje	237	14 496	12 888	13 659	12 559	3 503	3 227	10 156	9 332
Šah	101	4 149	4 012	4 128	3 991	988	948	3 140	3 043
Telovadba (Partizan)	232	44 948	25 114	34 721	18 796	28 039	14 613	6 682	4 183
Tenis	6	398	281	387	275	277	191	110	84
Težka atletika	3	489	468	230	224	120	118	110	106
Veslanje	8	637	491	561	443	276	204	285	239

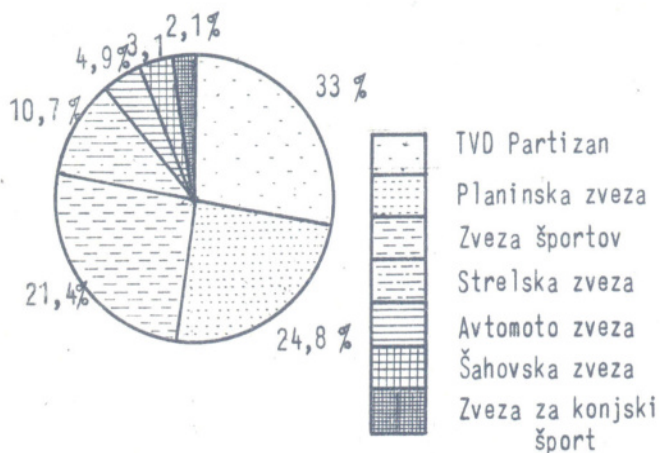
V letu 1954 je bilo v organizacijah 81 % vseh aktivnih članov, in sicer med moškimi 80 %, med ženskami pa 85%. Največje število članov so imele zveza TVD Partizan, Planinska zveza in Zveza športov. V Zvezi športov so najštevilnejši nogometaši, smučarji in kegljači. V zadnjih letih je bilo včlanjenih v organizacijah povprečno 70 % moških in 30 % žensk, kar nam v primeri s spolno sestavo prebivalstva pōve, da so ženske na tem področju ne-

primerno manj aktivne kakor moški. Ženske so bile najštevilneje udeležene v Zvezi TVD Partizan. Planinski zvezi in Zvezi za konjski šport, najmanj pa jih je bilo v Šahovski zvezi. V Zvezi športov je včlanjenih razmeroma malo žensk, njih delež je največji v drsalnem športu, plavanju, sabljanju in odbojki, kar je razvidno iz naslednje strukture in grafikonov.

Sestava po športnih panogah in spolna sestava v letu 1954 (v %)

Zveza, oziroma športna panoga	Delež članov	Spolna sestava	
		moški	ženske
SKUPAJ	100,0	71,0	29,0
TVD Partizan	33,0	55,9	44,1
Planinska zveza	24,8	67,2	32,8
Streliška zveza	10,7	88,9	11,1
Avto-moto zveza	4,9	91,1	8,9
Zveza za konjski šport	2,1	78,5	21,5
Šahovska zveza	3,1	96,8	3,2
Zveza športov	21,4	86,9	13,1
Zveza športov	100,0	-	-
Atletika lahka	5,4	72,5	27,5
Balinanje	1,4	98,8	1,2
Boks	2,7	90,5	9,5
Drnanje in hokej na ledu	3,2	64,1	35,9
Hokej na travi	0,2	100,0	-

Zveza, oziroma športna panoga	Delež članov	Spolna sestava	
		moški	ženske
Jadranje na vodi	0,7	75,9	24,1
Kajak	0,2	83,8	16,2
Keglanje	15,0	91,7	8,3
Kolesarstvo	1,2	96,8	3,2
Košarka	3,4	80,3	19,7
Namizni tenis	3,1	81,5	18,5
Nogomet	32,8	97,7	2,3
Odbojka	3,5	71,0	29,0
Plavanje	3,8	67,4	32,6
Rokomet	2,0	71,1	28,9
Sablanje	0,5	70,0	30,0
Smučanje	15,6	82,5	17,5
Tenis	1,4	70,5	29,5
Težka atletika	1,7	95,8	4,2
Veslanje	2,2	77,1	22,9

Danes je šola najboljši zaveznik športa. Mladino navaja na igrišča in telovadnico. Delež mladine, ki goji šport v raznih športnih in telesnovzgojnih organizacijah, je precejšen in znaša okoli 46 % vseh članov. Če pogledamo razvoj deleža mladine do 18. leta starosti po letih, opazimo, da ostaja stalen, niti ne narašča niti ne pada, zanimivo je, da pada delež moške mladine, medtem ko delež ženske mladine narašča oziroma ostaja neizpremenjen. To trditev naj podkrepe naslednji podatki:

Delež mladine do 18. leta starosti, ki je včlanjena v športnih in telesnovzgojnih organizacijah od vseh članov

Leto	Skupaj	Moški	Ženske
1952	46,5	43,9	51,6
1953	46,6	42,3	56,6
1954	44,9	40,2	55,2

V TVD Partizan je delež mladine največji, nekaj nad polovico vseh članov, nekaj manj kot polovica pa jih je v Zvezi za konjski šport in v Zvezi športov. V drugih zvezah je delež mladine manjši. Najmanj jih je v Avto-moto zvezi.

Delež mladine v športnih in telesno-vzgojnih organizacijah 1954

Zveze	Člani zvez	
	do 18. leta	19 in več let
SKUPAJ	44,9	55,1
Zveza športov	44,6	55,4
TVD Partizan	80,5	19,5
Planinska zveza	22,6	77,4
Štrelska zveza	25,5	74,5
Avtomoto zveza	3,9	96,1
Zveza za konjski šport	53,8	46,2
Šahovska zveza	23,7	76,3

Ena izmed nalog športnih in telesnovzgojnih organizacij je, da pritegnejo v svoje vrste čimveč delovnih ljudi in napravijo naš šport resnično množičen. Za tem težimo že vsa leta po osvoboditvi. V tem času so bila organizirana tekmovanja najrazličnejših oblik, da bi šport čimbolj približala ljudem, vendar uspehi še niso zadovoljivi. Premalo imamo danes športnih in telesnovzgojnih društev in tudi število njih članov je premajhno. Predvsem pa nam ni uspelo pritegniti v dovoljni meri naših delavcev in kmetov, kar nam kaže tudi pregled po socialni sestavi.

Aktivni člani športnih in telesnovzgojnih organizacij po socialni sestavi 1954

Zveze	1954. a %	Aktivni člani po socialni sestavi						
		skupaj	delavci	kmetje	uslužbenci	dijaki	visokošolci	ostali
SKUPAJ	1954. a %	110 319	25 395	3 811	27 449	36 695	8 481	8 488
		100,0	23,0	3,5	24,9	33,4	7,6	7,6
Zveza športov		100,0	30,1	2,1	20,1	32,4	10,0	5,3
TVD Partizan		100,0	11,9	3,2	11,4	65,0	2,4	6,1
Planinska zveza		100,0	21,0	3,1	37,5	12,8	14,4	11,2
Štrelska zveza		100,0	41,0	5,7	28,4	15,3	3,6	6,0
Avtomoto zveza		100,0	45,3	5,5	32,8	4,4	2,4	9,6
Zveza za konjski šport		100,0	18,4	5,9	25,3	34,5	13,2	2,7
Šahovska zveza		100,0	20,0	4,8	38,3	24,9	3,5	8,5

Športne in telesnovzgojne organizacije po okrajih 1954

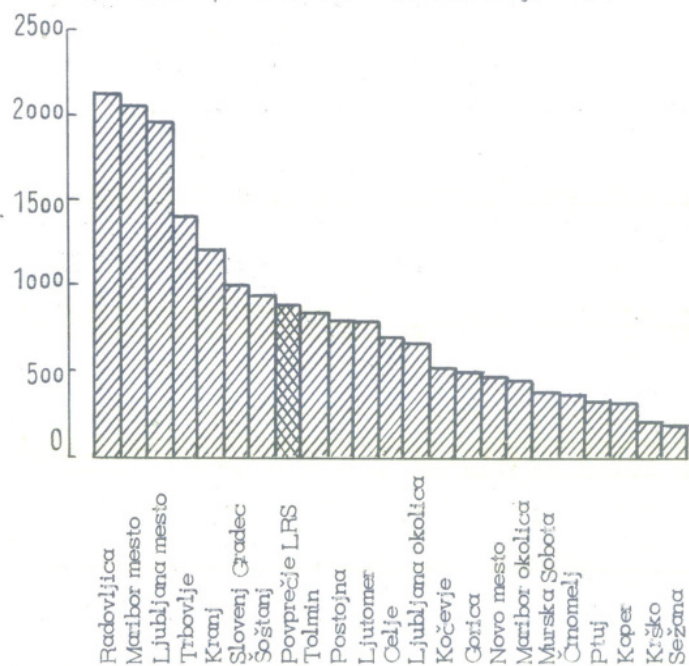
Okraj	Organi- zacijska enota	Člani, aktivni in ostali								
		vsi	Zveza športov	TVD Partizan	Planinska zveza	Strelska zveza	Avtomoto zveza	Zveza za konjski šport	Sahovska zveza	člani na 10.000 prebi- valcev ¹⁾
SKUPAJ	1 036	135 873	28 860	44 948	33 967	14 496	6 660	2 793	4 149	895
Celje	87	10 597	2 673	3 016	2 332	1 988	226	56	306	691
Črnomelj	8	909	101	483	141	67	57	-	60	365
Gorica	37	3 427	448	1 827	684	219	176	-	73	492
Kočevje	15	1 776	-	1 208	207	220	59	-	82	513
Koper	38	2 668	965	991	150	50	274	-	238	312
Kranj	56	9 993	1 663	2 406	3 458	1 578	608	81	199	1 211
Krško	21	1 582	-	473	479	225	405	-	-	217
Ljubljana mesto	165	28 472	6 048	6 831	9 131	2 991	1 157	1 947	367	1 970
Ljubljana okolica	84	8 014	802	3 673	1 891	991	410	-	247	652
Ljutomer	35	3 817	62	2 347	147	613	202	277	169	781
Maribor mesto	82	16 768	8 789	3 326	2 318	1 052	465	109	709	2 050
Maribor okolica	54	4 663	26	2 299	942	961	148	77	210	440
Murska Sobota	33	3 634	876	1 972	87	154	176	-	369	386
Novo mesto	32	3 081	528	1 423	325	258	216	121	210	464
Postojna	27	3 775	360	2 381	364	226	299	-	145	791
Ptuj	31	2 644	311	1 409	292	273	212	104	43	331
Radovljica	68	10 428	1 505	3 301	3 905	1 013	468	-	236	214
Sežana	8	657	81	264	118	-	127	21	46	206
Slovenj Gradec	48	5 165	413	1 575	2 159	494	425	-	99	1 005
Šoštanj	29	3 306	709	1 069	990	427	111	-	-	949
Tolmin	24	3 359	195	992	1 469	518	-	-	185	850
Trbovlje	54	7 138	2 305	1 682	2 378	178	439	-	156	1 418

1) Število prebivalcev je konec leta 1954.

Največje število članov športnih in telesnovzgojnih društev sta imeli v zadnjih letih mesti Ljubljana in Maribor ter industrijski okraj Celje, Kranj in Radovljica. V naštetih 5 okrajih je bilo 55,5 %, v ostalih 17 okrajih pa le 44,5 % vseh članov. Tudi delež članstva posameznih zvez je največji v označenih mestih in industrijskih okrajih, izjema je le Zveza za konjski šport, ki ima svoje člane predvsem v Ljubljani, in v okrajih, kjer ima konjski šport že dolgoletne tradicije, saj n.pr. v okrajih Ljutomer (Cven), Novo mesto (Šentjernej) in Ptuj že od nekdaj prirejajo uspele konjske dirke, v Lipici pri Sežani pa je znano vzgajališče čistokrvnih lipicancev.

V primeri s številom prebivalstva imajo največ članov okraj Radovljica, Maribor mesto in Ljubljana mesto, kjer je približno vsak 5. prebivalec član kakšnega športnega in telesnovzgojnega društva. V Trbovljah, Kranju in Slovenj Gradcu je včlanjen približno vsak 10. prebivalec, najmanj članov pa ima Sežana, kjer je vpisanih le vsak 49. prebivalec.

Število članov športnih in telesnovzgojnih organizacij na 10.000 prebivalcev v LR Sloveniji 1954

Športni objekti in orodje

Športniki in telovadci potrebujejo za uspešno vadbo v svojih disciplinah igrišča, telovadnice, bazene, drsališča in druge športne objekte. Brez njih se šport in telesna vzgoja ne moreta uspešno razvijati. Okupatorji so mnoge športne naprave pri nas poškodovali in uničili ter jih je bilo treba popraviti in nadomestiti. Po vojni so bili, tudi s pomočjo prostovoljne delov-

ne sile, kmalu zgrajeni številni športni objekti posebno v mestih in večjih industrijskih krajih.

V Sloveniji sta bila izvedena statistična popisa športnih objektov v letih 1952 in 1953, v letu 1954 pa popisa ni bilo.

Objekti športnih in telesnovzgojnih organizacij 1953¹⁾

Športni objekti po vrsti	Število	Športni objekti po vrsti	Število
SKUPAJ	1 029	Kegljišča	41
Igrišča za:		Bazen za plavanje in vaterpolo	14
nogomet	59	Domovi:	
košarko	16	smučarski	4
odbojko	20	veslaški	2
rokomet	10	Veslaška pristanišča	4
tenis	30	Smučarske skakalnice	70
hokej na travi	4	Smučarske žičnice	6
atletiko	7	Domovi z telovadnico	76
balinanje	32	Telovadnice (izven domov)	101
Steze za atletiko	5	Telovadišča	172
Drsališča	10	Planinske postojanke:	
Dvorane za:		domovi	35
težko atletiko	3	koče	43
boks	7	zavetišča	22
namizni tenis	8	Strelišča	190
sablanje	3	Hipodrom, dirkališča	9
košarko	3	Šahovski prostori	15
odbojko	3		
keglanje	5		

1) Koper ni upoštevan

Razen športnih objektov potrebujejo organizacije tudi telovadno orodje, ki ga večinoma izdelujemo doma. Industrija športnih potrebščin in telovadnega orodja je v Sloveniji še mlada, saj segajo začetki te proizvodnje v leto 1944, ko so v Cerknem organizirali prvo smučarsko tovarno, ki je dala partizanom od oktobra do konca decembra že nad 500 parov smučí.

Po osvoboditvi je bilo za telesno vzgojo mnogo zanimanja, čutili pa smo veliko pomanjkanje športnih objektov in športnega orodja. Tako so bila osnovana tri nova industrijska podjetja, ki jim je bila proizvodnja športnega orodja in potrebščin osnovna dejavnost. Danes izdelujejo ta podjetja nad 150 vrst raznih športnih potrebščin, ki se kakovostno vedno bolj izpopolnjujejo, količinsko pa stalno naraščajo. Medtem ko so

izdelala v letu 1946 3.146 kosov lesenih in 11 ton kovinskih, so izdelala v letu 1953 že 23.357 kosov lesenih in 74 ton kovinskih športnih in telovadnih potrebščin. Proizvodnja športnega orodja je najbolj razvita v Sloveniji, saj odpade nanjo 93 % celotne državne proizvodnje.

Za vzgojo športnih in telesnovzgojnih kadrov je bila po osvoboditvi ustanovljena srednja fizkulturna šola, ki je bila v letu 1953/54 ukinjena, namesto nje pa je pričel delovati v Ljubljani inštitut za telesno vzgojo na stopnji višje strokovne šole, ki bo izobraževal visoko kvalificirane vzgojitelje. Srednja fizkulturna šola je dala v času svojega obstoja okoli 150 učiteljev telovadbe in športa, inštitut za telesno vzgojo pa bo dal prve diplomirance konec šolskega leta 1955/56.

Športne in telesnovzgojne organizacije po okrajih 1955

Okraj	Organizacijske enote	Število vseh članov		Število aktivnih članov	
		vsi	moški	vsi	moški
LR SLOVENIJA	1 098	145 918	105 415	118 292	83 005
Celje	105	14 663	10 634	12 235	8 804
Gorica	86	7 869	5 564	6 704	4 732
Kočevje	24	3 008	2 159	2 039	1 417
Koper	61	6 676	4 727	5 240	3 594
Kranj	138	21 729	15 581	19 165	13 605
Ljubljana	265	36 839	26 322	32 121	22 271
Maribor	193	29 026	21 719	21 128	14 902
Murska Sobota	59	7 020	5 013	4 970	3 501
Novo mesto	47	3 923	2 850	3 441	2 478
Ptuj	38	3 774	2 606	2 923	1 977
Trbovlje	82	11 391	8 240	8 326	5 724

Okraj	Organi- zacijske enote	Vsi člani (aktivni in drugi)							
		skupaj	Zveza športov	TVD Partizan	Planinska zveza	Strelska zveza	Avtomoto zveza	Zveza za konjski žport	Šahovska zveza
LR SLOVENIJA	1 098	145 918	31 284	49 093	33 652	17 179	8 530	1 132	5 048
Celje	105	14 663	3 748	4 249	3 523	2 550	294	50	249
Gorica	86	7 869	983	3 451	1 802	1 118	246	-	269
Kočevje	24	3 008	302	1 953	183	380	59	-	131
Koper	61	6 676	835	3 504	537	671	771	-	358
Kranj	138	21 729	3 285	6 547	7 174	2 863	1 367	32	461
Ljubljana	265	36 839	8 132	10 222	10 809	3 974	2 648	226	828
Maribor	193	29 026	8 965	7 937	5 949	2 812	1 311	137	1 915
Murska Sobota	59	7 020	921	3 765	246	1 021	414	269	384
Novo mesto	47	3 923	550	1 563	583	587	304	95	241
Ptuj	38	3 774	435	1 815	234	603	351	263	73
Trbovlje	82	11 391	3 128	4 087	2 612	600	765	60	139

Aktivni člani po socialnem sestavu 1955

Socialni sestav	Aktivni člani		Struktura v % (skupaj)
	skupaj	moški	
SKUPAJ	118 292	83 005	100,0
Delavci	26 874	22 835	22,7
Kmetje	3 962	3 346	3,3
Uslužbenci	27 474	19 794	23,3
Učenci in dijaki	40 605	24 669	34,4
Študentje	9 034	6 363	7,6
Ostali	10 343	5 998	8,7

Telesnovzgojne in športne organizacije po vrstah športa 1955

Panoge športa	Organi- zacijske enote	Vsi člani (aktivni in drugi)		Aktivni člani po letih starosti					
				vsi		do 18 let		19 let in več	
		skupaj	moški	skupaj	moški	skupaj	moški	skupaj	moški
SKUPAJ	1 098	145 918	105 425	118 292	83 005	55 232	34 433	63 060	48 572
Atletika (lahka)	13	2 299	1 727	1 472	1 062	961	661	511	401
Avto-moto šport	70	8 530	8 059	4 857	4 599	230	212	4 627	4 387
Balinanje	19	460	448	394	394	8	8	386	386
Boks	7	748	682	296	296	138	138	158	158
Drsanje in hokej na ledu	10	1 046	598	870	395	626	173	244	222
Hokej na travi(kotaljkah)	1	34	34	26	26	6	6	20	20
Jadranje na vodi	4	501	382	213	167	116	95	97	72
Kajakaštvo	3	279	242	90	76	28	24	62	52
Keglanje	63	4 651	4 206	3 250	2 937	59	53	3 191	2 884
Kolesarjenje	9	348	339	250	247	69	69	181	178
Konjski šport	13	1 132	1 019	608	526	259	219	349	307
Košarka	17	1 220	922	846	592	550	343	296	249
Namizni tenis	29	1 408	1 196	1 251	1 062	671	581	580	481
Nogomet	72	9 248	8 944	4 543	4 542	2 581	2 581	1 962	1 961
Odbojka	25	1 150	812	863	577	304	179	559	398
Planinstvo	77	33 652	21 109	33 339	20 929	7 923	4 892	25 416	16 037
Plavanje	13	1 090	757	890	594	700	450	190	144
Rokomet	14	898	652	788	562	377	255	411	307
Sablanje	4	151	108	141	100	72	54	69	46
Smučanje	40	4 276	3 588	3 579	3 009	2 027	1 662	1 552	1 347
Streljanje	233	17 179	15 901	16 217	14 959	4 586	4 232	11 631	10 727
Šah	113	5 048	4 870	4 225	4 089	1 191	1 147	3 034	2 942
Telovadba (TVD Partizan)	235	49 093	27 596	38 066	20 288	31 099	15 893	6 967	4 395
Tenis	4	535	389	509	366	333	236	176	130
Težka atletika	4	447	437	256	246	103	101	153	145
Veslanje	6	495	408	453	365	215	169	238	196

VIRI

1. Rezultati popisov kulturno umetniške in športne dejavnosti v letih 1945-55 Zavoda za statistiko LR Slovenije
2. Publikacije Zveznega zavoda za statistiko "Založniška dejavnost in tisk v letu 1953 in 1954 v FLR Jugoslaviji"
3. Publikacija Zavoda za statistiko LR Slovenije "Kulturno prosvetna dejavnost v Sloveniji pred drugo svetovno vojno in po njej 1952"
4. Statistični letopisi FLRJ 1954, 1955
5. Publikacija Zveznega zavoda za statistiko "Kinematografija in radiodifuzija v letu 1953
6. Statistični pregled šolstva in prosvete v Dravski banovini za šolsko leto 1939/40
7. Spominski zbornik Slovenije 1939
8. 10 let športa v svobodi 1955
9. 10 let socialistične graditve 1955
10. Knjiga, glasilo slovenskih založb 1954, 1955
Mara Šlajpah: Problemi slovenskih ljudskih knjižnic 5/54
Pred desetletnico štirih založb 6/55
Zorka Peršič: Ob desetletnici Mladinske knjige 9/55
11. Slovenska bibliografija za leto 1952
12. Faits et chiffres, Unesco 1952
13. Ljudska pravica 1955 številka 275, Franček Saje: Slovenski narodnoosvobodilni tisk
14. Ljudska pravica 1955 številka 249 Referati iz Kongresa Svobod in prosvetnih društev na Jesenicah dne 22. in 23. oktobra 1955
15. Slovenski poročevalec z dne 5. oktobra 1954 Muzeji v Sloveniji
16. Podatki Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani in Radia Ljubljane

